

إِنَّ مِنَ الشَّعْرِ لَكُمَّةً وَفِي الْبَيِّنَاتِ لَشَرًّا

دیوان فارسی

جناب غفران آاب نواب محمد مصطفیٰ خان قادیانوی مخلص بہ حسرتی در پارسی شریفینہ در بحیثیتہ
رحمۃ اللہ علیہ

حسب فرمایش خلف الصدق حضرت مصنف جناب حاجی محمد اسحق خاں صاحب
رئیس جہانگیر آباد ضلع بلند شہر دام ظلم

۱۹۱۵ء

مطبعہ نظامی حسین آباد

نظام الدین حسین پٹہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نغمی پانیم لہج زرسلی و قبلہا
 ہر وہم زخوشتن فروقا د سالک را
 چو گشتی آشنا عشق از ہی طبع بگل
 منم آن نغمے پرو کہ در مسجد زم ساغر
 توای افسردہ جان اہدیکہ در بزم ندان شو
 پشما با اصول نالہ ہاموزوں ز ما خواہی
 صبحی کردہ ام و دیو خوش غمخوری ایم
 بیای خوشنوا مطرب کہ ما را ہم بجنیابی

کہ غیر از شوق دیدش ہوائے نیست و لہا
 کہ ہ بسیار یار یکست و پیش است ہنر لہا
 کہ در یاخت شرف او خطرناکت ساحلہا
 وہم پایار و او عشرت خلوت بچفلہا
 کہ بینی خندہ برب ہا و آتش پارہ و دہا
 نمک ز آسینشاں بر چرا جہتائے بسملہا
 بیاتاصل کنم امروز از ہر باب مشکلمہا
 کہ یاراں در ہوائی کعبہ بر بستند محلہا

گزیدم حسرتی چون شربت دلیام می خورد
فأوجِبُ التَّائِبِي تَتُومُ وَأَرْقِصُ ثُمَّ نَادُوا

ای فیض تو بچشوده زبانها به بیانها در پرده چو بودی همه در کتم عدم بود گل یافته از جلوه گل حسن و جمال دل از شرفش هست که منزل گه یار است وصل تو بهار من بهجر تو خندانم سود اگر بازار رضا شو که در اینجا در گلکده عشق سحر رستم و دیدم در رگدیز عشق چه حاجت بایل است نایلیدن شوریده دلال از مرفوق است	حمد تو فرو بسته بیانها بزبانها از پر تو روی تو عیاں گشته نهانها اشباح منور شده از لمعه جانها از فضل مبین است فضیلت بمکانها دیگر شناسم چه بهاران چه خزانها یک سود کند جبر و صد گونه زیانها در زمزمه مغال بسیر نوک سناها در هر قدم هست ز صد گشتن آنها قصه بگوید غیر قفا نه از فغانها
--	--

گم گشت در انجام به پیدای هویت
وز حسرتی خسته همی بود گمانها

نهدید بر ریا کرد و دس شیخ شهر مارا اندر از عشق ساقی امشب ترانه خواند	امروز ساقی می خورد ویم آشکارا بشری لکم و طوبی یا ایها السکار می
---	--

در عشق نوجوانی از دین دل گزشتیم
 نگشت گریختن و هر جا عزیز باشد
 ای قوم عشق اخفا شرط می و سماع است
 و ربیت حزن تا کی از خویش دور بشام
 امشب کم از قیامت هنگامه ندیدم
 نه مستی شبانه لطف صبح نبود
 در دهر جز خرابات با سدی گریزانی
 آه از غافل او آخر ضرورت افتاد

از اسلام گوید پیران پار سارا
 نیکو نگاہ دارند مرغان خوشنوا را
 لا تشروا چهاراً لا تسمعوا سارا
 بروی باد بکشاگیسوی مشک سارا
 فردا اگر به بینم دیدار آشنا را
 پیر منال سحر که این نکته گفت مارا
 آنجا که خنده آید بر پاوشه گدارا
 کنه راز نهایی پنهان محرم کنم صبارا

خوش طره آتش هست سینه حسرتی را
 یا لیتنا وجدنا من برقه شرارا

صبا پیام رساں آن نگار رخسار را
 بروز حشر ندانم چه عذر خواهد گفت
 رسم کبوی تو اما با ساعته که نه من
 مجوز مدعیان از عتاب ترک هوا
 بجز امید که ایمان عشق کیش است

که بهر تست اقامت درین جهان مارا
 کسے که دوست ندارد جمال زیبارا
 بشا خسار چمن آشیانه عنقار
 که آتش نبرد خلعت تن را
 کسے نداند تسلی دل ز لجن را

<p>چہ ترہات ندیم و چہ پسند وانا را کہ ہم مزاج نمود است پیرو برنار فلک کہ گل بچمن داد ولالہ صحرار گریخت جواناتان باد و ہیار بحکم شاہ باں غنڈ لیب شیدار حجاب و شرم کماست بیجا بار بگو بگو ز کہ آموختی مدارار</p>	<p>بگوش غبت از خود گذشتہ رہا نیست ہلاک معجزہ شیوہ جمال توام ز خاک کویتو انجم بر آورد و انم مرید پر مغال شو کہ از اطاعت او رواست منع من از نالہ ارتواں بستن عجب ز زنگس محمود است خود داری ہزار شکوہ تلخ مرانہ و بروی</p>
--	---

<p>سحانی از در و دیوار حسرتی میخیزد دے کہ خامہ گرفتہ بدست انشار</p>	
--	--

<p>مطرب بفسوں خواند ز ہر گوشہ اثر را از قاصد ما باز مجوہ سیج اثر را آں جلوہ کہ مشہود شود اہل نظر را کز آتش دل خشک کنی دامن تر را پاک از رخ فریاد کم رنگ اثر را صد غمہ بلب شکند مرغ سحر را</p>	<p>ساقی ز تصرف بقدر ریخت شر را گنہ خبری مے طلبی مفت تو ورنہ تا دیدہ نہ بندی نہ توانی کہ یہ بینی دے سوختہ این سخن بختہ بن گفت در گریہ اگر اشک چکد دیدہ بشویم از بیم فغانہاے جگر سوز شب وصل</p>
--	--

	ای حسرتی از عیب کسان چشم پویشی کاین شرط نخت آمده اظهار هنر را	
--	--	--

برم صد خرمین گل نذر سرمنه و بخار را بحلوت بشنود افسانه خواب زینجا را که طبع نازک او بر نیتا بد تقاضا را حکیم معنوی بایکش اید این سقا را که چون کشتی رسیدی ویر میگفت دریا را خیال صحبت مجنون بخاطر هست لیلی را منید انم که از می چیت لذت گیر و ترسا را بعصیانهای نهال غش طاعتهای رسوا را	اگر زان طره مشکین صبا بو آورد مارا بدین اندیشه کنوی هم کس اندر طمع افتد وقایع و عده او از زهره مهر و وفا شمر فلاطون فطنتان از راز گیتی بیخبر فرستند عناهم با صبا باد استان آن ملک ماند به نوافل گو که خود را بعد ازین تصدیع کمرده نه بیم محتسب نه خوف قاضی نه غم فروا بچرخه صحره صاحب دلی میگفت بازاری
--	---

	بگوش پند فرما حسرتی دارد جواب ما همان نسبت که با ما هست جفت پند فرما را	
--	--	--

کوئی تو خوشتر از وطن خود غریب را ناصح ملامتی مکن این ناشکیب را رنجور میکند به نگار به طبیب را	بوئی تو به زلفه گل غم ریب را با حشش این جنون که تو بینی تحمل است دیگر ز حال خسته دلانش گو که او
---	---

<p>دلدادہ ایم شاہد نہ اہد فریب را جان خروش طالع شورش نصیب را</p>	<p>دارستہ گشتہ ایم خوش از طعن ہائے خلق باد آورد بوجد و بس آرد و برقص</p>
	<p>لطفش بہ بزم دلکش او حسرتی کشد چوں بوی گل بیابغ برد عندلیب را</p>
<p>ایکے کنی شاد تیر خاطر خوشنود را خیز و بپس جلوہ گر آتش مے دود را جان الناک را خاطر خوشنود را بندہ خود بندہ گرد خسر و دھمور را لذت دیگر بود ز خم نمک سود را</p>	<p>خیز و نشاط بدہ جان غم اندود را شعلہ عشق آمد و برگ ہوس پاک بسخت باز بغیرم فیصل رتبہ چو پست یکیت فوج نیامد بکاخیل نیاورد بار خندہ چہ خوش شیدہ است از پیش شتم و عتقا</p>
	<p>حسرتیا وحش و طیر ماند ز پرواز و سیر ہاں ز کہ آموختی نفس داؤد را</p>
<p>می در آدینہ بہ از طاعت آدینہ ما جلوہ دارد اثر صحبت ویرینہ ما جامہ نازک تو خستہ پشیمینہ ما می نیز نہ و بجوے خرقہ پارینہ ما</p>	<p>ہاں فریب نہ بدہ خرفتہ پشیمینہ ما دے قیاب آمد و آمد بجلس جایافت چہ توان کرد کہ خیاط قضا و وقت ہم رفت آں ہم کہ بہیخانہ گرد و میگردیم</p>

<p>ولے آنکس کہ بود و دل او کینہ ما میتواں دید مشال تو در آئینہ ما</p>	<p>در حریم دل اصحاب صفا جا داریم بسکہ رُکے تو بود پیش نظر ہر ساعت</p>
	<p>کار ساقی د مغنی ہمہ میسر و حبیب حسرتی بود عجب صحبت و دوشینہ ما</p>
<p>گویا شناختی نگہ عاشقانہ را انگل پیالہ خواہ وز بلبس ترانہ را در دست من سپار غنان بہانہ را گو برق سوز باد بہر آستیانہ را تسلیم او کنم بمکافات خانہ را</p>	<p>بر تافتی ز مارخ چوں مہ یگانہ را خلوت خوشست سیاقی و مطرب زبزم را آسودہ شور کشکش وصل بوالہوس ای عنایب ہائے تو در خاطر گل است اور اگر بخانہ من آور و کسے</p>
	<p>گو حسرتی کہ مطرب آں بز زم سن خیز امشب بخواند این غزل عاشقانہ را</p>
<p>شاد میا زم بہر نوے دل ناشاد را بر سر آہن دلال زن پوشنہ فولاد را بعد عمرے یافتہ ام و این صیاد را ہر کہ برخوں ریزیم را منی کند جلا را</p>	<p>گاہ لطف تو بیا و آرم گئے بیدار را یک نگاہ گرم بہر جانگدازاں بس بود جانم از نام اسیری تازہ میگردد کہ باز خونہمای خویش بخشم مر د این خدمت باد</p>

	<p>حسرتی این تانہ گل وقت باد صبحدم ارمغان ساز یاران جہاں آ پاورا</p>	
<p>شراب پریم حال می کند بکاس مرا گریز نیست ز آرایش امان مرا عقاب یار چناں کروں عواصم مرا کہ دادہ اند نگاہ اداس شناس مرا فرازہ سندھیا یار پلاس مرا اسید ہاس و اجڑتی قوی اساس مرا بہرہ بی تویم صاف اساس مرا</p>		<p>چشم ز شاند بالتماس را ایس ماہ رخاں تکلف آئین است بجنگ فت و زخم بصلح آئینے او دگر او اے پری در نظر نمی گنجد با بروے محبت نگر کہ بہ نشاند یقین اگر بدرت یافت جاز جازوم کجا شد آنکہ فلاں محرم توئی آورد</p>
	<p>بہرہ بی تویم صاف اساس مرا</p>	
<p>دائیسیت کرد در دل ما جز یاد تو نیست در دل ما دریا نواں بسا اعلیٰ ما شد چشم سیمہ مقابل ما</p>		<p>ای کردہ دل تو مان فراموش کوشتی می کہ جمع ہستند از اختر تیرہ دل بجان بود</p>

<p>خوشتر بونو اند هزار زیور زخم ز غیرت اسید بیند بستند طاسم و هر فانی تادرد معرفت کشیم</p>	<p>شمشیر بدست قاتل ما پروانه بشمع محفل ما از نقش خیال باطل ما آسان گردید مشکل ما</p>
<p>ای از نگارش شوق نرسود چو کلک انامل ما</p>	
<p>ساقی بیا که تا بفکرم نقاب را زین شبهه حقایق گیتی ز نور او بنه دست هر چه پنهان داشتم بکن طلسم خویش و بر افکن ای غیر وابسته است راحت ما و عس هم تان شعبه بنون نزن در راه عقل تو</p>	<p>این رنگ و بونو جهان خراب را بگر صفا ب جوهر لعل مذاب را من بعد آفتاب بگو آفتاب را در جلوه آرد شاید زریں قباب را یارب گذر بدیده او باد خواب را و غفلت و صلاح بس کن شباب را</p>
<p>او خواسته است باده و ما تو به کرده ایم کو حسرتی که حیل بود اجتناب را</p>	
<p>بیا ز یاد دل حسرت تاب را</p>	<p>ساقی چو سر کشود سبوی شراب را</p>

<p>در پیش داشتیم سوال و جواب را امید زینهار مکن فسخ باب را پیش آمد سیایش و افراسیاب را ساقی بیار ساغر صهبای ناب را یعنی که کم دهند بمستان شراب را</p>	<p>ناصح مریخ گر سخت بیجواب ماند دیو مرید نفس اگر نیست رام تو بر لطف کن بند دل نیک یاد گیر واعظ ز بیم حشر بے دل ملول کرد پیو و جام کم گنجی بر خراب عشق</p>
	<p>ما حسرتی ز شیوه غالب گرفته ایم آیینختن بباد صافی گلاب را</p>
<p>مرتع آهوی حرم کرد سپهر کشت ما ناز مکن بچوب خود خنده مزن بزشت ما کوچه غیر و کوی یار و دوش بابهشت ما باد شود بباغ ما آب شود به کشت ما کاش بر بند بدمرگ بهره زنگ و خشت ما شاد بهیچ میشود طبع و فاسرشت ما</p>	<p>منع جفا رضایان حیف ز سر نوشت ما کیست بیل چیست چو بنود تراعیان خانه ابتلا ما دار بسزا نموده اند حسب او به روش پرورش همی کند و ده که زمار و انشا کار کسے بزنگی صرفه چاکند بخور از غم غدر فارغ است</p>
	<p>معجز عشق حسرتی پاک ستر از درون هر چه بجز محبتش بود بمر نوشت ما</p>

<p>مهاں بایں بہانہ ترا کردہ ایم ما بر بیدریغ بخشی ساقی شگفت چیت ما باز ماندہ لب ساقی چشیدہ ایم آں بوی جاں نواز بجائے خریدہ ایم چل شیوہای صومعہ اندل نہیرو نگداشت رشک غیر بدل لذت وصال انکار کو کہن بشگفتہ فتادہ ازدام ما چہ دم زنی ای صید محنت</p>	<p>مہا فی رقیب بجا کردہ ایم ما با عجز حساب دعا کردہ ایم ما شورش بقدرت کجا کردہ ایم ما غبنی عجب بکار صبا کردہ ایم ما با اہل دیر ربط چہرا کردہ ایم ما از شام تا سحر گلہ ما کردہ ایم ما ہے ہے ندیدہ کہ چہا کردہ ایم ما عنقا شکار گشت و رہا کردہ ایم ما</p>
---	--

وستی کہ بود در گروند حسرتی

کستخ تا بہ بند قبا کردہ ایم ما

<p>دل را بیک کرشمہ فروشد کسے چرا چوں من بہرہ عمر فروشد کسے چرا از کائنات چشم نہوشد کسے چرا جان را بیک نظر نفروشد کسے چرا با ساکنان دیر بخوشد کسے چرا</p>	<p>چشم از ہزار ناز تو پوشد کسے چرا با شاہد شراب نجوشد کسے چرا گر شاہد و شراب بود و نظر و گر چوں پیش ازین بسوختو تاب نظارہ نیست از اہل خانقاہ دل افسردہ گشتہ است</p>
--	---

اظهار عیب او بود اظهار عیب دوست	عیب قیاب خویش ننوشد کسی چرا
چون از شراب محترم حسرتی درگ	همراه غیر باده ننوشد کسی چرا
افتاده رشتگی از لب ساقی بجایم ما گلستانه نه بطن و صراحی طاق گیر قلعه همیزند بهم هدیه و صبا صد گونه جمد رفت و دمی رام باشد آل دم گز نشور و شراب خندان است سیم زمانه دیگر و انداز ما و گسر ساقی بباوه جاده مارانشال و نه دام خویش نه دانه خوش اما ز اتفاق در پختگی علالت او تا کجا رسد	مستی نمی رسد بخار مدام ما کائنات صبح میدمد از روی شام ما در آرزو عین سلام و پیام ما وحشی خطاب او شد و دیوانه نام ما ساقی که ریخت باده گلگون بجایم ما رم خور و پیر که از همه گدیده رام ما مطرب بنغمه باز نماید مقام ما هر بار شام باز در افتد بدایم ما تنشی نداید و ایس شمر نیم تمام ما
ما حسرتی ز باده شیراز بیخ و دیم	ای بیخیز لذت شرب مدام ما
بجان یمن میدمد ترانه ما	غم ز دل میبرد مسانه ما

<p>روی نورانی ترانازم صد غم را خدا پرست کند ستمع رزم میباید ملک نیمروز میدارد دیگر غمیت داری با چرخ بر زمین سبجوزیخ و نیست تویشتن را نکو نگه داری الحذر الحذر ز عتوه غول</p>	<p>همه گشت در زمانه ما حسرت عیش جاودانه ما نکته هاست در فسانه ما رشک بر عشق شبانه ما گر ز آورد بخانه ما بر فلک است آب و دانه ما آتش هست در ترانه ما و بهشت است آشیانه ما</p>
<p>راه یار است میزند امروز حسرتی نظم جاودانه ما</p>	
<p>حسن تو شکر ترانه هارا مرغابن چمن بشوق کویت آفرین تو ابرت سپهر است در خانه ما چو سحر انیائی افروخت چو رشک و ظلم شمع</p>	<p>عشق تو نمک فسانه هارا آتش زده آشیانه هارا از عهد پیر بری بهانه هارا ای داد و بیاور خانه هارا آتشاند تر یار زبانه هارا</p>

جویای طریق بے نشانی هم گرسنود چگونہ گویم گویا طمعش فتاده درین	وز تهنید نشانه هارا آغشته بخون فسانه هارا بر چیده ز دام دانه هارا
چوں قول تو حسرتی متین است عارف شود ترانه هارا	
ستم ز شوق باده مده بیشتر مرا زال عشق خویش از همه پوشتم که مدعی را از نهفته گفتم اگر ساقیا مرغ خیزم برای طاعت و اقامت پائی خم آزار آستانه نشینان نخواستند بلبل بگل رسانی و پروانه پیش شمع	ترسم ز وصل و پیر نماند خبر مرا شاید بسوی یار کند نامه بر مرا می گفتنت که باده مده این قدر مرا دل تیره میشود ز فروغ سحر مرا بودند در حسرتیم ز راه دیگر مرا کلاه بسوی خویش بخوانی اگر مرا
سازم نثار آبله پایان راه عشق ای حسرتی دهند چو گنج گهر مرا	
ریشه عجب از ناوک شرکان تهمارا آشفته گی خاطر ما چاره ندارد	عمر ابد از چشمه حیوان تو مارا دل جمع نگردید ز پیمان تو مارا

<p>در هیچ دُخم طره تشویش و افکند این قدر گل آینه در کام ندوکن شوریده و داغ و سبک انداز کسیست خاموش که مارادیت این بسکه شمارند</p>	<p>آشفته زلف پریشان تو مارا عمدت بشمشیر و نمکدان تو مارا اندیشه افشاست ز دربان تو مارا فدای قیامت ز شهیدان تو مارا</p>
	<p>با حسرتی شیفته ارباب خرابات گفتند که عشقه است بدیوان تو مارا</p>
	<p>حرف الباء المشمر</p>
<p>سحر حشر عذاب شب بهراں طلب تو چه بودی و کجا بودی چوں افتادی معلولت و عیب تو دربان سحر تو بس است دل به عشق چه داند بچه کار است عیب گل نه نام ورتی چند بهم آمده ایست خوش نیاید بره عشق مرا استمداد شیوه اهل نه نیست فغان بخش چیست</p>	<p>عشرت وادی پرچار زبنتاں مطلب بود هر پاک خود آلوده عصیان مطلب کم مکن قدر و بدر و اذنه نگهبان مطلب رشک اغیار این جلوه پنهان مطلب گل چو در شهر ندیدی بگاستاں مطلب قول خوش معنی و قول خشن الحان مطلب بانگ سلام ز کاشانه گبران مطلب</p>

کام در بخش هوس آمده از عشق مجو	عیش مخصوص کجاست زایاں مطلب
حسرتی یافته ذوق و زلفیری جویی	نیشکر حاصل مهر است ز کنعان مطلب
<p>سحر بهر دل افزوده ام امشب بزعم غیر بمن گرم التفاتی و من یقین که مهر گدازد ز گرمی نگه من عجب نباشد اگر روز من سیه بنود نه آن بروز جزا ماند و نه باشب گور نه پند کرد و اثر نه ملامتش ناچار</p>	<p>هزار عشرت نور روز کرده ام امشب سپاس طالع فیروز کرده ام امشب نگه بروی نظر سوز کرده ام امشب خیال دی دل افزوده ام امشب چه گویمت چه شبی روز کرده ام امشب خیال بهجو بد آموز کرده ام امشب</p>
تو حسرتی بعد و نیز آستم نه کنی	که من بجان غم اندوز کرده ام امشب
حرف الباء الفارسی	
<p>به نشئه رنگ چمن زاردیدنت مخسب چو روز خشر گدشتت بنم شب به تو</p>	<p>بروی لاله و گل می کشیدنت مخسب کنون دم طرب دارم دیدنت مخسب</p>

<p>ز لاله دیدن لاله گرت هواست بخواب بهال فروغ که رفت از رخ مه و اختر می مغانه بجش زلف عنبرین بکشا سحر زباده گذشتن چه مایه بدتی است نقاب از رخ گل بر کشید باد صبا</p>	<p>بهار قدرت صانع چو دیدنت محسب بروی لاله و گل در دیدنت محسب بریزش ابرو صبا درو دیدنت محسب زباغ صبح گل عیش دیدنت محسب نوا و دلکش بلبل شنیدنت محسب</p>
--	---

دم صلوٰۃ و صبح و عیست حسرتی بر خیز
 بنعمت دو جهان گر رسیدنت محسب

حرف التاء

<p>کله از ماندن کویت بیجاست از غم زیست بجا آمده ام آنکه بخواب بود چشم من است او چو بر گور غریباں آمد من نمی ترسم ازال گردن شوم گر خفاها نگذارند بتاں</p>	<p>که من از جان تو انم بر خاست یاریاں قاتل پرچم کجاست و آنکه بیدار نشد طالع ماست بهر تعظیم قیامت بر خاست گردن چرخ سیه و چه بلاست بگذارید که ماییم و خداست</p>
---	--

	<p>آرند و منہ جفا نیست عہد و حسرتی اینہمہ نو مید چہ است</p>	
	<p>بے غل ہرچہ بود فرصت درویشاںست وین سخن شہمہ از ہمت درویشاںست انہمہ نوزکہ در طلعت درویشاںست دولت امینت ہمیشہ دولت درویشاںست لاحرم دنیہمہ جاغرت درویشاںست چشم بد و عجب سلطت درویشاںست کہ ز آفاق بروں خلوت درویشاںست مژدہ آنہمہ کہ ہر محبت درویشاںست ہر کہ اند کینف رفت درویشاںست ہر کہ اند گر و خدمت درویشاںست</p>	<p>نہ بدل ہرچہ بود صحبت درویشاںست آہنچہ خواہند و بیا بند نخواہند آزا روز کردہ است شب تار سیہ روز اندا حشمت اسبست ہمیشہ حشمت ایشانست شرف گوہر خود را ہر رعایت کردند بر در خلوت شاں پائی شاں می لرزد مخروش از خبر از عالم بالا دارند یعلم اللہ کہ شقی نیست جلسہ ایشان نہ تکلف بود اند کینف رفت حق زود بینید کہ مخدوم ہمانے گردد</p>
	<p>حسرتی دور مدال گرفتہ کسایم سر سر من خاک رہہ حضرت درویشاںست</p>	
<p>دور سپہر گردش چشم سیاہ کسیت</p>		<p>پُر فتنہ روزگار ز سحر نگاہ کیست</p>

<p>من خود گویم اینکه تو میترسی از رقیب پیونده یک نفس مژده بر جسم نمیزند بلبل در آتش از گل و شبنم ز آفتاب آمد ب رنگ سحر و گل در دماغ و چشم هر کس ز چشم عشوه فشانست بجالت است از شوق جان دوباره ندادن گناه من</p>	<p>طرز نگاه و سوسه فرما گواه کیست ز گس فریب خورده چشم سیاه کیست آس برق را سعالمتی با گیاه کیست ای هم نفس بجوی که این گرد راه کیست لب بر لبم بنه که بدین سونگاه کیست باغیر بر مزار گذشتن گناه کیست</p>
--	--

بر خاک حسرتی کند دهر که ز اهل دل
 گوید که این خسته زین عشق ایگاه کیست

<p>مطرب بزم بهنجار نو سازی هست دیر آغاز بیا هین چه قیامت آرد رازت از فاش شود عریده با من نکنی کار بهت نه با ندازه طاقت باشد لب جان پرده او هر چه که دارد دارد ناز چندان مفروش ای چمنستان عراق فاش شد راز زب طاقی دل چه کنم</p>	<p>ورنه هر پرده او پرده بر اندازی هست آنکه در فصل خزان فرم پر دانی هست غیر من نیز ترا محرم و هم رازی هست مرغ بسط شده را بر پر دانی هست مانگنیم و نگوییم که اعجاز می هست که دیس گلکده هم مرغ خوش آوازی هست شوخی شیوه تو پرده بر اندازی هست</p>
--	---

<p>هستم پس که ترا شیفته خود خواهم خواجہ عاشق نظر بازی و من می ترسم</p>	<p>صعوه در بند گرفتاری شهبازی هست که دیں جمع حریفی قدر اندازی هست</p>
	<p>نه بوی گل و گلشن نه ملائی ز نفس حسرتی در دل من حسرت پروانی هست</p>
<p>چیز بجز از لوز خند اجلوه نمایست پوشیده خورم باد و آهسته کنم وجد ایں کار بهائیت که خیزد ز تیرہ دل تمیز من و تو شده از روز تنزل کاشانه بیار ای بهار ز چمن رفت صد شکر که با طاقت آزار نداریم اندیشه چیز بے سرم نیست اگر هست گر بام بلند است کند دگر آور</p>	<p>آل نور چه گویم که کجا هست و کجا نیست در اہل خرابات رہ و رسم ریائیت آشفتنگی طرہ او کا صبا نیست در مرتبہ غیب نماند تائیت مطرب بطلب بلبل اگر نغمہ سرا نیست ہم تیر ندار دیر و ہم آہ رسائیت جز آل رخ نورانی اندیشہ نمائیت واماندگی از سعی روانیت و انیت</p>
	<p>از حسرتی و حوصلہ او چه سرایم شوریدہ دلی دارد و آشفتنہ توانیت</p>
<p>دل جوہر تو از لطف تو چوں باز نداشت</p>	<p>ولایت کہ معشوقہ من ناز نداشت</p>

بر شمع حدیثیت کجا شعله کجا برن از بسکہ باریاب ہوں کارفتا دست از مردن خود نیست غم اما غم انیت دشمن لبخن آمدنت خواستہ گوئی در چارہ او کوش کہ دیوانہ است امروز	پروانہ تو شکر کہ پرواز نہا نیست ہم عشق مرا جز ہوس و آزندا نیست گویند کہ معشوق تو اعجاز نہا نیست قد زنگہ چشم سخن ساز نہا نیست از نگہ گل بوی ترا باز نہا نیست
---	---

از بیم تو شب حسرتی نہا رہی کرد نہیں کونہ فغانا کہ کس آواز نہا نیست	
---	--

انہی صید تو صد دام بہر جاے ہست سر سری ابو طلب وعدہ واثق فرمود سلفیہیں بہیم یعنی ان ادب باید بریت ناصح و ساد گیش ہیں کہ بھرے خشت تمہیں طرفہ بہیم تو وعدہ و بر من بہت ایں قدر بار تعلق کہ تواند برداشت	جرم من چیست مرا نیز تمنائے ہست یشناسد کہ کراحد تقاضائے ہست ہر کجا انجمنے انجمن آراے ہست کہ خطابش یکے ہست کہ خود را ہست کز رہ شید وریا یم سر صباے ہست آہ از من کہ شے ہست تمنائے ہست
---	---

کیست کایں مژدہ بر و متقدان اورا
خلوت و حسرتی و شاہد رعنا ہست

<p>غیر بگنجینه از قتل و غوغا هست شب چه رفته است بنیم که در کوچه هنوز ناصحان بر دنت چه اثر خواهد داد خار را خوار نگیری که گلشن در جیب است جایم تنگ بهر جای زرسوانی من شجر طور کجا و نژادشانی کو جام در دست و نیارم که خورم یا یزیم اضطراب دگر افزود دل شیدا را</p>	<p>کاش دانند که مارا چه تناسل هست نقحه یا سمن و نکست صهبا هست اندر وطن دل من و لوله فرما هست قطره را سهل مپندار که دیار هست جز خرابات که آنجا همه راجا هست منظر باش اگر تاب تماشا هست کار من با صنم حوصله فرسا هست الغایت تو که مانا بجدار اے هست</p>
<p>دوش میگفت فلعل لب او گل میریخت حسرتی نام مرا عاشق شیدای هست</p>	
<p>زاهد که با کمال چنین از می نابست رخسار زخوی تر شده غیر چه بینی دائم که بهر شیوه دلم میرود اند دست پیرانه سرو دلوله کار است و گرنه هر کس نه شناسا روز است و گرنه</p>	<p>ترسم که می خلد ننوشت که شمر است کاین آب ز دور است نزدیک شمر است دیگر شناسم که چه لطف و چغت است شوریده سری شیوه ارباب شمایست هر حرف مرا از طرف است و راست است</p>

در انجمنش غیرومن از رشک و آتش	کافر بهشتت و مسلمان اینجا بست
	<p>ای حسرتی این شده در آقا که باید صد شعر ز لعلت بزبان و بکتا بست</p>
<p>در دهر مطرب می و پیما نه خوشتر است ز ابد بر غبت کشدم سوی خویشتن باو علی بساز نه باقیس ای جنون تا مهر شمع شهر عفتا بر آورد یاران آست باو قافا امتحان کنند و اعط خوشتر است جمله نعیم خیال دل</p>	<p>آنهم زمان صحبت جانا نه خوشتر است گوئی که خالقاه زمین خانه خوشتر است دیوانگی ز مردم فرزانه خوشتر است با آفتاب صحبت پروانه خوشتر است اخلاص تو بمردم بیگانه خوشتر است رود و سرود و داده و پیما نه خوشتر است</p>
	<p>سحره تاز شو که ز پانز باک نیست ای حسرتی خراش ستانه خوشتر است</p>
<p>نشان الفت پنهان ضرورت مرا فرمود ترک عشق و انا ندارد شکوه پایاں مختصر به نشان بهتم را تربت من</p>	<p>نگاه هست تا سر ترا ضرورت هزار از صحبت نادان ضرورت نوازش آید پایاں ضرورت کنار چشمه حیوان ضرورت</p>

<p>خند واجب بود و چشم بدید بود با کون آرایش که گل را بود با وی مبادا نکته چینی نیاساید و لم بپیشنه مشب نگاه کاوش غارت گرفتاد</p>	<p>به پیش قدم نهال ضرورت به شبنم شستن و مال ضرورت مر آرایش ایوان ضرورت حکایت پائ مرغال ضرورت مسلمانان غم ایمان ضرورت</p>
--	--

شعیرم حسرتی بلس صغیری
صغیری چند در بستان ضرورت

<p>بتیایم و بار را خبر نیست بر طره پر شکن چه نازی آغاز محبت است ای چشم در خاط صاف صبح خیزان در انجمنت بسر رسیدم بایم و فغان که در محبت با آنکه گریز نیست از تو چشم بد دور از مجالش</p>	<p>مینالم و ناله را اثر نیست آخر زدم شکسته تر نیست هنگام تراوش جگر نیست نویست که کتراز سحر نیست در عشق تمیز پا و سر نیست دستور ترانه و کز نیست در بزم تو رغبت گداز نیست می بینم و طاقت نظر نیست</p>
---	--

	ہر چند کہ آہ را اثر نیست ہر چند کہ سر در اثر نیست	ہنگامہ فروز بزم عشق است سر پایہ حسن بوستان است	
	یار الہم اند و بزم شعر است افیس بہ حسرتی خبر نیست		
پیشِ افقد من در تہ اغیار کیست یاورِ آئینہ پیس یا بسراوار بر آ ایدل از نالہ خمش باش کہ بید و از ا دشمنِ من مہر دہست عشق تو ولے شکر لہ کہ من و تو ز جہاں ممتازیم می کہ مانند نگاہ تو گراں مے ارزد ذوقِ این زمرنہ از خویش بر دم آورد اند کے لطف گرفتاری دل را کافی است بر بہم آمدنِ جنیل پسناک مناز	مستِ ناز است برین بخود ہشیاری کیست خویش تن ابٹناس آئینہ و داری کیست صوت مرغ چمن مرغ گرفتاری کیست وقتِ دل غش کہ دیریں کار و کار کیست لبِ گلرین یکے چشم گمباری کیست اندیریں شہرِ گر خانہٴ حنّاری کیست مے سیرانید کہ دلدادہ و دلداری کیست دانہ البتہ بیاید کم و بسیاری کیست حسنِ یوسف چو فروشنده خریداری کیست		
	دیکھ بزمِ سخن از اہل سخن بود کہ گفت بے سخن حسرتی امروز دیریں کاری کیست		

شب یار قیب هم نفسم یار را گرفت
 آندرد از قیب و طلق جفا گرفت
 یاراں بخواباحت و فیض دم سحر
 هنگام خاستن بزد تاز دست او
 ز نهار با کس سر و کار نداشتم
 محرم ز راز نمانده افشای راز کرد
 زین کشمکش سلامت جانم امید نیست
 بس خویش را بنیخ گراں می فرو ختم
 شب دلدهی نمود وز من بهیض تاب بُرد
 بیگانه وار آمد و برد آنچه داشتم

این فتنه روی داد سر راه ناگرفت
 افسر شاه برد و گلیم از گد گرفت
 آنک بر بود غنچه و اندک صبا گرفت
 دانسته یار گوشه و امان ما گرفت
 حسن تو جلوه کرد و ز من کار ما گرفت
 ناگاه نه شر رشده و در پار سا گرفت
 دامنم او گرفت و گریه باں قضا گرفت
 بوی تو دوش آمد و از من مرا گرفت
 با ما سداں گو که چه داد و چرا گرفت
 دل مانده بود آن نگه آشنا گرفت

آن جن خوش که حسرتی آتش بکار داشت
 و بهر تم که مرغ سحر از کجا گرفت

بناله کوه کم دوش و دوجراں گفت
 ترانه زاشده بلبل شکفته گل شاید
 بعاشق آنکه بیاموخت راه و رسم وفا

چو گفتش بکوار رشک گفت نتوان گفت
 سخن ز جلوه تو باد و در گلستان گفت
 بلبلان نه برای شکست پیاں گفت

ز رشکِ سخن دل از دیده ریخت تا دیدم	بگوش گل سخن غنایبِ پنهان گفت
بهوشمندی پیرِ مغان نگرد که مرا	پے شکستن تو به بروز باران گفت

دل شکافته شد چوں ز حسرتی غزلے	بنالہ وقتِ سحر طائر خوش الحان گفت
-------------------------------	-----------------------------------

دل بجانبِ آں مائل افتاده است	که با بخوم و کواکب مقابل افتاده است
بطرفِ پیرِ ابلتِ مستواں تلے برد	ز ہائی ہوی کہ در اہل محفل افتاده است
تو بدگمانی و در پہلوئے تو خوش چشمے	نگہ بر تو وزیں روی شکل افتاده است
ہر آنکہ یافت ز اہل صفا نظر داند	کہ انکشافِ حقیقت چہ شکل افتاده است
اگر چہ غیرِ زمن ہر چہ گفت گفت و دروغ	ولے خوشم کہ تر از رشکِ دل افتاده است
ز صحبتِ می ووشیں مرا خبر کہ کند	صبا بگوشہ برغم تو غافل افتاده است
و عابجہ پذیرند لیکِ حیرانم	امیدوار ز نیخانہ سائل افتاده است
یکے ز ناز بسوی چمنِ حرام و ہیں	کہ غنایبِ بر و کمائل افتاده است
اجلِ بوقتِ معینِ سحر چہ نشاط	ازینکہ آں بت طنائز قائل افتاده است

خود زمانہ بنرخ کمال نقصان نش
کہ حسرتی بفرغِ خویش کامل افتاده است

گمان بد چو بمن بر دوشتر گیس نه نشست بسوی غیر ز بس تیز راند تو سن را کدام پرده به هنگامه بهار کشاد مگر نه سوزش رشکم خندانست که گفت فلکده است سپهرم به بند سیادی	ز صد هزار یکے نقش اینچین نه نشست بدل نشست غبار که بر زین نه نشست که مرغ یک نفس از ناله حزین نه نشست بزم دوست کس افسرده اینچین نه نشست که گاه دام نگستر دو در کین نه نشست
--	--

برون زلفت زمیخانه حسرتی گاهے
که یکدو ساعت در پیش ابل دین نه نشست

پیش مخزنهای لعلت سحر بابل سبز نیست اختر پروانه تار کیست گو خوشنید باش آب شمشیر تو گو یا بود از زهره نگه یک شجر از گرمی رخسار عالم سوز تو هر کجا چنید و کان فتنه آن چشم سیه برق بچااصل بود بر کشتن ای آسمان	حق چو گل چون بچ ده بر افکند باطل سبز نیست بال طوطی گر بود بخت عناول سبز نیست دانه افشانند گرد رخاک بسبل سبز نیست در گلستان گرنی تربیب محفل سبز نیست گر همه اعجاز باشد سحر بابل سبز نیست باید ابرے چون هنوز مبرگ حاصل سبز نیست
---	--

سبز کاری های من وارد فلک طوزا بر شک
و سدا این فن حسرتی و چشم عاقل سبز نیست

<p>صنم صبح برآمد به تفسر ج ز کنشت گفتش کیتی اینجا بچه کار آمده گفت دارم سخن چند بپریش در خور گفتم این سر طوکست بدینها مگر ای گفت رفیقیت خرد سوز که دارد بیتاب بر سر ضعیف اینهمه بار از چه فتاد گفت من هم سخن ناورده گفتن خواهم لطف او نبوسم و کافر نگذارم محروم</p>	<p>بر وقت من افتاد گذارش بر کنشت ای رخ و طره تو سبیل و ریحان بهشت خوب در دهر چرا آمده کمتر از زشت گفت سنجیده شمر دی سخن ای خوب مرشت التهاب شهر را و بگر خسته برشت گفتش زانکه دل با محبت به مرشت گر چه طبع تو بگیتی سخن نغز بهشت پر تور و جرم نکست گیسو به کنشت</p>
---	--

دوش این طره غزل خاطر من انشا کرد
حسرتی خامه و آینه طلبید و بنوشت

<p>دیدم که طاف آدم و که سوخت بهشت خالی از خویش شود سوی خرابات خرام روش باد بهاری بتو از زانی باد لحنت دل را نمک از پشته خدا تو بود تو دوزخ که در سال بزم عیار بدو نیک</p>	<p>اندازدم که قصا دانه گندم سیکشت که به پیمان مانیت بجز لطف سرشت نامه بردیش دال ساده زخم خط و نوشت که با جیش نمکی هیچ کبابی نه برشت من و کنجی که در سال کنج نه زیبا و نه برشت</p>
---	---

<p>جنت آن نیست که دار دگل و نیر و بین می نماید که نهانی کرم او کم شد و امن ناز و فشان از سر خاکم گذر زلف مشکین تر اباد بهاری آشفست</p>	<p>هر کجا خضبت دیدار هما نجاست بهشت نگران دیدم اسوی خود پرده نهشت که کلم نیز نهشت آنکه کلمت را بهشت بر بهمن رفت سوی کعبه و زاهد کنهشت</p>
<p>حسرتی نیزهاں گفت که عافظ گفتی مدعی گرد کنند فهم سخن گو سرو خشت</p>	
<p>نرخ دل سهل شد و سستی بازاری هست حسن بے کیف بکا چشم بهاں پس ز کجا در نزاع سرج او داور بے فرماید فرصت بادند که عجب خوش سخنی هر که اروضه دل هست تفرج گاهے لاجرم کار خرابات ز نظم افتاده است پرده داری چو شد بتکده بدنام افتاد اثر جلوه هیس است که بخود باشم مجلتے بود ز نے جرمی خویشم که پیرس</p>	<p>ایستاعت هست که در دست خریداری هست هر سر بر روی مرالذبت دیداری هست گر کسی جانب انصاف نگهداری هست بگذران من که من دلشده را کاری هست خبرش نیست که بتانے و گلزاری هست ساقی امروز که در نشه شراری هست ورنه پوشیده بعد جابت و ز ناری هست ورنه اذن نظر و خست گفتاری هست لشده که از قتل منش عاری هست</p>

حسرتی روزی آسوده دلان بسیار است این نمک پیشکش سینه افکاری هست	
--	--

یار را دل بود نمک هوس است هر ادای تو عشق ایجاد است دیدن رویت آرزو دارم شیوه چند لازم ز ندیست مگر آں دلنوازمی آید هستی غیر و سرافزاری ما صوت مرغ چمن کجا و کجا نغمه غمزده شکرت خدای	همن اندر کمینت خست است حسن انجام مفت بود الهوس است وز تو چشم قبول طمس است ز آن یکبار تباطا بعس است ذوق دیگر بناله جرس است این نوادر ز آه چرخ رس است نالہ بلبل که در قفس است اندک التفات از تو پس است
---	---

حسرتی در شمار خس اما شعله شوخ در نهاد خس است	
---	--

زخمی بجانم از مژه دلخیش زده است پروانه که راه بیزم تو یافته است وا غلط بوصف خال خدش گرم آبخناں	فریاد مهر بر لب جان حین زده است چون لاشه تو بشمع آستین زده است گوئی که بوسه پای رخ حور عین زده است
--	--

<p>شاید که بوسه بلبش کین زده آل بیت که راه زاهد خلوت نشین زده است بر چرخ خیمه در قدم او پس زده است</p>	<p>تلخت با مذاق من امشب حدیث غیر بینم که موکشاں بکجا می رود مرا نارم بلند همتی آه خویش را</p>
	<p>تا نقش مهر تو بدل حسرتی نیست از غیر هم ز دفتر خود حرف کین زده است</p>
<p>راگناه نباشد می مغال تیز است ستم بگوین و هم جفا به پروین است بسج عشق تو نازم که راحت آمیز است جمال صبح چو حسن صنم دلاویز است نسیم غالیه افشان و رانحه بیز است هزار از دم پُرد و شور انگیز است ز نام خواهش گلگون بست شیدیز است نان پیری فوق صلاح و پرہیز است</p>	<p>زباں زبانه فشان و نفس شرر ریز است فغان که مایل آل حور پیشه ام کورا غم و مهر و نباشد بیک دل اندر جمع یکه بسوی گلستاں خرام و میر کن بهار لاله دمانید و ابر گوهر ریخت شکر فشان شده طوطی ز نغمه شیرین عنان ادو طرف کوکین که گردا بند بنیزی نخم بسد بمیکده زوم</p>
	<p>هوای گلشن کثیر حسرتی را نیست دلش بهند کشاید که آومی خیز است</p>

<p>ماست شیرین عجب بانگیز است رول ز زلف کش خط سبز اول را هنوز وصف عشاق جان می یابد بکلم آنکه داد او کند مثل بمثل در آتشیم ز دل گر نیست که شیرین را دوازده پر مغال خواستم حکمی گفت</p>	<p>چه غم که پرورش او بخون پرویز است بدیده پیش خلد سبز که نو خیز است که با قیوب بجایب عنایت آمیز است شراب تیز بنوشم که آتشم تیز است بگو بکن نظر بهر رشک پرویز است شغای جمله علل منصرف بهر هیز است</p>
<p>بده ز گفته خود حسرتی با غزلی شنیده ایم که شعر تو درد انگیز است</p>	
<p>تنها همی نه صورت زیبا از ان تست اینجا چگونه سایه فکندی که امت تست اسرار غیب جلوه فرود است اندر ان قوتی تیم را چه بهار و بروس او رفت آنکه بود ذکر دم عیسوی کنوں خوش گشته بدو که بخوید رهنای تو هم صندلی جبین سزد و هم عمیر حبیب</p>	<p>زیبای آیتی است که نازل نشان تست اینجا بر پر سایه سر و روان تست روشن دلی که خاطر او را ندان تست هر نکته که از لب گوهر نشان تست هر جا حکایت از لب سخن بیان تست بردار به سر که نه بر آستان تست آن خاک مشکبوی که بر آستان تست</p>

<p>کیو دست دیو کو گمشد چرخ من آنی کہ کُت و بعض تو شد حب و بعض حق عرشِ عظیم را بنود تاب این قدر شاهان بخت صدر نشینان بارگاه</p>	<p>درج و دم لغزت مهر و نشان تست آنی کہ امر و نسی خدا بر زبان تست بر تو تجلی است کشت یا نشان تست رحمے برین شکستہ کہ در کاروان تست</p>
--	--

<p>لطیف کن و مبین گنہ ناصواب او چوں ہر چہ بہت حسرتی آخر از ان تست</p>	
---	--

<p>چہیت کہ این سخن استہ اختر و آں فلک نہایت شورش بد گمانیم و لولہ در دروں فلک ملح بود مطاہیت لیک نہ ہر کجا روست دوش گدای لای خواہ برد در جی ہرود شیوہ مار بودگی طہیت ما فسر و گی وصل رضای چرخ نیست شک اندیزیں گر</p>	<p>آنچہ خدا نخواستہ خاطر ہیچ یک نخواست شیوہ مہربانیش رسم ظہور شک نخواست ہیچ کسے بہادہ در پاشنی ہمک نخواست یافت فقیر بنواہر و دہرا زیک نخواست مطرب ما بخت نے ہادہ مارک نخواست ہم دل تو نخواستہ آنچہ دل فلک نخواست</p>
--	--

<p>حسرت بکار خود یادسی از کسے جو مرغ برای آشیان دگر آن شک نہایت</p>	
---	--

<p>دل بہت تست اما این قدر مجبور نیست</p>	<p>بہر تافل چپ کن گر آشتی منظور نیست</p>
--	--

<p>نہال یہ انعام پنداری نہ جلدوی عمل نفسخال حسن بند پیش نقاب انداختہ ہر یکے را جلد و دیگر دل از کف می برد از صدای جنگ و تی از خاک سر بر میکنم بان باق صد سلام سادہ از من گوی پس</p>	<p>قصر حنیت ساختن اندازہ فروز نیست شاہستانہ از کسے مستور نیست در محفل ہوا ی نغمہ منصور نیست بعث و نشر اہل حالت منہر بر صورت نیست در حرم حرمت سلی جز این دستور نیست</p>
---	--

دیدہ ام در بزم وی پر ہیبت از مراد وی
حسرتی این تقویٰ زہدت ز شید و زور نیست

<p>عاشقت چہل من بے نام و نشان میبایست تو گرانمایہ نژادی و گرامی گسری گہ بہستی قدم رغبت طاعت در دل گر خنت از رخ خورشید بتابش بیش است ز تماشای چمن زار و لم و انشود</p>	<p>نہ فلاں ابن فلاں ابن فلاں میبایست راز عشق تو چون تو نہاں میبایست مسجد ہم سیر کوئی مغاں میبایست چہ عجب تفرقہ پیرو جواں میبایست تے تفریح بہشتی بہاں میبایست</p>
---	--

حسرتی ظرف کم و شکوہ رسانی ہیبات
دادہ اند آ پنہ بہر شخص ہماں میبایست

از نالہ من بر لب پارا خدے ہست
چوں نخل گل آور دامپد شمرے ہست

<p>با اهل خرابات نہرِ حاجرے ہست آنرا کہ بد بنال بتِ عشق گریہست بلبل چہ سراید کہ مرا بال و پرے ہست بنگہ کہ ز معشوق نہانی نظرے ہست</p>	<p>ہر چند ز خود بیخبر اند و لیکن ز نہار کہ از سادہ برد جادوی ناصح چون طاقت پرواز ندارد ز نگشتاں جانِ دلِ عشاق بصدِ ذوق چہ بینی</p>
--	--

امید کہ آن حسرتی شیفۃ باشد
گویند کہ در بادیرہ شیفۃ سرے ہست

حرف الثار المثلثہ

<p>ہر چہ چشتیم و درودیم عیب در میخانہ کشتہ و عیم عیب غیر از اں آنچه نشنودیم عیب بر درت ناصیہ سوویم عیب غیر را منع نمودیم عیب عشق بر عقل و وودیم عیب</p>	<p>ہر چہ چشتیم و درودیم عیب بہشتی چند در انجا دیدیم سخن آں بود کہ گفتند زیار سہراپے بخلط ہم نزدی از دور یا کیسے باز نگشت عشق ہم عقل نہ طجراں ماند</p>
---	---

	راہ گم کردہ غنودیم عیث رنگ ز آئینہ زودیم عیث	بہرے نامدوئے راہیک نیست شکلی کہ شود عکس پذیر	
	حسرتی مجلسِ مقتل شد سخنِ عشق سرودیم عیث		
	حرفِ الحیمِ العزیم		

گلزارِ اسیرِ بیاں چہ احتیاج ہنگامِ بودنش بہ نگہاں چہ احتیاج داری اگر لے بگستاں چہ احتیاج دیگر گواہِ پاکی و اماں چہ احتیاج معشوقہٗ ابستی بیاں چہ احتیاج مارا بہ بلبانِ سحر خواں چہ احتیاج گوی ترا پیشِ نہاں چہ احتیاج اماں ہم گاہِ رقیباں چہ احتیاج	دلدارِ آفرجِ بستاں چہ احتیاج رشکِ رقیبِ کم ز نگہاں بنودہ است داری اگر کہ سروساں چہ حاجت می خورد نم بھر شنیدی غم بسج خود خواہش و فائز سخت کوش عشق شہیدِ گاہِ بنا لہ خود وجد می کنند صدالہ شکستہ بلب و ردل و ہنوز ہاں با منتِ مطاہرہ ارادہ دوستی است
---	---

بلقیس دیش صنم چو دہر دست حسرتی
دیگر یکا مال سلیمان چه احتیاج

حرف الحیم الفارسی

نئے وصل دست عیش و نشاط زمانہ بہیج
شبنم درون جنت و شبنم در آتش
ما عند لب گلشن قدیم واسے ما
مطرب حمنوش فکر غزل می کنیم ما
صہبای صبح گاہ و شراب شبانہ بہیج
عیشِ مغانہ و دلکش و کیشِ مغانہ بہیج
کاندر نفس خوشیم و غمِ آشیانہ بہیج
پیش صریح خامہ نشید و ترانہ بہیج

ای حسرتی ز طول سخن اختصار نہ
وہانی کہ این سخن است برنگ زمانہ بہیج

در تفتہ دلم جلوہ دلدار و دگر گریہ
جاں بر لبم و شوق لقاے تو بجا نم
در انجمن یار خود می را بنود بار
دستہ نہ بدامانی و فرقے نہ ہپاے
در مشہد پر دانہ بود تار و دگر گریہ
یارب کہ یہد مرڈہ دیدار و دگر گریہ
ساقی می از خویش رہا آرد و گریہ
زہاد و ہمیں جبہ و دستار و دگر گریہ

<p>یک فروندیدیم که مشغول بکار است پابند رسوم اند و حقیقت نشناختند آل آبی پرواز تو دیدی که چاکرد بایم و بت ماه و شش زهره نواز</p>	<p>در یکده هاستی بیکار و در گریه در تیکده با قشقه و زنا و در گریه در آینه ام عکس رخ پاره و در گریه وزی خم چند و دوسه منجوار و در گریه</p>
	<p>و حسرتی از آنجناب غمخوار است گفتند فقیهان که تو و دار و در گریه</p>
	<p>حرف الحاد</p>
<p>ممنون انتریم که فرستد پیام صلح بس مشوه غوردم از نگه التفات تو بر من می محبت و لطفت حلال باد غیر از حدیث جور و سخن های دشمنی مخل بغض گل شده باشد و باغ او لطف و عتاب یار چو دام و قفس بود</p>	<p>آل مه که نگ داشت هزاران نام صلح آخر پیام جنگ شمر دم پیام صلح باز انسان که بر رقیب حراست چاه صلح ز هزار از لب نشنیدم کلام صلح دشمن که بخت است خیالات خام صلح از جنگ گر رهاشوی آمد بدام صلح</p>

<p>ذکرِ ستیزه تنگ کند دل چو ذکرِ غیر باوی شام دو چار بجز که غیر نام</p>	<p>ذوق و دهر روح چون نام تو نام صلح گفتا که باد تا بقیامت قیام صلح</p>
<p>ای حسرتی بچشم جگر گفتگان شوق حرم تراست از سحر عید شام صلح</p>	
<p>حرف الحار المجرم</p>	
<p>چنان بکشتن عشاق آسمان گستاخ ز سجدہ ہائے منش اجر بیشتر بخشند اگر نہ یوسف کنعان متاع شان بودی و عاکلم کہ عار و سوی آں حسریم رود برو بخلوت وار خود نشانه گذار عجب کہ صحبت من باتو سازگار افتد چگونه بلبل شوریدہ در نوا آید ز عشق بگذر و محرم شود بنانہ بزی</p>	<p>کہ دشمنای پے آزار دشمنان گستاخ رقیب اگر بہند پا بر آستان گستاخ بسوی مصر نفیرت کار و آں گستاخ کہ یار منع نموده است و پاساں گستاخ بہر ہما نتوان حبست از دلش گستاخ تو ناز شیوہ غودرت بسز باں گستاخ کہ برق میجدش تاباں شیاں گستاخ کہ در ادب کہ ناز است راز دہاں گستاخ</p>

شدم بجله مستی باستخا گستاخ	رفیب هرزه سراپد ز تنگ ظریفی من
	چو حسرتی بلم ربط معنی خوش را چنانکه بالب آرد گان فغا گستاخ
	حرف الدال المعمله
<p>ایں بهانیت که از دست نشانی دارد سوزن آن راز که بر نوک زبانے دارد من ندانم بمن آیا چه گمانے دارد چو جمیع رت این قوم زیانے دارد میزب اینهمه آشنه بریاسے دارد بگذاورد که بر بهمان جو اسے دارد دایه که بخت بهار آلوده نیا سے دارد دل این تار و آریک دوز داسے دارد</p>	<p>سینه ابل صفا طره جهانے دارد چشم بکشی که ز گسب شاد فرمود باور افتد نه همه عرض محبت جز من کار رنداں همه جانبازی و خوش باشی است تقصیر خلوتیاں گو بدف و دینکے بگو گفتد گیر و در شیوه رندی و رند شعنی نظرش آن نیز تصنیع و انصاف سالما باز بگفاره ستم و سوز</p>
	حسرتی که سخن خواجه بلزار بهو

کلک مانیز زبانی و بیانی دارد	
نامحرم این کار بانکار بر آید وین طرفه که این نیز مددگار بر آید آسای بنظر آید و دشوار بر آید شیرین ز لب محرم اسرار بر آید از زمره مرغ گرفتار بر آید ناگاه ز خلوت کده دلدار بر آید در باب که حسرت همه انوار بر آید زاهد سحر از خانه خنسا بر آید تسبیح بکف بودم و ز تار بر آید از بهمت این قوم گنگار بر آید پنداشت که از پرده سرا یار بر آید	با منچه صوفی سر بازار بر آید آل در گرد و زلف بازار شکستن از رشک حد و قطع نظر ساقی از یار آل حرف که بیگانه بشنود اسباب بلای کاریکه بخیل داشت یکسای نسای را ساقی ببطا بود و منستی بنوا بود از بهر دم آب بطلمست چه شتابی از زنگس محصور تو شب ذکر همی رفت دوش از سر تحقیق چو در خود نگرستم با در دکان بد نتوان بود که بس کار چوں دید دلم شورش غوغای قیامت
با حسرتی خسته مرا آنچه گماں بود از شعله و همسم غلط کار بر آید	
تسلیم امر پیر مغنم ضرر دور بود	هر چند شغل باده ازین خسته دور بود

<p>دلدار تندخوی و دل من غمور بود اورا بمن سرے و دلم ناصبور بود میرم باں جفا که بوقت ظهور بود این نعمت آں ره بود که از خویش دور بود عمرے که دستگاه نشاط و سرور بود اندک بخویش هم نگرستن ضرور بود ساقی مگر بجام شراب ظهور بود</p>	<p>از بخت و اتفاق بهم ماند آشتی رفتم که خویش را بعفاف امتحال کنم هر چیز را بتو نگرستم مگر ترا قربش طلب کنی و غودی سدره خود آفرخ که پایمال غم عشق و رشک شد و اعظ بخوش بود حریفه بگوش گفت دل تا دماغ چشمه نور است موج زن</p>
---	--

رو کردم از بسوی خرابات حسرتی
 عیبم مکن که طبع زد دنیا نفور بود

<p>معاشران سخن عاشقانه میخوایند نمک ز مطرب بشیرین ترانه میخوایند مراد خویش از این آستانه میخوایند نگه بروی گل از آشیانه میخوایند نه سائران سبیلش نشانه میخوایند بجام حزن و دو عالم گرانه میخوایند</p>	<p>برای ولولہ کردن بهمانه میخوایند چه بچو و ندشید ان عشق کز پئے زخم مرید پیر مخام که پادشاه و گدا بیس دماغ عنادل که چوں بود عوفا نه سالکان طریقت رفیق میجویند بله اول خرابات ان بخت نه زنند</p>
--	--

<p>روان بسوی می از هر دیارتا فله تا منهاں در آب کند امتزاج ز بهر نگاه</p>	<p>که اهی طلبند و گرانه میجو اهند صلح داد شراب شبانه میجو اهند</p>
<p>بصالح حسرتی دیار هر دو را میل است ز شرم واسطه در میان میجو اهند</p>	
<p>معشوقه که خوشخصال باشد ز بشکن و بریز کاینها از مجلس رشک خیز بر خیز پرتو تر از مه و مهفت خوش طرفه حکایتی است از غیر صد پرده بروی دست بستند دل بستن تست ممکن اما جز مار ز کف بنه منغنی بیته دوسه خوش بختاں که درو</p>	<p>به زانکه پری جمال باشد زیبا بشب وصال باشد گر قوت انفعال باشد معشوقه هفده سال باشد بد گفتن اگر حلال باشد زاں جمله یکے جمال باشد دل کندن نامحال باشد کایں دور ز اعتدال باشد ذکر نه ز خد و خال باشد</p>
<p>بر وجه به حسرتی میاویز کایں شیوه اهل حال باشد</p>	

<p>دُروی کشاں چوسوی خرابات رکوند یک دیدن تولدتِ عمرم بباد داد تسکین بجای لطفِ زبانی که سود نیست خواهان آں میم که رسد ذوق او بجام ما خاک گشته ایم بر ایش نشان ما آنانکه در سکوت دل از کف بروده اند</p>	<p>اول باب چشمه ترگاں وضو کنند ای وای آنکس که بوصل تو خاک کنند در کام شعله قطره آب از فرو کنند ز اس پیشتر که دست بجام و سبو کنند یابند گر بکوی عدو جستجو کنند آیا چاکند اگر گفتگو کنند</p>
<p>بهر نماز حسرتی باده خوار ما روحانیان بچشمه کوثر وضو کنند</p>	
<p>چو با هر کس در آویز دور آخرباس کن آویزد دم هوش چنان بینی که چوں آود ویم باشد چو بینم خشمگین دیگر پیش من آیم بخوشا تو عظیم اجابت ز بهر تکریم اصحابت</p>	<p>رُوان لرزد مرا از بیم چوں باد دشمن آویزد گخشش چنان یابی که کس باد دشمن آویزد بمیدانم چه پیش آید چو گاه با من آویزد که جبریل امین هم خار در پیراهن آویزد</p>
<p>خوش آمدم که هجوم شکره خیزد لب گویا تو بخیزی ز نماز حسرتی در امان آویزد</p>	
<p>در میان ز دم کعبه شام دادند</p>	<p>دُروی خواستم آب حیوانم دادند</p>

<p>تفرقه در قبح و بادیه و ساقی میرفت سیرگاه نظم گلشن معنی کردند شیوه ناز تو انباز نمیداشت روا نازم انداز بتا ز که دل و صبر و شکیب چوں به پیری کنم ای شیخ ز رندی توبه راحتی هست به راح ولیکن ساقی دل افشوده کجا گرمی هنگامه کجا دولت اینست که از خویش مرا بگرفتند شب که در بزم توبه غیر کسی بار نداشت</p>	<p>انمی هوش بر بارطل گرامم دادند بال اندیشه برای طیسرامم دادند لاجرم از دستم دهر امانم دادند همه بردند عیان و به نهانم دادند کار سازان قضا بخت جوامم دادند باده آس بود که اندر رمضانم دادند جای در غاظر آتش نفسانم دادند نعمت اینست که از دوست نامم دادند آتش از شمع گرفتند و بجای نام دادند</p>
<p>حسرتی از اثر نشسته توفیق پیرس در میخانه ز دم کعبه نشانم دادند</p>	
<p>جز من ز ما قتل یقین تل دعا که کرد وامان وجیب با همه چوں استیناس ایس هیچ با به زلف خم اندر خمت که داد هر خصمی تو موجب صد گونه الفت است</p>	<p>گوهر و سهل بود ولیکن ادا که کرد از بوی طره تو سخن با صبا که کرد ایس عقده با بکار من بستلا که کرد غیر از تو جودهای محبت فزا که کرد</p>

گروانے کہ با تو مرا آشنا کہ کرد	اینها کہ میکنی تو بمن من کنم باد
	<p>کہ گرم شود کہ بسپاس است تریباں</p> <p>باحسرتی جفا کہ نمود و وفا کہ کرد</p>
<p>در میگرد روز و شب و ابود</p> <p>چہ پوشند رازے کہ افشا بود</p> <p>بہیخانہ مردے کہ رسوا بود</p> <p>ہنوز اچہ بریال عفا بود</p> <p>چو درخانہ ام یار تنہا بود</p> <p>کہ انجانہ موج و نہ دریا بود</p> <p>ولیکن بشر طیکہ بیجا بود</p> <p>نشانی کجا از زلیخا بود</p> <p>ہر آن ل کہ از وی شکبا بود</p> <p>بجادہ ام داغ صہبا بود</p> <p>تفاوت زمی تا بمیں نابود</p>	<p>چو گل شکفت وقت صہبا بود</p> <p>کنوں مطلب از تو منصوویت</p> <p>ہمانا از راز نہاں مجوی</p> <p>بجو اندم حجاب خط خویش را</p> <p>مرا نیز البتہ بیرون کنند</p> <p>رسیم ہاں چشمہ بے نشان</p> <p>شکایت فزون میکند دوستی</p> <p>خلوت سراییکہ یوسف گم است</p> <p>بروز قیامت قرارش مہاد</p> <p>انسان نمودار تر دامن</p> <p>بہشتی نیست سرانی مکن</p>
	<p>نہاید نشستن در آن حسرتی</p>

<p>بہرے کے رسم دار ابود</p>	
<p>وضع جہاں چہ سود کہ زیبا نہادہ اند ذوقِ غیم وصل نہ آسودگاں پیرس باسادگانِ خویش وفاے تو اں نمود نالا جمع بودہ ایم کہ خوابہ درکشند شوری شگرت در دل مضطر فگندہ اند برطالبان وصل تو افوس می خمند</p>	<p>ہرگز اساس بہرہ دیا نہ سادہ اند کایں چاشنی بکام تمنا نہ سادہ اند دل برامید وعدہ فردا نہ سادہ اند دانگہ بہ پیش ساغر صبا نہادہ اند ترے عجب بجان شکایا نہادہ اند آنانکہ دام درہ غنقا نہادہ اند</p>
<p>گر آگہی ز راز نہاں حسرتی گو وضع جہاں چہ سود کہ زیبا نہادہ اند</p>	
<p>از من چو کشتی کہیں چہ خیزد از زاری ہم نفس چہ حال دل را نبود اگر دماغ تای نہ نہی چشم تر و دست لطفے کہ کنی نہاں نامد کہ جہد کنی و گر ترسم</p>	<p>جز آہ دلی این چہ خیزد وز گریہ ہنشیں چہ خیزد از طرہ عنبریں چہ خیزد از دامن و پتیں چہ خیزد کہ من نہ کنم یقیں چہ خیزد از من بجز آفوس چہ خیزد</p>

<p>جز نازگی نہال الفت آنرا کہ بود ہوا سے بویست فخر است صفاد دل و گرینہ</p>	<p>از گریہ آتشیں چہ خیزد از نگشت یاسمین چہ خیزد از جامہ ریگیں چہ خیزد</p>
<p>خورسند تو باش حسرتی ہست گر شاو دگر غمیں چہ خیزد</p>	
<p>در خرابات کسے نیست کہ رسوا نہ بود وای آں آمدنی آہ اناں برگشتن نے ملاست بوداں شور محبت کہ دراں ستر حق حرمت اصحاب نگہ می دارد مرد آزاده در آفاق کجا ایک بس است ضبط و تمکین ہمہ زاو صاف خردمند است شرح این می نتوان کرد و کج در من دوست گفتش عشق تو ام حوصلہ میفرساید</p>	<p>بلبلے نیست بگلزار کہ شیدانہ بود کا ضطرابم بارت آرد و زوانہ بود رنجش بی سبب و شکوہ بیجا نہ بود خرقہ نیست کہ آلودہ صہبہا نہ بود اینقدر نیز کہ دلدادہ دنیا نہ بود عاشقی پیشہ ہماں بہ کہ شکایا نہ بود اتصالے است کہ در موجہ و دریا نہ بود گفت عشق است چرا حوصلہ فرسا نہ بود</p>
<p>حسرتی میرود امروز بشتی کہ میر آہ گہ بار بخلوت کہ ہنہا نہ بود</p>	

<p> بادہ بامردم اوباشش گوارا بنود دلبرال بین کہ بایشیوہ شہر آشوبی منتظر باش و مکن شکوہ و از دیر مرغ بگذر از ذلت و توقیر تماشا مفت است بادہ زال سیر نخوردم کہ مباد از من من بدین گرو او بنمایشش مانک </p>	<p> گر چہ دانی کہ تکبر و وسوس مایود می ربا بند دے را کہ شکایا بنود وعدہ وصل مزا و ارتقا ضا بنود میروم چاے درال بزم بود یا بنود بچکا آنچه بذوق تو گوارا بنود آہ ازال دم کہ مراتب تماشا بنود </p>
---	--

حسرتی نازش ہند است بشیرین سخنی
 این چنین طوطی خوش لہجہ بہر جا بنود

<p> در خرابات رو دہر کہ بجاں مے آید ساقیادیر بیار اہمے لعل بیار بوکہ فیض نظرش راحت جانم باشد خوبی شیوہ خود از من دیوانہ پس نذر بہ خانہ نمودم خسرو و منتظم بانس عشق مگر نگزد از معشوقی در شباب آنچه نکر دیم بہ پیری کر دیم </p>	<p> بوے جاں از نفس پیرغاں مے آید خبرے ہست کہ عیدِ رضاں مے آید عند لبے ز چمن بال قشاں مے آید سخن راست بہر طبع گراں مے آید تاجہ اندر عوض از منچوگاں مے آید من عیاں میروم دیار نہاں مے آید در بہار آنچه نیامد بہ خزاں مے آید </p>
--	--

خستگان از البلیل تو شغای یابند	از چنین خیر مرابوے زیاں می آید
رعشه در تن فتر آسناں کہ زہم دور افتم	چوں در آغوش من آن سرور وای می آید
در میان من اونیست جھانے الا	رنجنے بہت کہ گاہے ہمایاں می آید

حسرتی ماقبت انما محبت کوم

آنچہ در دل بود آری بزباں می آید

مزن طعنے کاہں نقش مشکل نشیند	کہ بر تربت کشتہ قاتل نشیند
نہ خود را کہ از رہ بردعاسے را	حکیمے کہ در فکر باطل نشیند
ہمہ عمر خود را بحسرت فروشد	دہاں دم کہ کس از تو غافل نشیند
کنم پاؤ آپے کہ از سینہ خیزد	وہم داد تیرے کہ در دل نشیند
تو بر دام خود چکیمہ داری و گرنہ	ندیم کہ مستیاد غافل نشیند
ز پیش تو سر زانہ دیوانہ خیزد	بہ ہزم تو دیوانہ عاشق نشیند
نہ جوئی جزا برے کہ گوہر فشانہ	نہ پوئی برا ہے کہ سائل نشیند
چو رام کنی فارغ از من بناشی	الکاساں رد آنکہ مشکل نشیند
نزول از دو دم خستہ و نظون غلطہ	بگوئید کا سودہ قاتل نشیند

کنوں حسرتی چوں تمام است کارش

<p>ز خلوت بر آید بمحفل نشیند</p>	
<p>لب جان بخش تو گرد دعوی العجاز کند جور باشی غنچه خویش در آغاز کند چشم آنم که نگاہ غلط انداز کند حیرت نیست گر آئینہ بر و ناز کند</p>	<p>کیست آن کس کہ بانکار بے باز کند تاج بر حسن خویش هست غرورش یارب پہلوی غیر بزمش نگویم جاکہ نیست دید در آئینہ چیزے کہ ندید است گے</p>
<p>حسرتی بادہ مانثہ عربی دارد میرسد دہلی اگر نازش شیراز کند</p>	
<p>کز باعث تست آنچه شہیدان تو یابند و سپج و خم زلف پریشان تو یابند این دست ادب پیشہ بد امان تو یابند خوش آنکہ یہ پیانہ پیمان تو یابند آن نعمت الوان کہ سہ خوان تو یابند آن شعلہ کہ در چاک گریان تو یابند بوسے دگر از سنبل و ریحان تو یابند در روز جزا اجر شہیدان تو یابند</p>	<p>خود را ہمہ شرمندہ احسان تو یابند حسن تو بلا نیست کہ ہر دل کہ شود گم و امن نفسانی بسہ عالم و روزے آن بادہ صافی کہ وقانام خوش اوست گر چاشنی فقر نداری ہمہ خونت سحرے دگر نیست کہ گلبوی فنا دہست بر لبتر ناز تو چہ رفت است کہ امروز بیصرفہ کن قتل کہ آسودہ دلاں نیز</p>

مشور عجیب حسرتی از خسرو یافیت
خوبان عمل فتنه زد دیوان تو یابند

<p>بخا نفاہ مگر پیر میفر و شش آمد پہاں ز دم بضم خانہ نعرہ تنکیر نہال نہد و وسع گل فشاند و بار آمد زباں بکام بہ از گفتگوے لایق ہزار غیب اگر در دست با کے نیست بیا بیارے و نئے کجائے اساتی نہاں مدار و لائکتہ ہائے شور افزا بشب ز زکس قنار او چہستی زاد</p>	<p>کہ شیخ باہمہ افسردگی بپوشش آمد کہ بت پرست ز جو درخت و بت بہوش آمد کہ بار آمد و بارگ ناو نوشش آمد مرا ز خوش سخناں ہچنین بپوشش آمد کہ عفو و لطف خداوند عیب پوش آمد طیور صبح گئے را دم خروشش آمد کہ دلبر نمیکینم سخن نیوشش آمد کہ صبح گاہ بدریوزہ می فروشش آمد</p>
---	--

تذوق مہمہ و بلبس و لوا سنجی
چہ حیرت است اگر حسرتی خموش آمد

<p>نوائے من بہر کس نوش نیفتد بہر گامے ز پا افتادہ ہست براقتد شاہ یا درویش لغزد</p>	<p>دل آسودہ در آتش نیفتد نہاوش تا کجا سرکش نیفتد بیوے باوہ بیغش نیفتد</p>
--	---

<p>که خود از من بمن آتش نیفتد آلی رخنه در کارش نیفتد</p>	<p>ز شمع روی تو آنگه هر اسم ز مژگانش بد لها رخنه افتاد</p>
<p>تو پند حسرتی را خوش نداری چگویم تا ترا ناخوش نیفتد</p>	
<p>مکتوب مایه بال کبوتر نه بسته اند کز نیم شب فزول شده و در نه بسته اند ورنه نقاب بر رخ کافره بسته اند از بام او نمی پریم و پر نه بسته اند هیال دم است نکر نه بسته اند در روانه ثواب مقدر نه بسته اند انجم ترا اگر چه بمعجزه بسته اند هرگز نقاب بر مبه نور نه بسته اند پای نسیم و بال کبوتر نه بسته اند</p>	<p>تا راه از دله بد لبه بر نه بسته اند دائم که غیر میرود امشب بخانه اش افکنده است تیرگی دل غشاوه ها از کوی او نمیروم و پی نکرده اند اندر وفای وعده نه تکرار در خور است باشایان بسرو می نوش شاد باش از گوهرین پرند فلک خوش نماز است از روی بهچو ماه بر انداز پرده را از بیم او زلفت اگر نامه بر چه پاک</p>
<p>باشنو حدیث فیضی و با حسرتی بیا بر آب خضر سد کند نه بسته اند</p>	

گفتا که خوش آنکس که دلارام ندارد	گفتم که بجز تو دل آرام ندارد
ناز و زک عارف طمع خام ندارد	گفتا طمع من ز کیت مسزده گفتم
گفتم که دلم حوصله کام ندارد	گفتم که برو بهره ز تو گفت که گستاخ
هر چند که لذت نثر خسام ندارد	صد فزون گرفتیم ازاں نو بر خوبی
آه از روش او که سربام ندارد	فریاد ز تقوی که بنزدش نتوان رفت
بیوصل تو جان و دلم آرام ندارد	هر چند که آتش دل آفت بانی
مسکین جز از گردش آیام ندارد	بر غیر دلم سوخت که محو است بعثرت

از حسرتی ندارد پسیدنش
کا و ساحت دل دیگر و نام ندارد

شمع در محفل و پروانه ز محفل برود	عاشق سوخته از بزم تو مشکل برود
کینه از سینه گیرد و حسد از دل برود	یار اصحاب فنا باش که در صحبت شان
نیم جانے بقتل یاشد و قاتل برود	جای رحم است بران سبیل مسکین که مینزد
زاهد معتزل و راهب خال برود	آه اناں حسن که در جلوه گش بر بزم جمیع
یارچوں گفت که بیگانه ز محفل برود	غیر از او خوش ازاں بزم بخواری را ندیم
عشق با زینیت نه باز نیست که محفل برود	اینهمه جلوه ناز است تماشا ئے پاش

<p>حسرتی رفت ز کویتو بنو عیکه میسر دور بنود که هم امشب دوسه منزل برد</p>		<p>با خویش دشمنانیم مارا خطر نباشد در بزم و عطا از عشق درستی مگر نباشد گم کن چنان بخویشم که زمین اثر نباشد من نامه می برم خود گر نامه بر نباشد با دشمن است راهم از من مبر نباشد هر قطره زابرنیساں هرگز گهر نباشد شوریدگان ادرا از خود خبر نباشد از دورا گر به بینم تا به نظر نباشد</p>		<p>ما دل شک تکانیم بر ما ظفر نباشد نئے شور پا و هوئے نے دشمنه و گلوئے حاکم بپاه خود کن و اندر اباد درده بتیابی که دارم آساں نموده کارم تنها بهیں نہ عیدم کرد دست بیگریزم هر رتد در خرابات پیر مغاں نگرود دیوانه کز ایساں اخبار دهر سپی زین پیش در کنارش افشرد می واکنو</p>	
<p>از حسرتی شنیدم در بزم نکته بخت خوشتر ز طر ز غالب طر ز دیگر نباشد</p>		<p>چرخ را از نغمت نسخه بید آورد آه از اں لحظه که آتش بکف باد آورد نیست ممکن که با حسن خدا آورد</p>		<p>فتنه را از قدر عنای تو امد آورد طبع چالاک ترا می به خشم آورد صنم و پیر که آراسته بهمن است</p>	

<p>آنچه از جانب پرویز بفرماید خبر من برسانید که صیاد رسد بکند تو سلام از دل آندارد چه تماشا است اگر گشتند آرد گر چه شاه گردم افتد که با ستاورد</p>	<p>شادم از خصمی اختیار که از شیرین است عمر باشد که بیا و قفس می نالم بسنان تو همسنگ فرستد پیغام میرو غیر در آن کوی بروی چو ارم شوخی شیوه ز چشم تو نه با من آمخت</p>
<p>حسرتی سیر ز جا گشته خبر باید آید که مبادا بدیر آسم ایجاورد</p>	
<p>برگ آورد شکوفه دهد بارور شود هم روز غم نمر آید و هم شب سحر شود بلبل فدا بخت آینه گر شود ترسم امیدوار بتو بیشتر شود</p>	<p>نخل و لاله با بهار و فغانه تر شود ای بجز ز گردش ایام ناله چیست گلبرگ گشته آینه از عکس روی او از رشک غیر میرم و برب نیاورم</p>
<p>هاں حسرتی ز بادۀ عفاق ح کبیر تاستی از دماغ طبیعت بدر شود</p>	
<p>خوشست خلوت و خوشتر در انجمن باشد جفا بد است اگر از برای من باشد</p>	<p>سفر سقر بود الا که در وطن باشد وفا خوش است مگر با قیب خوش نبود</p>

<p>ز سر نکرده آگاه برهن باشد در آن حلیقه که عتقا صیغ زن باشد نگه زهر و طرقت نایب سخن باشد اگر نگین سلیمان زاهر من باشد نه بُت پست بود آنکه بُت شکن باشد که خود خلوت و رویش در آئین باشد</p>	<p>خبر نه از خرابات زاهدان نیست ز سنبل و گل و نسیم و زنگش کم پرس ببار عام که گنجایش سخن نبود ز داوری بگذرستم تو باش از دشمن محبت صنم و دعوی سلمانی هزار مرتبه در بزم بودنش خوشتر</p>
<p>بزم یار بود حسرتی ترانه سرا چو بلبل که نوا سنج در چمن باشد</p>	
<p>داغ می گل گرد و بلبل بفریاد آورد با چو شیرین پیوفانی سوز فریاد آورد هر تنای را که دل از کوی زیاده آورد از بها آن آباد کس چمن غم نداشت آورد تا دل من تالهای محشر ایجاد آورد بگو که ما را از نسیم کوی خود یاد آورد</p>	<p>گر بستی آن بهاران جلوه گل یاد آورد با عدو نیکو و فامی و ز عشق آن بدست آورد میفرودند رایگان در کوچه پیرمغان هم لشکر حور نتوانست تا جان در تن است میروی بر زبنت اغیار دایم بهر حبیب حسرتی این تازه گل باید تار دوستی</p>
	<p>غالب آن نخیس نو بلبل که قوقن نغمه آتش</p>

عند لیباں گلستاں را بفریاد آورد	
<p>دیم رفتن قیاس را افتد باور آستین باشد نہے چشم منور بکشتن ہے نیرنگی کارش بجاکم ناپسودہ سو دشمن آمدے آ رہے تو اے دل بفریب نگ و بے بنہ نمیدانی بوصل اندو و برپنی شیدو ہاے شوخ میوزد دماغ او صدائے دل شکستن برپنی تپا</p>	<p>قیامت کو کہ نہایم قیامت اینچنین باشد ز کینش بوجی ہم آید ہمیش رنگ کیں باشد مروت اینچنین باید محبت اینچنین باشد کہ افنی نیز در زیر نہال یا سمیں باشد زمانے خشکیں باش زمانے تر گیوں باشد ہمایوں طالع است آں کہ کیں یا نش نازیں باشد</p>
<p>بآں صیدا فکں افتادہ است کا حرم سہلی گورا خندنگے در کمال شامنگا ہے در کیوں باشد</p>	
<p>وقت سحر ز میکرہ باد صہار سید کارم ز دست دوست من از کار تر حیف جسے بہرہ کس نامد ز فیض عطای دوست مشکل تھا و کار و ندا نم کجا برو انداز و او و شیعہ عدل از فلک مجھ تقریب از ہفت و مرتبہ سوراخ مور و مار</p>	<p>از کاسہ کدیم شیمے ہمار سید ہر گہ کہ دست من بکشا و قبار سید گل یافت رنگ لہوئی و بہ لیل نوار سید بوی زلف یا سید دست صبار سید کز وی شنید کہ بگیتی چہا سید افنی بپاسدانی قلوب خد اسید</p>

<p>ساقی رسید و ابر رسید و هوار رسید وقتیکه غنچه گشت به نشو و نما رسید یک لعل از فروغ تجلی بمار رسید آرے چنین کند چو بدولت گدا رسید</p>	<p>ز ابد هوا کے پاؤہ ز دل چوں بروں رود دلنگیت دلیل شکفتن بود کہ گل خواراں در انتظار و کواکب بخت اند روز وصال ناز بمحشوتہ میکنم</p>
<p>جز حسرتی بپایہ او کس نرسد در حیرتم کہ کار نظیری کجا رسید</p>	
<p>در ذکر تو بہار بفضل خزاں رسد ذوقی کہ در دل از نفسِ حق چکاں رسد آواز فتح باب زہفت آسماں رسد زاں برق شعلہ زن کہ بہر آشیاں رسد در سر نوشت آنچه نوشته است آن رسد بہرین بجادہ از اثر کار و اں رسد پیش از بہار گل اسبوی بوستاں رسد خود بہشت ہاں کف از آسماں رسد مرغ از قفس بر آید و در آشیاں رسد</p>	<p>از نام تو بمرودہ صد سالہ جاں رسد ہرگز ز ہیچ دشنہ و خنجر نیافتم یک ہفتہ گر بجد و رپر مغاں زنی قسمت نگر کہ گوشہ چشمی ندیدہ ایم گر ابر در فشاں شود و باد مشک بار گم کردہ ایم راہ بدشتی کہ اندر اں بلبل ترانہ سنج ازیں مطلع ار شود سرخ نگاہ یار اگر تا بجاں رسد مار را ہا مساز کہ بسیار کم فتد</p>

آسودہ خاطر سی و تجلی طلب کنی چندیں میا ز مای کہ ترسم در اضطراب	این برق کے مجر ذل نا شاد ماں رسد ناگہ شکایتے ز تو ام برز باں رسد
---	---

بلکہ ازین وصیت بے سود حسرتی
فکر او کند کہ باز دریں خاکداں رسد

شہید جلوہ ناز تو جاں شکارا نند چہ بودہ تو کہ آزا دگاں بہ بند تواند خراب حوصلہ آل قرا بہ نوشا نم ہیا کہ عاشق و معشوق سبزہ و بارا نند در میناں چو ز دم ناکشودہ و گرفتند تو اشناخت ز ہم ہیچتاں شما ئل شخص مقرباں بشفاعت دے ز ہیبت او کجاست چوں تو یکے ای توا ز بدائع کون بکوش و نامہ خود را سپید کن ز اہد من بختے کہ محبان با وفا ہا ہم	اسیر حلقہ دام تو رم شعرا نند تو کیستی کہ گداے تو شہر یار ا نند کہ سم ببادہ کشیدند و ہوشیار ا نند و گز ز راست زرخیز گل و بہار ا نند بر و برو کہ درینجا گناہ کار ا نند معاشرال تو زندان و بادہ خوار ا نند رود ز لطف روانی چو ذکرا ا نند برفد کار چین طلعتاں ہزار ا نند تر از ازاں چہ کہ رنداں سیاہ کار ا نند نقاب تا نکشودا ست و دستدار ا نند
---	--

بقیہ است حسرتی از شعلہ زوہدین

<p>دراں دیار کہ انصاف پیشہ یار اند</p>	
<p>از قیس و حشمت و ز فطایل ذکا رود وانم کہ باریق بنحوست چهارود حیف است بزرگ کی پئے کیمیا رود آں قطره ام کہ موجہ او تاسا رود شوخی کہ بانایم براہ چہا رود ہر کس دم لقب بدر آستنا رود با اہل حق ہمیشہ ہمیں ما جہا رود بر آب گر خرامد و گر بر ہوا رود معتوقہ از طرب کہ ہ ما کجا رود</p>	<p>بے زطرہ تو اگر با صبارود خاکم بسر کہ عاشق کار آزمودہ ام مفلس شیم و مطلب دولت وصال آں ذرہ ام کہ لمتہ او تا بخور رسد در لرزہ ام ز لاف و فاتا چہا کند تنگم گرفت ہجر بہ پیش تو آدم منصور را بد ار کشید ندبے گناہ پابستہ ہو اہنر درہ بکوے دوست رندیم و بذلہ سنج و می آشام و کاچی</p>
<p>آمد بہار و سوے چہنفت حسرتی اردی بباغ بلبل دستاں سراود</p>	
<p>شادم اربہ جفا عذر جفا نیز کنند گفتگو بے مدد باد و سپا نیز کنند روم آنجا کہ مگر ذکر شما نیز کنند</p>	<p>حاشا کہ بتاں مہر و وفا نیز کنند راز عشاق مکن فاش ہمانا این قوم مردمان را چو بہ بینم بسخن پیوستہ</p>

<p>زمره مصلحتاً نیز بر ندی گردند شیوه شکوه نگویم که صوابست اما آنکه بدستی رندال خرابات از دست نه بهیچ ضبط نفس شیوه عشاق بود زمره محرم اسرار و لیکن مدحش گوش بر حرف بد آموز مننه تانیکا گم مکن راه اگر از ره ندرست جمعی مستی آنست که بجام و سب و دست دهد</p>	<p>پیشۀ زهد گریه بر یا نیز کنند این خطایست که ارباب وفا نیز کنند دور نبود اگرش ساقی مانیز کنند حذر از نهی اهل هوا نیز کنند لاجرم در دم اظهار خطا نیز کنند هم نشاء تو نمایند و دعانیز کنند سیر این بادیه بے راهنما نیز کنند وجد آنست که شمس از نو نیز کنند</p>
--	--

تو پندار که این کم نغمی عشوه گری است
 حسرتی ساده رخا شرم و جیانیز کنند

<p>در اول دید آنکه زشت مهرشال دید عار است نزد بینی و داغ که ازین روی شور افگنی و خوش بسر و بر آئی در هیو صحرای پیر شوی نیند نه بینی شرمندۀ آتم که بجا داشت ارادت</p>	<p>چون دید با معان نظر خوشتر از آن دید در آئینه روی بتال هم نتوان دید گردست ترا هم و دهاں دانش و آن دید دل آنچه در اول نظر پیر مغال دید هر چند که در میگذرد ام رقص کنال دید</p>
--	---

در مجلس بیگانه چو اسرار فناں دید	ساقی مے از خویش رُبا در قدم ریخت
	آرام طلب بود سوئے کعبه سفر کرد چون حسرتی آشوب اوضاع جهان دید
<p>بر سر تلخ است بلبل در شید سبز بر اطراف جدول نمدید صرف خود کباب در رفتار دید کش یک از پیشکالانت عید همیش بر خیز و پیدا کن برید چون افتد پرده دریایی شهید نغمه آرزو خوان که گوشه کم شنید ہاں بزن باغ و لیکن بے بنید اگر یکے قفل است صد باشد کلید آہ از دست که نتوانی کشید دے بلخ خنجر بگویم ز نوشید خانہ ام از تست اُفعل تا زید</p>	<p>زال افشا نیست ابرو گل و سید لالہ در داماں صحر اجلوہ کرد از طب طاؤس در را مشکری در چنین ایام عشرت النیم اِشتی سلی بزم بار و راج اے بسا آسودگان تازہ رو شاہد آمد اداں کہ لا عین رشت ہاں بخور صبا ولیکن بے فتح بر در گنجینہ اسرار عشق حیف از بخت کہ نتوانی کشا شاہد بوزانی اندیشہ ام باغ من موجود خدایتی</p>

تازنیش ستوش سر باز دوش	پرده ارباب خلوت میدرید
<p>حسرتی وقت اجابت بود دوش باد به بخور دیم و باران میچکد</p>	
<p>حرف الراء المجله</p>	
<p>از مهر تابش از گل و آبش حساب گیر عرض کشته شوکت نازت نیرود هر گل بجلوه در آمد درین حسن مے با قیپ حنوده دلم سوختی که گفت رویش بس است شمع شب و آفتاب روز دلنگ و دید چون ز غم گفت میفروش آل نره بر کشا و زگل عطر مشک خواه و بیان با و شرم تو هر دو شکسته به</p>	<p>خوشید گل شناس و گلش آفتاب گیر در جام ماه از خم که دوش شراب گیر از گل شمیم خواه و ز غور شمشید تاب گیر از دشمنان شراب و زیار ان کیاب گیر گو ما شراب خسف شو و آفتاب آب گیر اشب یک پیکه پیکه تو آب گیر آن خ جلوه آه و ز نترس کتاب گیر ما شراب ده زرخ خود آفتاب گیر</p>
<p>آل مرنه کنه از شر حسرتی گو زهره را که در کف سیلین باب گیر</p>	

<p>مشاطہ سحرانہ شرح خود مقنعہ بگیر ہنگام صبحی است پیاسا غمیکش تا بادہ بگیتی است کہ نوشد می جنت از غیر بکن شکوہ چہ بیم و چہ خیالت گر کو بجا نسوز تو ز نیگونہ بتاب است بہر فترت از دعوی تقوی است ز رنداں</p>	<p>مراشش آں پنج گو مہر گیر اے ز اہلب شب خیز کی فیض سحر گیر رحمے بظلواں کنی از تاک اثر گیر آں عارض افروختہ افروختہ تر گیر بر بحر گذرے کنی و از آب شہر گیر ای غیر تو عشق برو لاف در گیر</p>
<p>اے حسرتی اشب کہ بدت آمد آفتوخ ہاں سخت در آغوش بکش تنگ بگیر</p>	<p>اے حسرتی اشب کہ بدت آمد آفتوخ ہاں سخت در آغوش بکش تنگ بگیر</p>
<p>بزم ولست بیا بادہ وطنہ پور بیار شمع نے شعلہ ز آتش ز دم گرم افروز بزم عیش است نہ ہنگامہ ارباب خرد بذلہ چند نہ پیمانہ بگستاخی گو</p>	<p>سر بر افراختہ از غم دل سرور بیار بدرد غرہ از آں عارض پر نور بیار دل ہشیار بر خاطرہ مخمور بیار نکتہ چند حکیمانہ بدستور بیار</p>
<p>حسرتی گر روش خواہہ نظیری داری معنے دور طلب کن سخن دور بیار</p>	<p>حسرتی گر روش خواہہ نظیری داری معنے دور طلب کن سخن دور بیار</p>
<p>ہر روز غم ز روز دیگر جانگداز تر</p>	<p>ہر شام پیشو شب ہجر آں دراز تر</p>

از دامن بلند تو ہر دست کوتہ است دیگر چنیں بپاکی دامن مناز و ہیں زانگہ کہ من اسیر تو اے فتنہ گر شدم	یاد ب نہال قامت تو سر نہ از تر از اشک مدعی ہمہ داما بن ناز تر دست شدہ بغارت و لہا دراز تر
--	---

گلزار گہچہ پر نہ ہزار است حسرتی
از من یکے تکردہ تر نہم باز تر

کیسکہ رو بخرابات کردہ غمار گیسہ مگر کہ عقل تو معیار کار گیتی بہت نہر و نشہ گذشتن نشان می نوشی است بیابزم خرابا تیانہ ہوئے کش ہوائی وی بخود آمد و ز خود برو سپوش بیک دوجرہ کہ سر خوش شدی فریب خور عزیز مصر و فایم قسم بغرت حسن برائ مباحث کہ برہم زنی جہانے را بوصل نیز ہماں اضطراب شد کہ دست ہر آں عشیقہ کہ با وی بود رقیب محواہ	عیار ظرف حریفان شا و خوار گیر ہر چہ خوش بکنی خردہ زینہار گیر کیسکہ نیستش این نشہ مے گسار گیر برو کن روش نالہ ہائے زار گیر بہوش و پیخبری جز سراغ یار گیر اساس میکدہ مستی است پائدار گیر ازینکہ عشق مرا کرد خوار خوار گیر صبا شامہ انساں بوی مشکبار گیر بجرا میں دل دیوانہ قرار گیر ہر آں شراب کہ دار و زپے حمار گیر
---	---

گمان نبود که جرم است انتظار بگیر	ز سهولت و امید وفا سے وعدہ مرغ
	بخود بہال کہ انداز آشنائی تو حسرتی روش طوطی و ہزار بگیر
	حرف الزاء لجمہ
<p>ز دیدہ شرم بر افکن ندرخ نقاب انداز بیا بجلون و عالم در اضطراب انداز ز بادہ یکدو سکہ غریخت خراب انداز ز روی مهر گم بر من خراب انداز بگیر خاکم و در پائی بوترا ب انداز و گر بجام رقیبال شراب ناب انداز بیا بساغر منتاب آفتاب انداز خلل بکار و دعا ہائے مستجاب انداز</p>	<p>بیا بجال طرب و در قفس شراب انداز نزدیدہ است کسے عورت اندر پیں عالم ز غود و گل پہ دہی خواہنگار راترین حدیث شبنم و نور شید تا کجا روزی تو ای کہ سوی نجف میروی ز راہ کرم نخست ساغر مار البسم نواز بش کن جزای آنکہ شب ہجر خون دل خورم بیا و طاعت مقبول را بہینا بر</p>
	اگر تہو است کہ چون حسرتی تو بختی

<p>بزمِ شاخ گلے و قدح شراب انداز</p>	
<p>پریم پو آسمان و سریرہ لختما ہنوز یاس ز قتل غیر حکایت چہ میکنی اندوہم میں پر آمد تم ز اہرانہ صلاح رہنچیدہ ز طعنہ بیجاے بڑا کہوس ایں داوری لبرقہ محشر گذشتیم عمر ہمہ صحبت صافی دلاں گذشت مستی نشاط ہستی و نشاط ہمار عمر از کار میں گرہ نکشاد و خود شستم کہ غیر</p>	<p>قاسمِ ناز و ناز شد و غمِ زلف و دوتا ہنوز مست پذیر نیستیم اسے دیوفا ہنوز سانی تو ہم گیکہ کہ تو بودی کجا ہنوز نشیدہ ز من گلہ ہاسے بجا ہنوز میں کشای مرگ و تو نا آشنا ہنوز آہینہ ام دریغ ہماں نے عفا ہنوز بریں بر دو گمان جیوں پارسا ہنوز بند قباے یار نکدہ است و اہنوز</p>
<p>نہ پائے از دوق آل پر فریب ہمارا جہنم است و شہرِ جہنم تو نہ امید ہمارا</p>	
<p>پردہ کشا عاشق و معشوق را یک گیساز با لباس گل لباسِ خورشید را چہ رنگ ساز زیر کال جز غیش نپذیرند و انگہ در بہا و صحبت یاس و محرومی نہ باشد دم مرل</p>	<p>جلوہ ز بالبلبل سپردانہ ہم آہنگ ساز بارہ دیگہ قباے ناز خود را تنگ ساز براد اسے بام دل نہ باز اسے چنگ ساز صلح و پیش است نہ پیکر باد اسے جنگ ساز</p>

<p>تا کجای ننگ گیتی در نظر باشد ترا من اگر بدنام عشقم غیر بدنام همس</p>	<p>بعد از پس با جلوه های چشم پر ننگ ساز اگر بر سر انی بنی سازی بنام و ننگ ساز</p>
<p>حسرتی را نشیمن است و نظیری را روی بنا عاقل و دیوانه را یک ننگ ساز</p>	
<p>صبح پیشترای مرغ صبح بخوان بر خیز ز جلوه ات ترزل بنای بتکد و شد نشسته تو بر چیز فتنه ها بکین ترا که گفت که عمری بمن سپرد باز دعا که در دوزخ عالم بکنج نمیکند کاست چو عشق پیشه شدت از نعیم و در تاب چو یاد دوست کنی غیر از فراموش کن دل گرفته طلبکار عالم دگر است صدای نغمه بکاشانه عدو است بلند</p>	<p>بهار گل بچمن شبست جاودا بر خیز تبش ز طاق برافرا و باں و باں بر خیز بجان تو که بجان الله و دستمال بر خیز چو استیلا بر بختی یا تحشاں بر خیز بیاد خفته بنشین و سرود او را بر خیز بپوشیا بنشین و ز پر تپسناں بر خیز چونام عشق بری از بر رنشاں بر خیز ز شگفتائی جهان استیفاں بر خیز برگ من تو هم ای آه نالواں بر خیز</p>
<p>ازین صفت نظیر است حسرتی در و چو و جود روی و دانه از هر جاں بر خیز</p>	

حرف السین المهمله

تادریان چه روی دهد ای خدا شناس
خوشدل شو و نشان قبول دعا شناس
نخل گل و ثمر فشان از گیاه شناس
لیکن وقوع فتح و شکست از خدا شناس
میخانه رشک چشمه آب بقا شناس
بر خاستم ز بزم که بودم ادا شناس

اینست رای من که برویش اشناس
وقت دعا ز دیده گراشکے فرو چکد
از بزل قدر و قیمت مرد است در جهان
ندیر و رای واجب و شمشیر و تیر شرط
انجلیات صوری و اینجا ست معنوی
مالید یا چشم و بسویم ندیم دید

در شهر کس نمازده که مفتون نکرده کس
دست کرم کشاده و مضمون نکرده کس
رشکے بملک و جاه فریدون نکرده کس
سویم بالثقافت نظر چوں نکرده کس
تقریض بر طریقه محسنون نکرده کس

رحمے کس نخورده و مرهون نکرده کس
ورز و صلاهی جلوہ و خلقے بر شک جنت
نازیم بابل عشق که قریس غیرت است
خونم چکد ز دیده و برقم جمد ز لب
صد گونه اغراض بگفتار بود علی است

اگر غیر ورنشک غیر یون کرد و کرده باش ایدل ز جور پادشکایت چه میکنی زین غم که ساقی گل رنگ نشکند	از دل خیال بزم تو پیر دل نکرده کس کس را بنده و داله و مقنول نکرده کس باوی حکایت دل پر خون نکرده کس
---	--

احسنی پیر ز غالب که از غزل آں کار میکند که با مقنول نکرده کس	
---	--

جور بخش کشیده ام که پیر وصف کوثر ز اهل تقوی جوی خانه خالی و بار هم بستر باد صرست دوش آمد و رفت حرم اندر طواف آں بینی آسمان را نه بین نمی سازند که بدینش مرا فروخت گفت دیشب و قدر نهی و عقول	مهر از دوست دیده ام که پیر من شایسته کشیده ام که پیر زنا منط آوریده ام که پیر کرد و کوی فزیده ام که پیر بهر چه کشیده ام که پیر آسمان ز کزیده ام که پیر من فلامی خیزیده ام که پیر نیکو چندی دیده ام که پیر
--	--

احسنی دوش بانوای رباب غزل تو شنیده ام که پیر	
---	--

ای یار ناز شیوہ ز روداد ماہ پر س	وی شاہ ماہ جلوہ ز حال گداہ پر س
برخے شکایت ہوئیں مدعی شنو	لختے حکایت دل سے مدعا پر س
محل کجا و ناکہ کجا و در اکجا	ای نے خبر نخت ز بانگ درا پر س
آرے ندیدہ تو مرا ہیچ گہ و لے	از محرمات حکایت چاک قبا پر س
شاید کہ بر غری بطیب مسج دم	از بہر کب در دن ہر دم و اہ پر س
از خستگان زار اگر یاد آوری	از من کہ سخت خستہ و زارم جدا پر س
قاصد کجا و مجلس انس تو از کجا	بہر خدا حکایت من از صبا پر س
ای عمر باختہ ہو اے بتاں ہنوز	سہل است چارہ چارہ زمر و خدا پر س

روداد و پر س کہ میگفت حسرتی
ای یار ناز شیوہ ز روداد ماہ پر س

حرف اشین ابجہ

قاصد بوسلم فرودہ داد از یاس مخ و کوش	آر است ایوان ہنشین از خانہ بیرون کروش
دوشینہ بلبل در چن خوش نالامای زار دشت	امروز من نالیدم و از رشک تلخ کروش
دشمن ہرزم اولند کاشتب تہر در عقربست	فرست غنیمت دیدم و بر خود ہمایں کروش

هر کس سخن از عشق گفت از قیس افزون کردش	هر کس دانش حرف زد به از فلاطون گفتش
	شب بانیم حسرتی خوش بود وضع صحبت از بندله خوشنودم نمود از ناله محزون کردش
<p>از دحای عجب از مردم اندر نه نبوش سینه ها دلوله انگیزد با نها خاموش عقده در دل نه دوریش و توانگر هوش گفتی که در گریه که بقوی میکوش که یک به ابلاست که نموناب منوش پند من در دل یار ابا حاجت بهوش سخنم را اثر قول معنی در گوش زاهد و با همه افسرده دلی جوش و خروش که گذشت از نظم منچه باده فروش از ستایش گوی حور زباں شد خاموش بیکی جلوه زیبایش نه دین ندونه هوش بجوذا افتادم و از اهل ورع خاست خروش</p>	<p>وعظ و مسجد آدینه همی گفتیم دوش مجلس اینگونه بآئین که نیابی مثلش چین برابر نه و هم نیم عبید و احرار گفتی گاه یک را که ز رندی بگذر که کس را نصیحت که بخور نان حلال حرف من در سر صاحب بتاثر قرین نفسم داشت با فسون بتاں راه بدل آں دم گرم که بے زمره صوفی در وجه الغرض گرمی هنگامه ز حد افزون بود بر لبم که در هر حرف شنای غلماں بیکی غمزه چالاک مرا برد از من تاب آں تاب رخ و طاقت آں جلوه نماند</p>

پای بریده ز دور بند و عنانم از دست
آں یک گفت کای ز بهر یائی بوده است
ز انمیاں بود یک خاص نظر کرده من
ای همه جوش ز سواست تسامح فرما
طعن زان پئے من خلقی و من دپئے او
ساغر ز آتش سیال برین پیر مغاں
گفت کای عشرت بهچانه که می بینی دشت
باد و پیش فرا و دروگل پیش نظر
ناگه از لورش مستی بهت بندار شکست

رو سکو بیکه که دیم من و او بهر دوش
واله در گفت کای ز بهر یائی بوده است
خواند من سوی خود گفتش ایضا بهوش
سلفی یاد کن از ساین و بگذار خوش
تار سپیدیم بهچانه گشتم مد بهوش
داد و آل منچو آ و ز لب چشمه کوش
خا ققاه تو بگو تا چنه دانت راست سروش
نغمه در گوش و بت عرقا در آغوش
ناگفت آدم از نشه طامات بهوش

حسرتی حال دین زاویه جویند نقال
بست سجد که در وعظ کائی خاموش

مست است همه بزم نور اید بکراں باش
خواهی که در چه چند گام بر آری
عالی نشان کم سبک ارجاع در آیند
در پیش نظر مست ترا نیز خبر هست

در دل نشکیده به نهانی نگراں باش
خویش جگر خسته دل خسته جاں باش
کم ظرف شو منظر طل گراں باش
در دیر اقامت کن و از پنجران باش

آں به که بناشی و گریں از تو نیا ید جامی شرب در کش و جامے بسحر گاه اندره چوروی جانب انصاف نگمدار چو طاقت نظاره حسنش یکسے نیست	ز نهار که از دعوی هستی بکراں باش آسوده دل از کشمکش هر دو جهان باش در باد کشتی از مرده خوابه فتاں باش ریشم نبود گو همه عالم نگراں باش
---	---

شوریده دلاں رانش مزج نسیم است گو حسرتی شبنمه آشفته بیاں باش	
--	--

حرف الصاد والمحمله	
--------------------	--

اگر عشق است بیا کانه میرقص بسیر دانش خود و هر کردی بسجده قص ثایان نیست صوفی سند نیستی نمکین میاور بهنگام ترنم و جد می کن بستی نیز خود داری ضرورت	بشوق کعبه در تخطا میرقص یکے بهیوده ای فرزانه میرقص بیاد گلشن و میخانه میرقص بهرم دوست چو لیل وانه میرقص بگاہ رقص با جانانه میرقص بجمل نیست گریه بیکانه میرقص
---	---

نه با هر لب برنگ بادیه پیش	نه در هر نیم چوں پیمان میرقص
میرقص حسرتی چوں ذکر رانند	تواذ شادی بر این افسانه میرقص
حرف الضاد المعجمه	
عارفانسانه نرمی لذت کار است غرض اوزه بنامی خود راند چو بیتابم دید ز فرستادن ابرو ز عطا کردن گل ساقیا از موی دوشینه گرانست سرم متحد عشق و هوس است مبادی هیبت نه هوس شمع که باید گل و ساقی و شراب	نه ز شامد هوس بوس کنار است غرض من بایشاد که تعلیم و قمار است غرض کثرت خرّم بادیه گسار است غرض یکد و سا غزپئے رفع خمار است غرض کس چه داند که چه از بوس کنار است غرض چند خوشمید برای شب تار است غرض
حسرتی راز نهان تا بشنای شفاف	چیز دیگر ز تماشای کار است غرض

حرف الطاء المهملة

مژده زخم سنان تو غلط بود غلط	آرمیدن بزمان تو غلط بود غلط
ناله طواف حرم خاطر اصحاب شهود	راه بردن به نشان تو غلط بود غلط
جز ببرد می کش بدبخت که خوش باو برش	سخن از تبر نهان تو غلط بود غلط
چشم افشاندن مشک از تو خطا بود خطا	زخم خوردن ز سنان تو غلط بود غلط
غیر کردن دادن جان در ره الفت میگفت	اینهمه لاف بجان تو غلط بود غلط
در شب وصل که خاموشیت از حد بگذشت	نام من در دوزبان تو غلط بود غلط

اینچنین سحر که همدوش با عجاز افتد
حسرتی جز بزمان تو غلط بود غلط

حرف الطاء المعجمة

بیای که بتو چنین راز تو بهار چه حظ	نسیم راز نفس های مشک بار چه حظ
بگل چه سود این خنده های شور افرا	بغذیب از این ناله های زاری چه حظ
چه نفع لاله زرخشا هدائه او	بسنبلیله او شکر زلف تابدار چه حظ

<p>بصدر بزم شاندی و لے منت اگر پوست بود وصل در سفر چه ضرر چو خطای نبودیش که چه لطف دهد ریش شکوه گذار از خلاف وعده نت ترا که دل گردیا سمن رسنه نبود</p>	<p>که غیر نیز شریک است ز اعتبار چه خط و گرز یار بود فصل در و یار چه خط اگر ستیزه نباشد ز لطف یار چه خط چو اشتیاق نباشد ز انتظار چه خط ز شیوه چمن و جلوه بهار چه خط</p>
	<p>لواى خاد کجا صورت عنایب کجا به پیش حسرتی از ناله هزار چه خط</p>
<p>مخور مخور که درم شمش از شراب چه خط گناهکار ز الطاف بهره بر دارد تو چوں بروی صبا چین طره بکشتائی زمان جلوه خورشید از چراغ چه سود مرا که بیخود دستم ز احتیاط چه سود لطافت شب به دیدنی است در شب اول</p>	<p>که تموز ز الخار آفتاب چه خط ترا که باده نمینوشی از سحاب چه خط ز کلهت سمن و بوی مشکناپ چه خط و درم ترخم نامیده از رباب چه خط ترا که شون ندان ز اضطراب چه خط ز کتاب شب شد ز ماهتاب چه خط</p>
	<p>کتاب سولین داشت حسرتی اما اگر ز شعر تو خالی است از کلام چه خط</p>

حرف العین المملوءة

<p>کو ماؤ کو منغینہ و کو دگر سماع ایں کار دوست بود کہ تا او ز بیم رفت صویت حزین مناسطہ سچ حزین بود و سر دے لطینت او جلوہ ساز حسن گر امر از تو هست فسماعاً و طاعتاً و و شین کہ بود نغمہ سرا در حرم غیر</p>	<p>برہر چہ بہت بہت فشا ندیم در سماع شد یادہ بے تصرف و شد بے اثر سماع در بزنگاہ غیر چہ خط تو در سماع و بر سرے بغیرت او کار گر سماع ورنہ دلم نہ شیفیفتہ بری نہ بر سماع چوں بنیش تخیلید مرا در جگر سماع</p>
--	---

نالم بذوق روی دل افروز حسرتی
 البتہ دلکش است بوقت سحر سماع

حرف العین المعجمہ

<p>ہم از ناصح ہم از اعیان فارغ بزم نشست از ایشا فارغ دل از آزار و از انکار فارغ</p>	<p>دلے دارم بجز از یار فارغ چناں مدہوش تو مردم کہ ساقی ستر تکیں تو گردم کہ داری</p>
---	---

دو نیم شد سر و صد شکر گردید	زدست من در دیوار فارغ
بیادت ز اهدا ز اوراد غافل	بذکرت هوی از اذکار فارغ
هر اسم از گل شبلی است و ز	چشم منورم ز بیم دار فارغ
نیز نم وید و گشت از چشم شکر	ندم از هر دلی و شوار فارغ
مگر در انتظار هست مسکین	نخندم در خواب بیدار فارغ

بزه حریفی سده ششم دارم
که یک دم نیست ز استغفار فارغ

حرف الفاء

بروز نیم که حرف مرا نه تو در لیس	شراب تند کجا و کجا دماغ ضعیف
به هر دل بچنان شوکتی که لم دارد	بر هم قصه خاقان بچین بکه شریف
همیشه عشق پیشانی زبان من المون	مداوم لطف و مزاج دوست غایت
باز بکلمه جمجمه بال تهنیت بیان	نمیدانم وفاق است در کشف و کشف
در ای تاهوتی پاره من است خورش	نمیدانم از تو و کجا من است در خورش
بچشم آنکه نگاهش با وصل کار است	نمیدانم از تو و کجا من است در خورش

خبر رساں بر پاهای پروردگار نیست کلام با همه تشویش و نوا می مایه ذوق میان را در روی چو وزن میخوانی	شمار بجز دال و ح سینه تکلیف اگر کند نکند بلبل چنیز تصنیف که هم ثقیل ثقیل است و هم خفیف خفیف
---	---

ترانه ساز کن از نظم حسری سواد
که هست زین صریح سخن کلام لطیف

حرف الف

شیراز زین عجب آفت سینه اتوفیق طریق پر خطره گاه ای روان گوید سپاس تو قصه بشنوم زنا آن دم وینچه بنام من از راه سکه گیرم دست گشت و پندار آتش مجاز گنجینه که در شرم نه بریند	که باز شوق کشایم به ایستاده بخت ایمید پر زنده گاه گشتاده در آفتاب که بخت ایستاده که در سوی امل طریقت مرا که با دود بهیواد آید و با برین که در سر چرخه فکر است برانده زنجیر بگویند گل بود از آن عذیب نهیون
---	--

بجز شناختن هم ناقص و کامل
بیهوده حسری ز شوقین

حرف الکاف العربی

ماہتابی وکتان در پرت از چاک چہ باک
شعلہ چوں سرکش از خزانہ اشاک چہ باک
وعدہ وصل تو در سہا طرناک چہ باک
بادہ گرے نتوان روز تریاک چہ باک

چلہ استہست ز شونجی ہوسناک چہ باک
آتش عشق تو در میان دو عالم آفتاد
عاشقان تو بجانند حسد اتر ترا
ز اہم آفت جاں و دہان مہیا بہت

حسرتی تامل تو گشتہ غریبش داری
از دل سادہ چہ بیم از نظر پاک چہ باک

حرف الکاف الفارسی

کہ پری تو بہ کردہ ازینہ ملک
کہ شنیدہ است آشتی در جنگ
کار گیتی بدانش و فرہنگ
آہنجہ بر شیشہ میرو داز سنگ

نہ ہمیں از تو ساحراں و لنگ
دل و جانم ہلاک شیبہ او
بر تر از من کہ بودے از بود
میرو داز حبیب ما بر ما

سامع آشفته خاطر است چند دور جاں گرفتار آرزو ناگوں	گر معنی غلط کند آہنگ دل طلبگار عیش رنگارنگ
میوہ کابل و گل کشمیر دولت بیزوال عشق طلب	شاہ خلع و شراب فرنگ نہ خراج ہمار و حاصل رنگ
خیمہ زن بر کنار وی درش اندلس کو فتادہ بر سر ہم	برشکال است جوش دار گنگ تاج دویم و افسر وادنگ

کار طالع بود دگر در نہ
حسرتی سادہ یار پیر رنگ

غیر اللام

آورد بامہ آٹھ جاں فزائے گل ابشتاب و برچہن چو بہن بنتے بنہ	برخیز تا شراب بنوشیم پائے گل اے آرزوی لالہ و آدمہ عائے گل
نار اگل چکار کہ در چشم عندلیب اوسن و تبسم تو خندہ میزند	ہم جلوہ خس است ہمہ ما سوائے گل بر نالہائے بلبل و بر خندہ ہائے گل

<p>خود گشته چون محرک او سبک گشت ای حسرتی بگردن گل خونه های گل</p>	
<p>مهرت زود از ستم و غول رود از دل یا غیر خیزی باده و چون جام و صراحی هر چه غل کنم الا ستم رشک گفتی که جز از مادل خود از همه پرداز</p>	<p>پیدا است که مهر چو تو سبک چو دل رود از دل هر غل رود از چشمم و هم غول رود از دل مهرت که ز رفقه ز دل کنی رود از دل چیزه که نباشد بدلم چو رود از دل</p>
<p>زال حسرت نیست کم سخن آمد که نه فکر شوق تو کند بخود و مضمون رود از دل</p>	
<p>بفرستم مرا سمنان آغوا و دیسل برای دست و صورت دم جلوه جان افشاندم تا از زینت بکس نیز تاب که بگذرد از این چشم بقیه را نه غنیمت بکشاید لذا ایروم دنیا مگر نهاده است تا از غنیمت آرا بجهاد و بیاد او که بر پیر قاتل در دمنه چو زنده</p>	<p>که غول پیشه گیراند و خضر شیوه قلیل عجب که شمه و شهم باین نشان قلیل جفا گذشته ز انداز تا کجا تاویل بس است قصه را می بر سر ترک دیل برای منقام که باشد یک خیز و دیل بخیز قاتل را شسته اند چشم کجیل که بر تو نظر او به شفا و عیال</p>

<p>بچشم است قصیر و بچشم دوست طویل اَمَّا عَلَتْ عَلٰی الْحَمِیْنِ لَیْسَ بِبَیْلِ علامت است که خرما همی فتد و نخیل</p>	<p>بچشم ز شب و کل کل بوالعجبی است حضور اطلبی می خورد و ز شحمه مترس نگاه صاحب باغ و تبسم شیرین</p>
<p>جلال کنی بچنین ذکر حسرتی دل را دل تو برهن و سادس لب تو در تلیلی</p>	
<h2 style="text-align: center;">حرف المیم</h2>	
<p>روی گل دیدم و صد خنده به بلبل کردم مصلحت دیدم و من نیز تفاؤل کردم بستیم است اناں جلوه تخنیل کردم بگلستان شدم و ناله چو بلبل کردم مطلب از فهم بر بول بود تنزل کردم فهم رزمی ز نگارش به تامل کردم</p>	<p>نگه از ناله بلبل برخ گل که دم دوش با غیر همی رفت مرادیده و رسید گل خورشید بخورشید و جو و س دارد اقتضای اثر عاشق صادق نیکوست که ز می حرف زد دم گاه ز ساقی گفتم پر بهمانه شبی داشت بکف نشسته کون</p>
<p style="text-align: center;">حسرتی ذوق گماں کرد و به پیشم آورد</p>	

	من خود از خشم گنج بر تیرج کرم	
<p>سزیدیدہ دارم بہر جائے ز پا ا فتم چو آید یک جفا از وی ب فکر صد وفا فتم گئے تنگ آرش در برگے دست و پا فتم شود قدیم عیاں گرد کف با و صبا فتم اگرچہ بدست شوخ کافر ماجر ا فتم چو عقلم می نماید راہ در راہ خطا فتم کہ من خودے ندانستم چنین معجز نوا فتم</p>		<p>گئے در محن مسجد گاہ در میخانہ با فتم اداو الی محبت رستم نوع ز الطاف فتم ز بنیانی شوق و از ہر آغز گستاخی بشیم لیکن از خود پابرون نہادہ ام گاہ یقین دارم کہ آئین مسلمانی بیاموزد چو عشقم می برد از نہ بکے میرسد راہم بریں جادو بیانی حیرت مردم عجب نبود</p>
	<p>دل سزیدیدہ من افگند روزے مرا جا اگر در پا ادای حسرتی افتم بجای فتم</p>	
<p>نگاہ شو قم و رازے در آستین دارم ہزار عقدہ مشکل کہ بر جبین دارم کہ ہم ہر دم طرب نالہ حسین دارم بروز دہدہ بہار ان و باور کیں دارم عبث نگہ افلاک روی پر نہ میں دارم</p>		<p>حذر از آئین عشقش انیس دارم نہخ نقاب کشا خود کشادہ میگرد چو عندلیب نہادم بر شستہ اندر دور تو کردہ وعدہ فراموشی من ز سادہ دلی جز تر ز دو قبولش بل رسد نہ بچشم</p>

<p>صفِ نعل گزینم بایں همه اکرام ز غنچه پس که بستن پئے کشاد بود جواب طعنه حرمان و طنز ناکامی</p>	<p>دل نال نگر چشم دور میں اقوام دل شکفته ساز ی چراغ میں دایم ہمیں لب است کہ معشوقہ تازین دارم</p>
<p>سز و جیور چین را اگر بیا سوزی کہ حسرتی سخن شورش آفرین ام</p>	
<p>عبث ز دوری مقصود شکوہ مند ستیم نوائے گرم کبش مطربا کہ در و جدیم عدو مزاحم و احباب پند گو بودند تو در امید بلندی و بیم پستی باش</p>	<p>دم گستن از خود بدوست پیوستیم شراب تند بدہ سابقا کہ بد ستیم ز ہمکنان بریدیم بانو پیوستیم ز نام پس کہ ملت بلندہ ز رست پیوستیم</p>
<p>کمال تو بہ شکستیم حسرتی بہیات چرا ز گفته دلدار باز شکستیم</p>	
<p>بیج مستانہ نواسے چو ز اسرار زخم فرصت از گریہ مستی اگر دست دہد بیم اصرار چو از وی ہمہ وسواس شوم خزودہ ام بادہ بخلوت کہہ باشخہ شہ</p>	<p>درود یوار برو کے درود یوار زخم خندہ بر سر ز نش مردم ہشیار زخم جام صد بار بر دم تالب و یکبار زخم وقت آنست کہ می بر سر بازار زخم</p>

دشمن قدر گرم دست و ہند دولت وصل تا کجا پر خورشید و برج غیب زدن بط و پاپہ شکستم سر خم بکشاید سعی من از رہ گفتار بجای نرسید	نذر کردم کہ زخم بادہ و بیار زخم دست در دامن کن شوخ ستمگار زخم تا کجا بادہ و پیمانہ بمقتدر از خم کاشکے گام طلب در رہ کہ دار زخم
--	---

حسرتی شغ و غل من نشناستم کہ
نہ کم ہست گئے بدل افکار نہ نم

برال سرم کہ زہر نیک و بد کنارہ کم برائے چیلہ یرم نام فصل گل ورنہ بیت ہوا سے عرا شیخ ہر مہ نشکست بچنگ و ربط و سنی خمی خوری و قس کنی رسیدہ کار فغان شیم باں غایت فتہ بچاک و شور و خاک و گل ازاں روید جلای آئینہ سہود کم مگر باشد زہر پاپہ و پاپہ ۱۵۰ ستہ چارہ غم ہشیج	خوزم شراب و بیخ نیکواں نظارہ کم بہ دے ز بادہ گل رنگ کے کنارہ کم بیا کہ خدمت زہر شراب خوارہ کم اگر سر اتر مکتومہ آشکارہ کم کہ رخنہ ہا بدل غیر و سنگ خارہ کم نگہ زرویتو گر جانب ستارہ کم کہ عکس پر دیگان فلک نظارہ کم شراب اگر بگذارم دگر چہ چارہ کم
--	---

ایہ مصرعہ ایں بیت حسرتی بر خواند

	بجز تو بہ سحر گفتم استخارہ کنم	
<p>مست نگم نشہ صہبا نشنا سم آں روز کہ من سر کہ نہ صہبا نشنا سم جز دشمن و دلداری کے رانشنا سم آپ خضر از بادۂ حمرانشنا سم من اندہ روز و غم شب ہانشنا سم من چوں دگراں بیل و سلی نشنا سم امروز نمیدانم و فردا نشنا سم</p>		<p>مجنوں تو ام جلوہ لیلانشنا سم دانم کہ در ہر چرخے تاب و لیکن جز کین و محبت بنود و جہ تعارف مقصود نشاط است بہ رنگ کہ باشد بروق مراد است مرا گر دش یام از یار خودم ہست حکایت بحدیثم ہاں جلوہ کہ بادعدہ کا شوق شکید</p>
	<p>ای حسرتی افسوس کہ دیوانہ بر آید آنکس کہ نش عاقل و فرزادہ شناسم</p>	
<p>نخست سنگہ لاں راتلاش میکروم نکردم و گماندہ کا شش میکروم بکنج میکیدہ نہاں معاش میکروم سحر خروش سرا پا خاش میکروم گذشت آچہ بیاز پچہ تاش میکروم</p>		<p>شبے کہ زمرئہ دلخراش میکروم شکایتے زرقب حکایتے ز حبیب سماع و دولہ رہائے طلق کرد ایکا ش شنیدہ بلبل و بیتاب گشت و سبیل شد کنوں اگر بہ دو سربلب نیارم بہر</p>

ہزار نالہ غارِ آتش میگردم	اگر گماں اثرِ در دل تو داشتے
	<p>نکر و صحبتِ من حسرتی قبول از نہ</p> <p>بکج صومعہ اش بود و باش میگردم</p>
<p>دست تابر داشت از من جل از و برداشتم</p> <p>رایگان منت اینکہ عمرے جابر آں درداشتم</p> <p>طرفی ہیں کز صبا امروز با و برداشتم</p> <p>در کیمینِ پیش آں شیم فسوں گردا شتم</p> <p>در سباطِ خود ہمیں صبا و ساغر داشتم</p> <p>دیں گماں خود از سرشتِ چرخ و اختر داشتم</p> <p>از نگاہِ من ترا دید آ پچہ در سر داشتم</p>	<p>بسکہ بانی التفاتے خوی کتر داشتم</p> <p>نے سجودم را قبول نے سلام را جواب</p> <p>مژدہ و صلے کہ او خود داد و دانستم دروغ</p> <p>عاقبت پرہیز زندے گشت و تقویٰ عاشقے</p> <p>ز اہد از شوخی بنو دایں پیشکشِ رنجی سہر</p> <p>و رو قیامد تغیر و در وفات آمد خلافت</p> <p>نے بھم از گفت و سنے صبا غماز شد</p>
	<p>ظلمتِ شب بر قرار و صبح ناپیدا ہنوز</p> <p>حسرتی بیچارہ از خواب عدم برداشتم</p>
<p>حریفست خوش احمق شش نفساں خوشتر از نیمہ</p> <p>داریم سر اسر بجناں خوشتر از نیمہ</p> <p>اکویم بسوار دسناں خوشتر از نیمہ</p>	<p>گفتند کہ جاناں نوشِ بجاں خوشتر از نیمہ</p> <p>صد پردہ برافناور حریفے کہ بلب رفت</p> <p>گفتم تخی چند و شنیدی کہ چہا شد</p>

<p>در بزم بایش خوشی جلوه نمشد نیکوست تنم مگر راست بهیسی بیکاری عشقم در فردوس کشاده است اسقاط اضافت چون شانت نگذارد از اشک جگر گون تو گل غرقه بخون است دیوار و دراز لطف تو اے تو برقص</p>	<p>در جلوه در آید به نهال خوشتر از اینم بودم به ویر مغال خوشتر از اینم پیش تو بود کار جهان خوشتر از اینم پس باز نمایم نشان خوشتر از اینم ای دیده خوانه نشان خوشتر از اینم ای مطربش زمزمه ها خوشتر از اینم</p>
<p>احیای دل مرده نماید نفس تو هان حسرتی سحر بیا خوشتر از اینم</p>	
<p>که نسیم گلشن و که دود آتش خانه ایم عشق بازی های ما شد ریچه دار از دو جلوه های گونه گون می بین که شاهد نماست در مقام راز داری پزیاں چون نسیم بخت آن شاهد که کار عشق ما با وی فتد زینته از بودنت و از نبودن عیبت بذل سخی از حرفیاں فتاد و ریختند</p>	<p>که رسول بلبل و که قاصد پروانه ایم پرده چون غایت روشن شد که خود جانان ایم شیوه های مختلف بنگر که ما دیوانه ایم در طوبی و موشگانی صد زبان چون شانه ایم از نژاد بلبل و از دوده پروانه ایم در حرم دوست چون نقش و نگار خانه ایم مستعد شور و شرم روز و شب خانه ایم</p>

<p>شوق صد منظور و سرشار گنج ارجو</p>	<p>بهاں در بند فال سبجہ صد دانہ ایم</p>
<p>حسرتی عشق مجازی بر حقیقی کرده ایم باہو انا آمشنا و از ہوس بر گانہ ایم</p>	
<p>حرف النون</p>	
<p>زندہ جاوید بے دار و رسن خواہد شدن لطف خواہد رفت چوں بخش کمن خواہد شدن حل این مشکل مگر از بہمن خواہد شدن غریت باد بہاری در چمن خواہد شدن شیخ دیخانہ میراجمن خواہد شدن الفصال تن جانم جانم تن خواہد شدن شعلہ دل در نفس آتش فگن خواہد شدن کامقانت امشبای تزدیر فغان خواہد شدن رمز غامض ششم پیرین خواہد شدن</p>	<p>ہر کہ یک ساعت حریف راز من خواہد شدن گر تلافی در نظر دار و بیاریدش کہ باز بابتاں رسم نیایش کار اہل عقل نیست طرہ عنبر نشانرا ہج و خمس بکشائے دستگاہ فضل را ہر جا قبولے دیگر است القصال دست آسان نیست پیش از انفصال بان ہاں قیاد و بیہ پرواز من فانی ہاں آینہ در پیش دمی دست ما من در خطاب چارہ کمتر کہ چوں ہنگام بر ماں در</p>
<p>از سحر اسیر می شوی منی نے نہتی است</p>	

<p>حسن مطلق کی مقید در سخن خواهد شدن</p>	
<p>شهرت این قصه دیر آئین خواهد شدن شمر ساری گریه من است از پنج رختان او بزم گاه خاص دیوان از هجوم عام شد ز گس فتال پهری عشوه ها خواهد فروخت نگهت و آل طره باز آرمین خواهد شکست مابته و ایم در پهلوی که نام او دل است بعد مردن گریه سیرافت در سرم برین هم گریه ورنه کجا خواهد افتاد</p>	<p>دیر آمد دوست گستاخی ز من خواهد شدن چشمه خورشید بحر موج زن خواهد شدن رفته رفته نماید او آئین خواهد شدن غم و اندوه ز من بدست فتن خواهد شدن سستی و آل لب لعل می کهن خواهد شدن اجریا بدیم که مار او لشکر خواهد شدن قالیب جام شمیم یاسمن خواهد شدن شیخ از زهد ریائی برین خواهد شدن</p>
<p>حسرتی دل شاد وصل است با غزل بیت عشرت باز این بیت اخرون خواهد شدن</p>	
<p>چرخ خشت با تو بزم به نهفته ساز کردن ز نیاز مندی تو بزمانه ناز کردن تو و نغمه های دلکش من ناله ساز کردن تو و توپه های من از هم نیاز کردن</p>	<p>در خانه بند کردن سر شیشه باز کردن ز نیاز مندی تو بزمانه ناز کردن تو و نغمه های دلکش من ناله ساز کردن تو و توپه های من از هم نیاز کردن</p>

سرس فدا می نازت ز عدد و گر چه خواهی	تو و عشوه ساز کردن من دل نیاز کردن
	<p>دل اهداں مرغیاں بنهفته حسرتی خور تو اگر نمیتوانی ز می احتسار از کردن</p>
<p>نه چو شوق ساز گام بمزاج درد منداں مکن از شراب منعم که نه از هجوم مستی است چه مناسب بگل از رخ آفتاب غداں بفلک کله شکستن چه فخر حاجت نه بگدایم نه بینی که ستم ببار و دبر نه چو آینه کمال نه چو حسن شان جمال بربخ چو آفتابیت ننگه قمر غداں شب وصل غیر رفتم پئے اکتساب نفرت</p>	<p>نه چو حسن اعتبارم بنگاه خود پسنداں که گرفته ام ز شوق لب نازکت پزنداں چه مشابیهت به لاله ز کف نگار بنداں چو من برهنه سر را بکلاه سر بلنداں تن پریناں قبا یان سر گوهریں پزنداں بلکه ام حیلہ افتم به پسند خود پسنداں بکمنه غنیمت سر عنبریں کنداں چو هجوم عیش دیدم شده شوق من و چنداں</p>
<p>ز چه حسرتی ننالم ز جفاے طالع بد بندان یار تلخ چو فغان درد منداں</p>	
<p>مرا بخشید و گاهے جز بدی نیکی ندید از من مگر بجا که گستر دل بطلا بود خوش حامی</p>	<p>نمیدانم که این جرم این دیر گزید از من غزالے رام شد مشب که دایم میر میاز من</p>

ندارد گوش بر جرم مگر چیز شنید از من نخواهد رفت دائم الفت شعر و نشید از من نه از دشمن و فاسق نه جرم آمد پدید از من که این دو در تکل چرخ را بهتر ندید از من درون سینه اعتبار خار می خلید از من حدیث عشق و شمع جیف در گوش سپید از من	حدیث من پسندش بود لیکن حسن بی پروا ترا بر این صورت مرا سزایه لذت ندارد شکوه یکایک افراک و چه مهر و کیس خواهم بحرف ناسر اسگر بجایه خاکساری ہیں مرا کشتی و خوشنودم نکو کردی بجاکردی غلط کردم که دانستم بنا کس دو چوں گردد
سخن بربط گونی حسرتی لیکن نمی گیرم همین سودا دهن هم بود چون برم برید از من	
در خواش باغ است در آئینه نظر کن یک ناله شب و کس و مهند خنده سحر کن وز جمع پر کنده با بر ام حذر کن آئینه بیند از و در آئینه نظر کن	گر آئنه خواهی بچمن ناز گذر کن ریزند گل وصل بد اما ن محبت و صحبت اصحاب باش و بجزد باش تا تاب نگاهت رخ خویش نه بینی
کام و دوهان مفت تو در اول گام است اے حسرتی از بند کعبه سفر کن	
خسته غم بودن و آسوده عنوان زیستن	گر چهره مشکل پسند پاست نوال زیستن

<p>باش پنداری که دروست آسان نیستن قدر نما و تماشاگاه امکان نیستن حالیا و بکنج و پرپنساں نیستن میتوانسته چو پایوسف بزنندال نیستن خوش ندام لیک فیس و هباں نیستن پاکداماں بودن آلوده دامال نیستن هر که اول جمع می زید پریشان نیستن پیش این نبود که در بحر توان نیستن</p>	<p>شعله خوجا نگد از ولع روتاب سوز خضر با موسی عمل چل مضامین شناخت عهد ربانی هر آمد وقت رسوائی گذشت کی تلف کردی زینجام در ایوان قصر دل ربانی است آں تر ساقم جاں می برد آشنایان شیوه بیگانگی خوش کرده اند خلعت صبا جلال گر شمع و گل دارد لکیر کم کن این کم التفاتی در نه رفتن از دست</p>
--	---

یاد دارم حسرتی دال آشنا انداز او

در همه خلق جهان بیگانه عنوان نیستن

<p>نه پری موش شان و نه صبا هدم شار گیرد آهو به رم آهوی جوشی رم شار بر سموات اثر طره نشرش دم شار جند ازلف و لادیز حتم اندر خم شار آه از خاطر بیابک و دل بینم شار</p>	<p>خونم اک خیل پریناد و خوشائش رم شار طر متانه منرا می به تدر و آموزند به زمیں بارقه ها از و جنات آناں بوسه صبا غ بجیب دل خلق به بغل کمتر از ترب خیار آدمیاں را شمردند</p>
---	--

<p>کارم اے و اے باں چارہ گراں افادہ بچہ امید بایں طائفہ کس بنشیند بہ تکلف نتواں گشت زجاں سوختگاں</p>	<p>کہ بود سودہ الماس گزیں مرہم شال ہمکنان محرم شال دہمہ نامحرم شال ہے دم پشور و ہے مرقہ پشیم شال</p>
<p>بلکہ از الفت این قوم کہ شب می تالید حسرتی آنکہ شب و روز بود ہمدم شال</p>	
<p>حرف الواو</p>	
<p>اینست کہ دل می برد از کف ستم او آیم براغیار زیاراں چو گریزم یکجان چنین جور چہ سازیم کہ پنہاںست ہر کس نظر انداخت بمن زار بگریہ اے غیر بدبر ویکہ نصیب تو مبادا انباد صبا پرس چہ پرسی ز من وغیرہ گویم کہ نذارم سراغیاری بجانت شد مرہم نہ خیم دل ریشم چو پندام</p>	<p>اینست کہ جاں میدہدا عجا ز دم او آموختم این شیوہ ز انداز رسم او جان دو جہاں نیم نگاہ ستم او از پایے قدام چون شان تدم او می میرم این غم کہ نمیری بغم او جاں پروری طرہ پر پیچ و خم او وانم کہ دروغ است چو حرفش قسم او بر سینہ ستم نامہ تشکیں رستم او</p>

از خانہ بہوں آمدن دہم او	اسے ہنرِ دل شرم کہ بہرِ گرانت
	امید زراہم نہر و غیر نباشم من حشر متهم یاس پرستِ کرم او
دہم رود خیالِ مالِ خیال کو قطع نظر کنم ز تو این ہم مجال کو حالے کرو سزد فلک آشفته حال کو ساقی بجستی کی جامِ سفال کو درہم خاصِ خصیت شرحِ مال کو فرماں کجا و حوصلہ امتثال کو نومید گشتہ ایم نو پیر وصال کو	در غفلتِ مالِ خیال کو نظارہ رخت کنم آن طاقتم کجاست ساقی پایہ برکت و مطرب نوالباب من مضطرب کہ بادہ مبادار و ز دست دربار عام فرصتِ اظہارِ غم کجا پیوندد روح با تو و منعم کنی ز خویش کم ہتیم غمرہ جراتِ فرا کجاست
	گفتم اگر نظیرِ نظیری ترا مرغ اے حشر متهم کیسے بجاں ہمیشہ کو
باو رجبت آ۔ مے نوشِ مسلمان شو گاہے بخیا باں روگاہے بہ بیباں شو چوں لہلہ ستانِ ستانہ غزلوں شو	گلِ توبہ ز رخ افکند از توبہ پشیمان شو ہم باغِ نہ بیانی ہم راعِ بر عنانی چوں گلِ بچسں بگذر پیما نہ مے بر کف

<p>ورقِ طرب داری ہمکاسہ مستانِ شو گوخانہ تیر گرد در سیکدہ مہمانِ شو تامویہ نسا ز درہ اے عیش فراوانِ شو اے دلبر عاشقِ کش آرام دہ چاں شو اے ماہ نمایاں شوای مہر و رخشاں شو امشب بحریم اولے دل تو نگہباں شو مطرب ز نوا بس کن جبالِ حدِ خواں شو پہچانہ بجاک افکن رو بر سہمِ پچاں شو</p>	<p>از رنج چو پہنچی پرہیز کن از زنا ہد نے شاہد وے یکدم عین است اگر باشی تا خصمہ نیا بد جا اے شور ہجوم آور تا چند بجاں ہاشم از ولد ہی دشمن در روز و شب ہجرانِ فرخے ثواں کردن از وہم عہد و تاکے بیدار بود چشم آہنگ حجازم شد ویں پردہ بسازم اے حسرتی آتشِ نرن در دفتر نے معنی</p>
	<p>تا چند ز بیہوشی با چنگ و غزل جوشی مے خوار می مے نوشی مست و عرفاں شو</p>
<p>داغ دہد شاخ گلِ دہستہ گلِ بہت تو داغ کن دلِ فلک رشکِ شکستِ بہت تو شعنی گرمِ نفس تو تیری چیت جیت تو ساغر می بہت او دستِ عدو بہت تو</p>	<p>خونِ بیلِ شراب کرو عشوہ چشمِ مست تو خاطرِ مائستہ دلِ بر قیبِ بہت تو گردِ برآورد بے از دلِ اہلِ تمکنت خوں چکرم ز دیدہ ہانا نگرستہ ام بہاغ</p>
	<p>آں بغور مہوشاں ہیں بتوا ضع کریم</p>

لطف فراست حسرتی شرمند و پست تو

<p>اے چشمہ حیات لبِ جاں نواز تو برکش نقابِ طرہ برافتان وی بنوش بوے چمن کہ نازِ براں می کند صبا دارم امید وصل بایں طالع زیوں ربخیز از آسپنج مرغ کنی پیش خواہدش گنجانی دودھ خم می در دو جامِ حصیت مطرب نماز تاب و گرم به نئے دم بستیم خوش بر بوسه و ساوس در جوس</p>	<p>عمر خضر حکایت زلف دراز تو بردار گردشنگوئیم راز تو گردیت بنشاندہ دامان ناز تو یارب چه دیدم از نگہ عشوہ ساز تو میلیم زیادہ شد بتواند احتراز تو اے سخن آب ز گیس جادو طراز تو آتش ہی چکد ز نواہاے ساز تو نیکوتر است خفتن ما از نماز تو</p>
---	---

داغ ز رشک شعلہ ات حسرتی کہ یا
چوں شمع میگزست ز سوز و گداز تو

حرف الباء

<p>تا آہ از درون پر آتش برآمدہ انداز خشم شوکت حسرت نگاہ داشت</p>	<p>ہمسایہ ام ز بیم مشوش برآمدہ آتش بپاسپانی آتش بر آید</p>
--	--

<p>دائم اتیں سبوی نے غش برآمدہ دیوانہ نیستی کہ پر پوش برآمدہ نازک مزاج او چہ جفاکش برآمدہ کے خسروی ز پشت سیاوش برآمدہ خور بہر پیر و یا بابرش برآمدہ تیرست کز درونہ ترکش برآمدہ از پردہ پرند منقش برآمدہ</p>	<p>جز وصف چشم مست تو هیچ از لیم نخت گل را قصور نیست قصور و مانع است آں شکوہ ناشنو بعد و غدر سنج حیف روان جفا منال جفا بنیک بر دہد شادابی و شکوہ گستاں بہم زدند ہر شعر در دناک کہ آمد ز دل بروں ہیکار و سادہ ہیچ تو بعد از زمانہا</p>
<p>کوشعرو کوسخن کہ نظیری کہ حسرتی صحبت بہر پیر میکدہ ام خوش برآمدہ</p>	
<p>شہر بگوشہ رفتہ حسر بابر آمدہ شیخ از حرم زبکدہ ترسا برآمدہ پنهان ز در در آمد و پیدا برآمدہ گزگل گلاب جستم و صہبا برآمدہ ترک نگاہ یار بہ یغسا برآمدہ از طرہ تو عنبر سا را برآمدہ</p>	<p>شب ہائے مہ کہ او بتماشا برآمدہ آں کوئے قبلہ گشتہ و بغاست اختلاف ہرگز بکنہ این ز سیدم کہ شب چرا عالم خراباں لب میگو چنان شدہ است کاؤس گو برستم و ستاں کہ پیش رو از لعل آتشین تو با قوت خاستہ</p>

<p>گوہر بجائے آب زہریا برآمدہ باد از چین شمیم ز گلہا برآمدہ یوسف ز ہفت کلخ ز لیجا برآمدہ</p>	<p>نازم بہ بخت خویش کہ سنگام تشنگی از بہر سب فیض ازاں کو غلہ رشک از پیش من روم بستانی کہ فی اشل</p>
	<p>بحرف لغز دیشود شیرین حسرتی شورے ز طویان شکر خا برآمدہ</p>
<p>یا مہر و شمال انساں برآمدہ صغیف ناکت زول آساں برآمدہ دیر صرکے چو یوسف کنساں برآمدہ چشم مژرہ بہم زدہ عماں برآمدہ دایم ماہ و مہر در خشاں برآمدہ ایں چشمہ بہ ز چشمہ حیواں برآمدہ پیش کہ رفتہ باز کہ پناہاں برآمدہ پیش از طلوع خور بگستاں برآمدہ</p>	<p>آں مہر و ش سحر ز شستاں برآمدہ باجاں بول برآمد و ایں ہم گماں نبود ہر گوشہ دھڑرا بہ پہلی است یوسف آدر وہ غیر اگر دوسہ اسٹکے چہ میکنی اندیس دراز ہی شب ہجران شنیدہ ایم چوں دیر خضر نوش لب لعل یار گفت سوچیم نیامدہ است عدو در حیرم اد شبنم خراب و رنگ رخ گل شکستہ کرد</p>
	<p>دے حسرتی شرو الف و الف را یکے امروز ناکتہ سنجہ و بخت داں برآمدہ</p>

<p>حسن هر چیز زهر جاسے بفارت برده نه غرض شهرت خود بود و نه رسوائی کس نقض پیمان و ز می کام گرفتن خوش بود نفخه میوه تو باز از سمن افسرده می نشینم بسر کوکے تو دشمنش خوشم خلوت آراسته لیلی به ندیمی خوانده</p>	<p>از ملک سود ز درویش خسارت برده طبع شوخش دل خلقی بشمار است برده خوشتترک اینکه گداز ز بکفارت برده لمحه رفی تو از ورد نصارت برده گر می مهر تو از مهر حرارت برده بزم پر استه شیرین پوزارت برده</p>
<p>حسرتی چون غزل خواجه نظیری خوانده از من اندیشه بمعنی و عبارت برده</p>	
<p>شب در آمد ز درم خوش خواب آلوده بوسه میامی دل ب میگزنی ای شیرین لب آه از دشمن ستاخ نگاهش کامشب شکوه بستی و کردیم سپاس از شادی یا دنا و دگر از من و میرانی سن</p>	<p>سینه بکشوده و دامن بشراب آلوده شده لطف است مگر زهر عتاب آلوده نگه شوخ تو میگشت حجاب آلوده آمد از بزم حریفان چو شراب آلوده دید چون و پیکه اغیار با آب آلوده</p>
<p>شب برو بخودی از دیدن رو تو رفت حسرتی بود چو لعلت می ناب آلوده</p>	

<p> پردہ ہر جان رخ انداختہ یعنی چه چه خط داشت رہ راست کہ برگیدی پیش ازین خاطر است از نام بخامی لرزید روز با غولیش بصد نہر مراد آشتہ بند و لطف چو پیکانہ بود در صحبت گفتت کہ عشق تو ز پا افتادم سند شاہ کجا و خشک و غار کجا عشق در محو نشانت و تو اندرہ عشق جلوہ شاہ ہستی است در آئینہ کون </p>	<p> خلوت و بزم کی ساختہ یعنی چه راست گو بودی و کج باختہ یعنی چه این مال تیغ قتل آختہ یعنی چه نیم شب پرہیز من تاختہ یعنی چه چیز و بزم طلب ساختہ یعنی چه گوش بر حرف نینداختہ یعنی چه خاطر از خطرہ نہ پرداختہ یعنی چه علم از دار بر افراختہ یعنی چه تو بجز آئینہ نشناختہ یعنی چه </p>
--	--

بابت عشوہ گری مفت بری عیاری
حسرتی نقد رواں باختہ یعنی چه

<p> نوش آن نال کہ پیوستہ ہند بہ دلخواہ آب زغم اولو شہاز دل شویم سحر خواب چو خیزم بروے او خیزم فلک نمی شود نالہ مرا ہر چند </p>	<p> ردم بطون حمیم رسول و بیت اللہ چنانکہ شمشہ شود گرد ہا ز تن بیاہ بشام چون بنشینم نشینمش بہ تجاہ بگوش کعبہ رسام صمدی و اشواقہ </p>
---	--

<p>بدیده گردش گروم چنین است مدنگاه بخانه تو گر نیرم که هست جایی پناه مرا چگونه کند از ستم زیولن تباه بخیر خدا و برین مدعا خداست گواه</p>	<p>بیا طواف حرم رسول نتوان کرد ز حادثات فلک بس ملول و تنگ دلم چون خون جانوران حلال نیست روا بعر خود نپذیرفته ایم معبود و</p>
<p>امید هست که هم حسرتی ز لبم مگر بر آید اشهد ان لا اله الا الله</p>	
<p>ز ریش غبار مانده ز پیش سپاسشسته خیزش ریا که تیر تو به مدعانشسته به پیام راز نقشه عجب از صباشسته که لیدر کرشمه در و ستم هوشسته نتوان نهاد گام هزار چانشسته بد و صد کرشمه رفته هزار اداشسته که بگنجما شنیدیم همه اثر و باشسته که فلاں چگونه امشب ز برهم جانشسته ببر که بوده شام و بخیر بجانشسته</p>	<p>چو برق تازا برش مه شوخ اداشسته ز خدنگ غمره جانم شده پیش ریشسته بر عشق کار سازی جرس راز و اری همه ناز مایه تو دل و آس بایں خرابی چو روم نسیم باشم چو کنم رجوع زان کو که خبر دهم بخبر و که به پیش غیر شیرین سبب فلاکت من طلب سلامت من خجلم ز رشک نیرمش که نگر و هیچ پروا ز هجوم عاشقاناش نتوان شناخت هرگز</p>

دربارِ حسرتی را بخیال خویش جاده
چو به پیشِ قسطلانِ نگرِ گداشته

بلبلِ بیاسخ تو بگفتار آمده
شمشاد از پل تو برفتار آمده
دیوانه رو بر دوس تو هشیار آمده
صد بار بار بر سر دیوانه آمده
بلبلِ برانِ گل که بیزار آمده
نمست باده از بر اغیار آمده
آرے خوشست مرغِ بگلزار آمده
کاهوز دشت و لیک ز کسار آمده
ره زشت که یار شمع شب تار آمده
ابرے سزلے خواہش میخوار آمده
امروز بہر چشم تو در کار آمده

از دیدن تو چشمِ بگلزار آمده
ہر گز کہ غم خانہ نمودی ز بوستان
زادہ ز محفل تو سیست خاستہ
سختولیش ندا و بدل فرصتِ نظر
پیروں میانہ خانہ کہ ہرگز ندیدہ ام
چوں باد میخراہد چوں سرو می چہ
آزاد گشتم از غمِ عالم بہ بند تو
آوازہ خرامش و شمش جہاں گرفت
نئے شمع بہر پہست بجاستانہ دیدہ ام
ساقی سیر سبکشاو دہانِ خشم
آن فتنہ ہاکم ارپے فردا ذخیرہ بود

وعظ آ پنہاں بگفت کہ از گریہ تر شدم
شبِ حسرتی ز خانہ خمار آمده

<p> آئینه منفعل ز رخ یار آمده آں چشم است آفتِ بهشیار آمده تسبیح چون گسیخته ز تار آمده آں سادہ رو بهیں کہ چہ پرکار آمده اشکم چکید لاله پدیدار آمده فرخندہ طائرے کہ بگلزار آمده پنداشتم کہ از براغیار آمده از درہ تا بہر طلبگار آمده در ساعتی کہ یار بزار آمده </p>	<p> مہر آنچنان کہ ہست نمودار آمده دیوانہ ناشکیب نمودن شکفت نیست دروانہ اش ہر آنہ سیری عجیب بود بیند مرا زدور و کف گیر و آنہ غوی از رخت فتاد نمود اگرشت گل مشت گلے تجفہ مرغان دام برد باز آمدہ است بر بر الطاف نے سبب بینم جمال دوست میسر کہ اشود یوسف رُخاں ز ہر طرفے گرد آمدند </p>
<p> عزمش شنیدہ جانبِ گلشن کہ حسرتی مستانہ چون نسیم برفتار آمدہ </p>	
<p> امروز از چہ شوق بد لہما نہادہ نورے کہ در بدیہی او لے نہادہ روشنہ لی بدیدہ بینا نہادہ جلدوے و انتقام بفر د نہادہ </p>	<p> دیدارِ عیش را چو بفر د نہادہ یک لہ از تجلی برقِ تہور است چشم ہائے تیرہ دلاں مہر کردہ خوشنود و ناخوش از ہمہ دیر گذشتہ </p>

<p>دانی ہزار گونہ تمنّا نہادہ آل دل کہ بے طلب بہرا نہادہ شوقِ گناہ درتہ دلہا نہادہ از شعلہ کہ در کفِ موس نہادہ ذوقِ ہزار ساغرِ صہبا نہادہ تانے عجب بعرش معلّٰی نہادہ سامانِ دلفریب مہیا نہادہ داسے برہ ز زلف چلیپا نہادہ بہر فرس غارت وینا نہادہ کایں دانہ فریب بصد جا نہادہ</p>	<p>گر آرزوے تو بڈے کم بود بگیر آخر خوش بشیوہ ترکانہ بردہ بخشندگی طریقہ تو عفو غوے تو آتشِ بجا نواوہ نہد خونِ میرنی در زگرش کہ نشنہ خونِ دو عالم است ما از ہوائے جلوہ دیدار سو خستیم مشکل بود رہائی جاں از کند تو بندے بیاز طرہ خوش خم فگندہ ہرگز عزیز نیست ز تو جاں بجان تو لطفِ زبانی ز تو را ہم نمی برد</p>
---	--

اسے حسرتی ز فکر و قاد خود بنظم
 رسمِ جدا از طرہ احبّا نہادہ

حرف الیا

زبیں ہوش کہ منہ از ہم ہوش شرب او لے
 ویں خلوت بہمینی بزم سے تاب او لے

<p>تو رسم کہ مرا شخصے از اہل صفا داند خوران پر پرو را خوربان نکو خور گر رشک برد جانم در شوق برد نام گر شہر نمی گرد و دشمن نخورد حسرت گل چہرہ کشا آمد بلبل بنوا آمد ہم سیمہ دہم ساغر بردست گر نام شد در آئین پیران باید بادب دم زد</p>	<p>بر دامن آلودہ داغ ز شراب او در دیدہ حیا نیکو بر چہرہ نقاب او آن زلف بجم بہتر آن طرہ نقاب او گر باوہ وہی ساقی با چنگ ماب او ابرے سبز آمد ساقی مے ناب او ہم شیخی دہم رندی در عہد شباب او گستاخی و بیباکی در عہد شباب او</p>
---	--

از حسرتی نشید اچوں ہیج نمی آید
 این رند خدایانی ترست و خواب او

<p>تا کجا بر طمع وصل شکر خند کنی تلخ گفتی و شنیدیم حجاب از پے چسیت مدعی از سر آں نادک ترگاں بگذر ای محبت ز تو خوش بود العجبی نا آید بندہ را نیست بیلان طبیعت کاری نتوانم کہ با منون دل تو بکشتایم</p>	<p>عشق آیمختہ زہر ہوس چند کنی میتوانی کہ تلافی بشکر خند کنی سینہ آماجگہ تیر بلا چند کنی طفل را فتنہ پیران خردمند کنی کار ہایر نمطا مر خند او ند کنی نتوانی کہ با فناء مرا بسند کنی</p>
--	---

دل میں شاید بصد و عدہ و سوگند کنی دو جہاں از تو اگر کار بایں پند کنی بد سگال پدرو دشمن فرزند کنی ایکے در جام رقیباں شکہ و فتنہ کنی	آپنا نام نہ تو آزرده کہ مشکل دیگر سعی و کار نما و بجاں کار مدار ہر کہ از دوستیت دم زندا دل اورا نتوانی کہ بری تلخی نہ ہر از کامم
---	---

حسرتی مرد اگر فایده اش نیست جزاں
کہ دل غیر بایں واقعہ غور سندی

از اہل نظر حجاب تا کے بامد عیاں عتاب تا کے آمیختن شراب تا کے از باد صبا حجاب تا کے بر بستر ناز خواب تا کے آمیختن گلاب تا کے جلباب نے در باب تا کے از شتر و غل نقاب تا کے	بر روی خوست نقاب تا کے جرات ز رعایت تو سر زد ساقی بفسردہ درونی دلالت بحسن ناگزیر است در ہائے سپہر بر کشاوند بہن فعلم ز شکوہ گرم مطرب بر رخ نوازے لب نے پر وہ حدیث عشق سر کن
---	--

دیوان تو حسرتی بیاضی است

از منتخب انتخاب تا کے

<p>ایں آب دیں سراب تا کے در طوف گل این شربت تا کے در مزبلہ خراب تا کے و سایہ آفتاب تا کے پامال درین غلاب تا کے اے صاعقه اضطراب تا کے گرد و بدہائیم آب تا کے دیوانگی شباب تا کے</p>	<p>ایں باد دیں حباب تا کے و مدوح و جسد علائقہ تا چند ایں طاہر عرش آشیانہ ایں پرتو نور راز ہے کیفت مهر جم و خاتم سلیمان آخرتہ دولت سیرت بخشت زین شریہ جاں کہ در لب نیست و شیب کہ نو بہار عقل است</p>
<p>نزدیک رسید حسرتی مرگ دوری زمرہ صواب تا کے</p>	
<p>موسم گل نیز ساقی جام ہے میرد از ہر طرف پیغام ہے توبہ از ہر چیز در ایام ہے میرد ساقی صلاے عام ہے</p>	<p>آمد ابرو و میثاق پیغام ہے لالہ چشمک نیز بند بیل نوا پائیں ناموس نہان نیک دار محتسب ہم گریاید منع نیست</p>

خوش بود آغازے انجامے دوختند این جامہ بر اندامے زال دل شوریہ ام شندمے تازہ گردان من انجامے زال نیایم پیش تو هنگامے می کشایم روزه باز جامے	سرخشت گونید تاپایان کار بوکستی از لباس گل محواه نسبتے درستی و دیوانگیست گر شراب کهنه وقف عینست پاس عرض پارسائی می کنم ہم ہم صومست و ہم فصل بہار
---	--

جمع ضدیں از تو آید حسرتی

سجہ دردستے بدستے جامے

ناچار آمدی کہ ترسم نمی کنی چند آنکہ بر قیاس ترسم نمی کنی دائم ز روے ناز تنگم نمی کنی گوشتے کہ بر فغان و ظلم نمی کنی الکنوں نظر بخواری مردم نمی کنی جذے کڑو چکد کشنے ہم نمی کنی سیرشتہ نیال اگر گم نمی کنی	باجذب شوق راہ ستم گم نمی کنی مار امید مہر فراید ز ماں ز ماں تو خشکیں ز کین و من از راہ سادگی فریاد وقف تذکرہ عیش دشمن است شادوم ز بسکہ خوار شدم پیش از ہمہ جاں میدہی دلا بولائی بتان و باز دستت بذیل دامن و لدا میرسد
---	---

خوش آمدت اگر چہ تبسم نمی کنی	خندیدن رقیب بحالِ زیبون من
	می جام وصل نیست کہ از غیر کم دهد اے حسرتی چرا طلب خم نمی کنی
ایجاں بجز تم کہ تمنائے کیستی اے قاصد خیال ز اعدائے کیستی مخویم زلف سمن سائے کیستی اے اخترِ رقیب تو غوغائے کیستی یارے تو ہم بگو کہ میسائے کیستی ہاں ادہ خوش بوعدہ فردائے کیستی طاقت گداز و عوصلہ فرسائے کیستی ایجاں ہلاک ناز دل آراے کیستی طوقِ گلو و سلسلہ پائے کیستی اے آسمان نہاد شکیبائے کیستی	ان خونِ دل تپاں زبسم ہائے کیستی ہر دم بزم دلکش جاناں گذارت ایجاں کہ سیر و مشک یکے در و باغ تست بالائے آسمان بریں این ہمہ صعود پنہاں نکر دم از تو کہ پیار کیستم فردائے حشر و عدہ امروزشائے رقیب عمریت سر ز غوغا و منظر نمی کشی جاں میدہی و عقدہ برابر و نیم زنی اے زلف دوست ایدل جانم اسیر تو سرگشتہ و شکوہ ز اختر نمی کنی
	عشق است و شک و شک گمانہا بد ہیں اے حسرتی کہ والہ و شیداے کیستی

<p>از عرش بود ره بسراے که تو باشی عارض نمودی و دل اندوست ربودی دل مئی طلعی از من بیدل چه بلائی بیرون درم با تو بباغ ار بودم جای گل را نبود رنگی و بوسے که تو داری با من نه نشینی و عدو را نه گزینی گر بنجد و گریه جرم جای سپاس است در انجمنش دم نه ترسم نتوان زد</p>	<p>از جای رود بجایے که تو باشی پنهان نظر جلوه نمائے که تو باشی مفسر شناسند گدائے که تو باشی در خویش نغمه بفضائے که تو باشی ممتاب نباشد بصفائے که تو باشی بهر که تو هستی و برائے که تو باشی از من چه حساب آجایے که تو باشی اے زهره بدین ساز و نوائے که تو باشی</p>
--	---

ہاں حسرتی از از نہانی جرم دہ
فرزاند دیوانہ نمائے کہ تو باشی

<p>دل دادہ نہ در دِل زار چہ دانی عاشق نشدی خواہش وصل نمودی نہ چشم غنایت نہ زکس بیم جفایت یاری نگزیدی و رقیبے نشیدی لے گل بدلت خار محبت تخلید ہ</p>	<p>در دام نہ حال گرفتار چہ دانی بر دل گذرد آنچه نہ انکار چہ دانی از لطف چہ آگاہی و آزار چہ دانی ربنچے کہ شکست تو اے یار چہ دانی ذوق گدوادوی پر خار چہ دانی</p>
--	--

<p>تو مرتبہ دیدہ خوبسار چہ دانی تو لذت آہ پس دیوار چہ دانی خے مہری گردون جفا کار چہ دانی</p>	<p>مشتوقی و باخندہ لبست را سرکار است در انجن عشق ترا نیست گذارے باماه و ششے نیست سر و کار دولت را</p>
	<p>دائم کہ ز بیتیابی شوقست و گرنہ اے حسرتی این طرندل افکار چہ دانی</p>
<p>شعلہ رنگ رخ گل بینی داغ لاله بدل گل بینی برق را گشت بل بینی کار عشاق تحمل بینی آچہ تو از اثر بل بینی مہر آفت بلبل بینی</p>	<p>ایکہ سوز دل بلبل بینی گر مایں رخ بگلستاں آئی شوخ تراں مہ تابان بینی غیر بیاب زگلستاںی ہاست ویدم از زگلستاںہ تو صبح گل چیں بچمن می آید</p>
	<p>حسرتی سایہ آل زلف شناس خم و پیچے کہ بسنبل بینی</p>
<p>کار است سہل حیف کہ دشوار میکنی بامآچہ دیدہ کہ خسریار میکنی</p>	<p>جاں از رقیب خواہی و اصرار میکنی کوینن رونماے جمالت نمی شود</p>

در طینت ز کینه فروزند عنصری
در پیش من ز لذت آمیزه نیست کم
ساقی بده که با ده باندازه میدهی
نقصاں کمال خواهد و در حیرتم مرا
شوق رخ تو طبع زهر چیز برگرفت
بے پروه تاب جلوه ندارد کسے ازال
در لباس جلوه دیگر همی نهی
مجنون بدام طره لیلی در آوری
از شمع شعله در دل پروانه میزنی

جرم تو نیست کایں همه آزار میکنی
شیریں اداسے که بانکار میکنی
مطرب بخواں که نغمه بهنچار میکنی
صالح نکرده و زیاں کار میکنی
دیوانه می نمائی و هشیار میکنی
خود را بعد لباس نمودار میکنی
ولما بطرز غیر طلبگار میکنی
قمری به بند سرو گرفتار میکنی
بلبل فدائے شیوه گلزار میکنی

بے حیلہ حسرتی نتوان گفت خوش بود
گر عزم طح صحبت اشعار میکنی

اگر گاه ز سوسے دشمنان بگردانی
کسی چو عزم تماشا بے باغ گلچیں را
چو بنیست دم اظهار دوستی یا او
دوچار شیبہ شوی گریه بر در عاشورا

بلای آه من از آسماں بگردانی
چمن طراز تر از باغباں بگردانی
زمن نگاه و دشمن زباں بگردانی
به نیم خنده دلش شادماں بگردانی

بجولہ کو کب ہفت اختر ال سیازی برہم خندہ کہ بر گل کنی بجانب خویش زعشوہ ہائے نہان تو با عدو شام الارینق نصیحت شعبار می خواہم بشرح حسن ثیاب جمیل مینوے ہذکر راوق مشکیں ختام کا فوری جناں من زہواے بہشت رنماں ہذکر دلکشی نعمہ طیور بہشت	لجشوہ اختر نہ آسماں بگردانی ہزار را ز در بوستان بگردانی بچند روز مرا نکتہ داں بگردانی کہ خاطر مزنش اٹھاں بگردانی طبیعت از قصب و پریاں بگردانی دل ز بادہ آتش نشاں بگردانی بوصف جلوه حر جہاں بگردانی دل ز رود و سرود مفاں بگردانی	
	بسوے حسرتی خود گذر تو ال کردن سحر گماں چو ز گلشن عنان بگردانی	
متفرقات		
اہل انش کہ سب علم در کاشانہ ام صد سعادت رونود و صد بہار اطلالہ کرد عشرت نہاں بین و شوکت پیلہ منج	من گئے در کوے شاہد گاہ در میخانہ ام ہر آمد در محل یا یاد در کاشانہ ام شعلہ در جانست اگر شمع اگر پودانہ ام	

<p>گرچه در دل یشنا سم پیش او تباور کنم حسرتی برخیز من هم با ده در ساغر کنم</p>	<p>تا نداننا سیدم حرف لطف آینه را خوردادی بار قیباں تو چو اداری خمار</p>
<p>حدیث شو عشق خود شنیدن آرزو دارم</p>	<p>چه پرچی حسرتی از گردش پنهان من شبها</p>
<p>روم ز پیش تو هنگام می کشیدن تو</p>	<p>مبارکویی مهر عدو که در دل تست</p>
<h2>مقطعات</h2>	
<p>دانی که باز گشت چرا کرده ایم ما اندیشه صرف تیره سرا کرده ایم ما رو جانب زین ز سما کرده ایم ما زین راه طے مرحله ما کرده ایم ما از قبله رو قبله نما کرده ایم ما پرسی اگر صواب خطا کرده ایم ما انصاف سیدیم جفا کرده ایم ما</p>	<p>اے فرض احترام تو از کعبه سوئے هند زناں مشرق لواء قدس از چه روی باز بهر طواف کوئے تو ای مہراج فضل ای حج وعمرہ را از تو دایم رکن و مشرط ای آگه از تفضن الفت چه دور گر شیخ الیسیں را بتو ہمسر نوشته ایم پور قباد را بتو ہم پایہ گفتہ ایم</p>

اس منظر شیون صفائی کہ اکتساب
 آئی کہ دل بشیوہ شیریں رہو دہ
 مرآت دل بھوچو نہ نگاہ الم گرفت
 جاں از فشار و درد جدائی ستوہ شد
 زان پارہ آتش کی دلش محم آمدہ
 بریا گیر نامہ اگر کم نوشتہ ایم
 ورنامہ نا نوشتن تو از تو پیش خود
 ایں نامہ کہ چہ بعد دوسالے نوشتہ ایم
 ہم در طواف کوئے ترایا کردہ ایم
 و کعبہ داستان بیچ تو خواندہ ایم
 ہم بہر تو ہمردہ منت امنودہ ایم
 ہر جاے کان محل اجابت شمرودہ اند
 در ختم نامہ عرض دعا گر نکردہ ایم
 وانکہ دعا بموضع دیگر چہ حاجتست

اے باد بگستاں دہلی

از شیوہ تو رسم وفا کردہ ایم ما
 آئی کہ جاں بذوق قدر کردہ ایم ما
 از یاد عارض تو حبلا کردہ ایم ما
 از وعدہ وصال دوا کردہ ایم ما
 آتش غبار و آب ہوا کردہ ایم ما
 دانی کہ اعتماد صبا کردہ ایم ما
 صد گونه عذر ہا بسزا کردہ ایم ما
 تا ہزار ناز مجبسا کردہ ایم ما
 ہم آرزوے تو بہنا کردہ ایم ما
 و اندر مدینہ بر تو ثنا کردہ ایم ما
 ہم ہر صفادہا بصف کردہ ایم ما
 حق و فادہ ہر ادا کردہ ایم ما
 اے حسرتی حذر نریا کردہ ایم ما
 چوں بار ہا کعبہ دعا کردہ ایم ما

روزے قدر تر گذارے

شد تخته سینہ لاله زارے	با آں گل تازہ گو کہ از داغ
سوے قفسم بیا تو بارے	بستی چو درپسمن بردیم

رباعی

لطف و کرم نیست مسبب سبب	الطاف تو بر بندہ عامی چه عجب
آندم کہ کشم رخت ز دنیا یارب	نامت بلب و تجلیت در جاں باد

دیگر

کابلیس کن عار زیاد گنم	عزیزگو یہ سیدہ کلیم دروسیم
------------------------	----------------------------

دیگر

وز ہر چه کہ از بندہ خواہی توبہ	توبہ نہ ملاہی و مناہی توبہ
کردم ز ہر صدق الی توبہ	توبہ پر و خط عفو بعصیانم کش

دیگر

نئے دل شگفتہ نہ بدلتہ دہرل ندیم	سے خوش آیدہ امتقالات حکیم
آشفتنہ نشستہ ام بامید نیم	ستاید کہ بیاد و دشیم زلف

دیگر

ملک اصل نوحین اس رباعی کا صفت: یہاں ہی شعر غلط و جھجک لفظ کر دیا گیا۔

رباعی

شب شیره روح از کلامش می بخت	صبا از لعل لاله فامش می ریخت
میگشت و نگشتن از ادا میبارید	میرفت و نرفتن از خرامش می ریخت

دیگر

گر پیشدم چه غم شبایم بخشند	در مخورم شراب نا بزم بخشند
گر روز سیاه شد چو شب باکی نیست	در روز سیاه آفتابم بخشند

دیگر

از لعل سیه برو نقاب بے درکش	برقع بربخ چو آفتاب بے درکش
وز ستر و عفاف گز نه تنگ آمده	با من چمن بیا شراب بے درکش

دیگر

نه قطره زن طریق مشاقی باش	نه در گرد مغنی و ساقی باش
عمر ابد و وصال جاوید طلب	قانی از خود شود بیهوده باقی باش

دیگر

ایجا نفس غیر بشارت نبود	ایجا سخن بجز اشارت نبود
فهم سخنم گر نکنی مسذوری	ایجا همه معنی است عبارت نبود

رباعی

بلبل کہ ز عشق گل حزیں میباید	بانالہ و فریاد قرین میباید
تنہا نہ ز خود رود کہ از گاشن ہم	گر بنمایم کہ گل چنین میباید

دیگر

ایں قول قدیم از افادات حکم	ہر طبع سلیم می نماید تسلیم
از ہر چہ کہ ناخوش بہاں ناخوشتر	بیگانہ و شے ز آشنایان قدیم

دیگر

من نشنہ و سیراب ز صہبای خودم	من کعبہ خویشم و کیساے خودم
با غیر خودم هیچ سروکارے نیست	من عاشق و معشوق خود آراے خودم

دیگر

ہر صبح ترا بخت جوے باشم	ہر شام در آرزوے توے باشم
گفتی کہ فلان چگونہے باشی تو	تو باش نکو کہ من نکوے باشم

دیگر

پندرہ بحریم شہر باران فرستم	چندے بدر ز ہر شہار ان فرستم
دیدم ہمہ لہو نہ سہو و کبر و طامات	ناچار بکوے می گسار ان فرستم

رباعی

خود بینی و خود مرے و خود را هست
تو به شکستی و تو به فرماے هست

در پیرمغال بت خود آراے هست
اندر نظرش یکیت مستی و عفاف

دیگر

نہ پہنچو قباوے و جہے باید زیست
دشوار اگر هست منی باید زیست

از خاک کی وچوں خاک ہی باید زیست
گفتی کہ چومرہ زیستن دشوار است

دیگر

امرا بے چورفت ساقی گردید
گفتا میں نیز الفساقی گردید

وے حسرتی خستہ ملائی گردید
گفتم نہ ہمہ گذشتی الا از می

دیگر

در پیر و جواں شہرت خود کامی تست
بدنامی تست یا نکو نامی تست

در شہر حکایت می آشامی تست
گفتم بتو آنچه بود دیں خود در یاب

— — — — —

قصائد

بسم الله الرحمن الرحيم

در لغت

پر خاش از سکندر و داور ابر آورم
گر دے ز کار و ال تو دما بر آورم
یوسف ز صفت کلخ نه یلخا بر آورم
مشکل سرے بعالم بالا بر آورم
هنگام دار و گیر زمیسنابر آورم

گر میره آشتی و دمار ابر آورم
وحدت سپردن نصیب بخوانگری مرا
از قید نه رواق نگا برین بدر آورم
هر گام غول حوصله کوتاه وره دراز
آں باد نهوش پاک نهادم که شمد شیر

رندم و لے بگاھ جدل با فقیہ شہر
 بس نکتہ ہائے نغمہ کتم نذر انجمن
 ان ذکر و مشک نفس اگر سستی آورد
 فرسودہ رسم ہائے جہان ناخوش نست
 انہر کسب نفس ریحی سایہ ہما
 گوشخ شہر رنج و گر پیر میکدہ
 از روشید و رنق و بانداز رنگ و ریو
 در خانقہ ز شیشہ و پیمانہ بگذرم
 طاعت رشت گشتہ ز دل چون بدرد
 سجادہ گسترید کہ خواہم نماز کرد
 دیوانہ را قرا بیک طریقت زان
 اندر زہائے تلخ بشیرینی بیاں
 چوں جہل علم نیز نقاب جمال است
 از طرز عارفانہ نہ ہر طریق حظ برد
 و ستان جاں نواز و نواہائے دلگشا

دو دے ز دودمان لم و لا بر آورم
 دریا غمتی کہ باوہ زمیں نا بر آورم
 فریاد یامعین اغمتا بر آورم
 گوہر زکان و لعل نہ دریا بر آورم
 برخاستم کہ شہر عشقا بر آورم
 من آل نیم کہ دم بمبارا بر آورم
 در دل ہر آنچہ نسبت زلب ہا بر آورم
 در ذکر حق ہمیکدہ حاشا بر آورم
 مستی بجائے شستہ نہ آزارا بر آورم
 پیمانہ آورید کہ صہبایا بر آورم
 کہ لاوگہ الہ و گہ الا بر آورم
 در ذوق ناسلیم گوارا بر آورم
 اندر دلدل ح سینہ معرا بر آورم
 ابیات دل پسند اجبا بر آورم
 بر شیوہ طہور خوش آوا بر آورم

<p>گبر پوصف شاہد و صہبا بر آورم انکار از طبیعت دانا بر آورم</p>	<p>مشتاقم آنچنان کہ بیک دم بہم شدن نازم بہ بحر عشق کہ از نار مشتعل از یکدو آہ شعلہ فشان زبانه خیز گویا پوصف خندہ پنہاں قصیدہ است خاکم بسر کہ باہمہ غیرت بہ زم دوست ہرگز بہیچ شغل دلم وانشد کجاست نئے رونی لہو سے بخوم است کہ نقاب اندیشہ ہائے سبہ سیارہ و اکتم و بہت تر استم از پیے تمویج اہمات گویم ز خیر و طالع و ستولی و قراں آگاہ از صناعت طبیب نیز نیستم نہ صوفیم کہ اثر لذت سماع نہ مطربم کہ پرخ پھر رخ آورم از لونا</p>
<p>صد گونه حسرت از دل شیدا بر آورم انفاس سرو صبح دم آسا بر آورم آہن جلع ز طینتِ خارا بر آورم آں نالہ ہا کہ در دل شبہا بر آورم خواہم کہ کار خویش را عدا بر آورم کاریکہ از ہوا سے دل آزا بر آورم روئے مخدراتِ خفا یا بر آورم مرکز ہفت گنبدِ خضرا بر آورم علتِ برے گروہش آبا بر آورم احکام و مضمرات و خبا یا بر آورم تا خویش را نظیر سیجا بر آورم رقصے ز زم جہاں بہ تماشا بر آورم تا ہید را بز مزمہ از جا بر آورم</p>	

نہ عاشقم کہ از لبت آہ شرارہ بار
 نہ عاشقم کہ غازہ بر خسارہ بر کشم
 اندر سرمد آب خنجر ترگاں فروں کنم
 نہ شاعرم کہ شورشن ہر لے در افکنم
 گویم برائے اخذ جو اہر قصیدہ ہا
 گویم سخن کہ پوشہ میں ربایے
 ابا برائے آنکہ دو بیتے گزیدہ
 بیگانہ نیستم ز طریق سخنورے
 اول باب چشمہ کو فرو وضو کنم
 آن کہ چمن طرازی بستان مدح او
 آں کہ ترانہ سنجی گلزار لغت او
 سلطان دیں امام سل شاہ ابنیا
 شایین قہر او چو شود بال و پر فشاں
 خاکِ درش کہ سرمہ اہل بصیرتست
 ہر اہم و نہی کہ تو بگو شمشیر فرخورد

دو دازد مار گلشن و صحر بر آورم
 باوچ و تاب زلف چلیپا بر آورم
 دانگاہ دست از پے ینما بر آورم
 شور طرب ز جمع آہستہ بر آورم
 مدح از پے کہ فتن کا لا بر آورم
 سنجم غزل کہ کام ز سلے بر آورم
 اندر ثنائے داور دارا بر آورم
 گاہے بشعر دم نہ تو لا بر آورم
 وانکہ نفس سبغت مزکی بر آورم
 ماوے خود بچہنت ماو ابر آورم
 اندیشہ چوں بہار سطر ابر آورم
 کہ بندگیش پایہ والا بر آورم
 خواہد عدد کہ شہر عقاب بر آورم
 گوید کہ کام دیدہ اعنہ بر آورم
 از جان و دل ندائے اطفا بر آورم

دوزخ شمع سوخته خضر شد اندر ظلمات
 نشتند ازانی اثر فین مزار شاه است
 پای پیا از لطف و کرم بود و الاش رسا
 آن بدیای رسالت گم یکدانه
 آنکه بایں دل بت بنده رفیق لطفش
 آنکه از جلوه نمائی بهار خلقش
 خوش دمی بود که آهنگ شاییت کردم
 ساعتی خوب بمن لطف تو ارزانی داشت
 یشتانرا نشتند دم بزرگی و نهی
 قرعہ بجایش نه از خوبی جویس زدم
 نه با و از نه امید شکستم توبه
 نه ز نه است گری ترک فلک ترسیم
 نه چپے آگهی را از و پیر گردوں
 نه در نشت بنشاندم نه بطے آوردم
 نه زید بستم و نه ساز طلسمی کردم

گر شب تار بستر پشته جیواں رفتم
 که بهم پائی دل ناصیه سیایاں رفتم
 گویچه صد بار در اندیشه بچولاں رفتم
 که ز رفیقشش نه بدر پوزہ عثمان رفتم
 پایہ در پایہ ورہ بر ورہ ایساں رفتم
 بے تکلف بستر و صحنہ رضواں رفتم
 که به بخار نہ آغاز بهایاں رفتم
 بتفحص نہ بنجم کیم ششما ساں رفتم
 بسپاس و بشکایت نہ ز دوراں رفتم
 الم اندوز نہ از شومی کبوداں رفتم
 بنے بهنگامہ مهر از سیر بهمایاں رفتم
 نه بدر پوزہ نو راز مہ تاباں رفتم
 که سوے بابل و گنج جانب یوناں رفتم
 بهچنناں سادہ ز آلاش طغیاں رفتم
 در بگوئی که نه بر طرز حکماں رفتم

<p>ماگوہیم کہ سرفروشاُمی هست امی هست چہ اُمی کہ براسرارِ سلیم الغرض بیخبر است بودادی قصید راست اینست کہ از حوصلہ ام بود فزوں فیض ہوا سطر از بند ریاض است این گر نہ بر جادہ عرفی زدہ ام گامگیر بیخودم زمرئہ لغت ز لب میریزد سرور اسوے خودم خواں کہ کشم آہنگی خسرو اسوے خودم خواں کہ شوم نغمہ سرا داور اسوے خودم خواں کہ نوا کے بکشم ملکا اسوے خودم خواں کہ صفیرے بزعم</p>	<p>اقتضای اثرش کردم وزینساں رفتم علم از دیافتم از شعبہ بازاں رفتم کہ با سلوب خرام نہ تاباں رفتم مگر از نسبت مدحت ہمہ آساں رفتم نے بیشتر شد م نے بصفا ہاں رفتم کہ سر اسیمہ چورم خوردہ غزالاں رفتم چہ شگفت ارنہ بارایش عنوان رفتم کف خاک آدم و چشمہ عرفاں رفتم کہ یہ جو آدم و غیرت خا قاں رفتم بے نوا آدم و باسروساں رفتم خس و خارا آدم و سنبل و بیجاں رفتم</p>
--	---

حسرتی اخترم از ہند بردگر بعر ب
دائم از خاک بمنزل کہ کیواں رفتم

ولہ

تغیر رسم کہنہ ہفت آسماں خواہ

کارے بعب خواہش دل در بہاں خواہ

منم آن قطره ز عمال ببول آمده
 منم آن سادہ کہ رنگینی دیوم نفریفت
 من کہ پیر خردم حسرت شاگردی داشت
 چہ کساد است کہ کس قدر و بہایم نشناخت
 بخیرداری من پیرہ زنی نیز نخواست
 شادم از ضعف کہ بس پایہ والا بخشید
 سدرہ بود مرا این چمن رنگ آمیز
 تا کہ یادے نکند کس بہدی ہم از من
 بزم آسودہ دلال گرمی ہنگامہ داشت
 آدمم دوش از آل دار و پیشیاں گشتم
 صولت حسن توان دید کہ با اینہم شوق
 بیکیسی بین کہ بحالم ہمہ خوردند افسوس
 مر جہا شوق گرفتاری دایم کا کل
 تا بگویش نہ سم کہے دایم بکشاید
 منم آن پر کشانی نم کشانی دل

کہ پس از سیر و سفر باز بچماں رفتم
 منم آن شوخ کہ آگاہ ز غولان رفتم
 سادہ انداز تر طفل دبستان رفتم
 خاتم دست سلیمانم وارزاں رفتم
 گر چہ صد بار سوئے مصر ز کنعان رفتم
 بہ پروبال ہوا، ہچو سیلماں رفتم
 لاجرم نگشت گل گشتم و پنهان رفتم
 نیکوئی گشتم و از خاطر یار اں رفتم
 اشک حسرت شدم از چشم غزیاں رفتم
 رفتم امروز ازین دیر و پریشاں رفتم
 بدرخانہ ولد دار ہراساں رفتم
 بنیادت چو بر خاک شہیداں رفتم
 کہ ببال و پر خود برد زنداں رفتم
 نیز چہ حاصل کہ بگلشت گلستاں رفتم
 کہ بہ پس کوچہ اغیار غزلخواں رفتم

شعله زندگیم باد نفس سرد نکرد
 دیده غنظم آب و صفائی میخواست
 در حریم دل خوابان جهان چای من است
 دم سحر است غمگین شبنم مژده وصل
 دل من شیفته قدر شناسی گل است
 در شب سحر که جنس سوختنم کار نبود
 رشک می داشت مرا بر حد و دل میخواست
 طبع من نازک و ایس قوم جفا جو بد خو
 اعتبار است تفاوت همه در میان اند
 نه غرض کسب هنر بود و نه ادراک علوم
 بامیدیکه رسد ناقه و محل از پله
 قصه فتن من چمن شب بهار است دراز
 جستجو دل گم گشته نمودم هر جا
 چمن ذرا گم شده هرگز اثرش رونمود
 مر جبار زمره شعر که در هر بنده

بهلویت چو چراغ تیر و اماں رفتم
 یاد آینه رخس که دم و حیراں رفتم
 لیک وارسته بر نگاره کنعان رفتم
 چه شکفت است گرازی پیش تو شادان رفتم
 بگلستان زود تاز گلستان رفتم
 شمع گر دیدم و تا صبح بهایاں رفتم
 خرمی گشتم و در محفل مستان رفتم
 مهر و الفت شدم و از دل خواباں رفتم
 در لایقه شده در منزل و بهقلاں رفتم
 بهر هم بنمی طفلان بدبستان رفتم
 سارباں و ابر بهر گام حدیخواں رفتم
 قصه کوتاه بعد حسرت و حرماں رفتم
 هم در شهر زدم هم به بیاباں رفتم
 کعبه هم رفتم و هم بر در بهباں رفتم
 نغمه انگیز تر از مرغ خوش الحان رفتم

دینے گر از فروغ جمال تو سر کنم
 انسانی حقیقت مہرت چو سر دہم
 گاہِ ثنائے عالیہ خلق و کشت
 از یک حدیث لطف کہ باسن کنی بخواب
 گر بخت بر درِ تو بر و سجدہ ہائے شوق
 خواہم بر آستانِ رفیعیت نہاد نے
 شاید فتد نگاہ بایوان جاہ تو
 خط غلامے تو بدست عمل نگار
 از داغ بندگیست حبیبِ اگزیر نیست
 دستم نگار بند عروسِ میج لست
 طبعم نرانہ سنج ثنائے کمال لست
 آں ساحرم کہ مدحتِ شیریں اگر کنم
 گاہے بر سم و عادتِ مغانِ بوٹاں
 گاہے صفیرِ سخن بود کلکِ من بنظم
 کہ عہدِ القیام بالفاظِ میز نم

گرد از نہادِ صخرہ صما بر آورم
 عشقِ مجاز از دلِ برنا بر آورم
 ز انگونہ بوسے عبیرِ سارِ بر آورم
 مضمونِ صد ہزار تسلی بر آورم
 نے انجیں کہ از ہمہ اعضا بر آورم
 تا سرِ ساقِ عرشِ معلیٰ بر آورم
 خود را فرازِ بامِ ثریا بر آورم
 امر و رشدِ سپردہ کہ فردا بر آورم
 خواہم کہ آفتابِ زسیما بر آورم
 بنودِ عجب اگر یدِ بیضا بر آورم
 نشکفت کہ نشید بدعوے بر آورم
 از طبعِ قیسِ الفتِ لیلیٰ بر آورم
 تختِ جگرِ سرشتہ نواہا بر آورم
 گاہے صریحِ خامہ بانثا بر آورم
 کہ دم ز اتحادِ منہ بر آورم

از بیت عاشقانه بشوقِ صیال خود
از شعر عارفانه ز ادب باش و سوقیاں
در ساعتی بمطلبِ الغاز و ارسام
چند از گزاف بے مزہ شورئ در انگنم
بر عرض حسن غامض ختم سخن کنم
شایا سپهر بارگمانہ پر در آ
آتش بکار و بار مغالین غم زخم
ہم غزوہ آورم ز پے انکساف نفس
گو ز اوہ ام بہ ز دل روزِ ستیغہ

مغشوقہ از طرب کدہ تنہا بر آورم
صوت و نوائے سخن عرفنا بر آورم
در یک نفس ہزار معما بر آورم
تا کے زلف پیدہ غوغا بر آورم
زبان پس کہ یک دو سخن تنہا بر آورم
خواہم کہ نام کفر ز دنیا بر آورم
زندہ تہنہ موجہ دریا بر آورم
ہم بہ کہ کفر سراپا بر آورم
یارب کہ سر ز شرب و بطحا بر آورم

ولہ

رستم از ہجر و بمنزل کہ جاں رفتم
ہاں وہاں روشنی چشم بگرد مرا
شانخے از طبیبی و کاخے ز بزرجدادند
سرو ازاد کجا وادی پر خار کجا
منم آن ذرہ بتیاب کہ از یار می شوق

جانب گل کدہ از دشت مخیلاں رفتم
تشنہ بودم بہر پستہ حیواں رفتم
طالع من کہ ازیں منزل ویراں رفتم
در نوآیین چمن تازہ حیا باں رفتم
تا بخلوت کہ خورشید در خشاں رفتم

بر شاخسار دهر ز نو بر افرو مجوس
 خالیست از زبرجد مقصود نیل چرخ
 گر آفتاب شعله زند در نهاد تو
 هر چند دود لازم نار آمد است لیک
 هر طبع را بشیوه نو آفریده اند
 دل بر کج قاصی و لولی چه بسته
 بالنفس یک مصارعت رستمانه کن
 ز محبت بمرکه بربند در مصاف نفس
 گوهر که در نهاد تو ماندند آن بیار
 گردل تپود بپند حبیبان ضما بگیر
 نار استی بطبع سنگر نهاده اند
 نئے پادشاه زرد و دوسه خد ابهشت
 معنی چودست داد بصورت چه احتیاج
 پروانه گشتوی بسر شعله جاگیر
 خوشتر ز صدمه از شید است با بگ شوق

در چشمه سار چرخ ز گوهر نشان خواه
 پیوده ریخ خویش مبر در زکاں خواه
 از مشتری رد و اسطبل طلیس خواه
 هنگام احتیاج ز آتش دغال خواه
 کاس ز هفت اختر و نه آسماں خواه
 زیر اجتماع غیر بلا در جساں خواه
 خود را اسیر دیو درین منفخواں خواه
 خنثاں ز بر برد کن و بر ستواں خواه
 بتجیل خویش از شرف دود ماں خواه
 در سر طلب کنند حریفان اماں خواه
 غیر از کجی ز طینت تیغ و کماں خواه
 خود را هلاک بخت نازبتاں خواه
 جام بلور بهمنی ار غواں خواه
 بلبل اگر شوی بچمن آستیاں خواه
 آولے عند لیسنو نغمه خواں خواه

<p>از روزگار جز دل شورش نشاں نخواه از زنده و پلاس ببر پریاں نخواه سامان کسب و دست سامانیاں نخواه بجو فلاں محوی و شنای فلاں نخواه غیر از غزل ز دل مطلب از زباں نخواه بیهوده قیل و قال کہ ایں خواه و آں نخواه</p>	<p>تا روزگار عزم بندت بسر بری رو و قبول چیست بالغام خسروی انداز نیل شوکت ساسانیاں مجوس چنگے بشعر زن سخن عارفانہ گوے چوں شاعری عطیہ عشق است بہر شکر تا کہ بہندلاف سخن گتری زدن</p>
<p>اے حسرتی بغزم حریم رسول خیر یاری از و طلب کن و از آسماں نخواه</p>	
<p>ما و اے خویشی بجز آں آستان نخواه</p>	<p>جانم فدای آنکہ چہ پاک آستانہ است</p>
<p>وله</p>	
<p>با آنکہ اشرفست زہرا ختر آفتاب پنہاں شود کشتی چو بر خ مسجر آفتاب از صبح تا بام شبینم در آفتاب وز روے آتشین تو در آذر آفتاب</p>	<p>اے در حد بزم تو از زہرا در آفتاب رویت تہ پزند نمایاں ہاں کہ ہست باشد چو مہر جلوہ نماے گے بہام از موے عبیر زین تو بہرست یا سمن</p>

آبے بنید ہگل رنگِ شکستہ را
 از فتنہ ساز خوی تو یک شیوہ آسماں
 گرد و شب فروغ پذیر و زوعدہ است
 دور از تو تیرہ روز تو داند یکے بود
 آسایش درون کسے از تو مشکل است
 از بہر زلف غالبہ ساسی تو ہر سحر
 سوزند گر سپند بکھر بر آسے تو
 دشمن در آرزوی ہم آغوشی است و من
 ہاں فیض نور کیست کہ روشن بود ہماں
 ز خشنودہ ماہ برج رسالت کہ نوراو
 خورشید آسمان نبوت کز انکسار
 صد طعنہ حقیض ز اوج تو بر فلک
 گر پرتوے دہند بدوران ز نور تو
 از شید او قائمہ گیماں منور است
 اسے آنکہ از بر اسے ہوا خواہت آسماں

باشد چو بادہ گوہمہ در ساغر آفتاب
 و ز شعلہ زار رویتو یک اخگر آفتاب
 ماند صبح دیدہ عاشق بر آفتاب
 گر سمریزد داغ و گیش بر سر آفتاب
 اسے دوزخ و شعلہ و در گوہر آفتاب
 ریزد ب رنگ نور ہمہ عنبر آفتاب
 گر دوز شعلہ رخت آں مجر آفتاب
 در حیرت چگونہ کشد و بر آفتاب
 از عرصہ زمانہ برافتد گر آفتاب
 تابندہ در جہانست چو در مختار آفتاب
 سایہ بر آستان بلبدش بر آفتاب
 صد طنز تیرگی ز فروغت بر آفتاب
 گرد و بخوم و ماہ و فلک کیسرا آفتاب
 یک شعلہ فدا دوز و بیت بر آفتاب
 بے ابر پرورد من و گل و در آفتاب

گر مغرب و عثمان بد سے در زمان تو
 تا جرم بہ پیشہ حکمت دوبارہ شد
 اے آنکہ هست قبلہ عالم حریم تو
 دیگر ذراغ فرق پرستندگان تو
 از نسبت زمان تو نبود عجب اگر
 یارب چه صاحبی تو کہ پیچو است جاکند
 در جنب ذکر تقوی عالمان امت
 گراف دلربائی عشاق تو زند
 گفتم با سہا کہ بے در شکفتم
 یعنی حریم شرف افزای مغرب است
 اہل بخندہ رفت پس لب چہیں کشاد
 ایس بایہ لاف دانش و این مایہ سادگی
 نیز راز ہر یک آمدہ داناکہ روشنی
 پس عکس ہے شاہ نیفتد چو اندراں
 نور از کجا رہاید و تاب از کجا برد

پنہاں نمی شدے ز نظر دیگر آفتاب
 از ہم تیغ خشم تو شد مضطر آفتاب
 یکشام سجدہ اش نمازد گر آفتاب
 آرند ز آفتاب فروزاں تر آفتاب
 ہر چرخ عرش گرد و دوہل خرا آفتاب
 در بان تھر جاہ تر ابر در آفتاب
 نقوائے مشرعی نکند باور آفتاب
 کی می پذیرد این سخن از زاد آفتاب
 طالع شود چہاں سوئے غاور آفتاب
 باید از لہ طرف بکند سہر آفتاب
 کای از فروغ رایتو پرتو بر آفتاب
 ہر سی زوجہ نور ضیا گستر آفتاب
 در ماہ نیست نیست محاذی گر آفتاب
 گرد و چہاں ظہور لوا مع در آفتاب
 طالع شود اگر ز سوئے دیگر آفتاب

از گردش زمانه منم تیره روزگار
 بنگر چشم مهر و زسیاه من
 در هر دو عالم از تو امید حمایت است
 گویند روز حشر بفرقی گناه کار
 در سایه رداے عنایت مرا بگیر
 شایان فرغت تو بنو و شکفت اگر
 هر گل که در بوی تو ریزد با رغبت
 حاسد چشم بست ز انصاف و نوریت
 اے خدای گزاف بمل وقت و نعمت
 سرسبز باد نخله دین محمد می
 خورشید دین برعه گیتی محیط باد
 شاداب روی ملت و پرموده رو کفر

اے پیش نور راے تو بهر آفتاب
 چشک ز دستاره من تاب آفتاب
 لے ما هتاب خدا مست و چاکر آفتاب
 طالع شود تباب و تب دیگر آفتاب
 تا گرد دابر رحمت ازاں چادر آفتاب
 ریزد و چو لفظ از لب رحمت گرا آفتاب
 بر داروش سپهر و ندیر سر آفتاب
 کس و اندید دیده سپر در آفتاب
 آں آه گرم کش که شود مضطر آفتاب
 تا سا نراست بر فلک اخضر آفتاب
 تا دانه است بر سر هر کشور آفتاب
 تا می کند گداز غنیمت و تر آفتاب

وله

گشت آشنای ز کس شما گریستن

زین بعد ما و در غم دل نا گریستن

ازناست آبروی محبت که پیش ازین
 ابدگمان و مدعیان در کمین ما
 داند دل که در دوا داده اند چیست
 در ناله نیز مافس آهسته می کشیم
 سامان یک محیط مهیا دلی بنور
 عجز نشان و عود بسوزان و مشک پاش
 با عشق بود لطف نشاط و الم کنوں
 هم یار مهربان شد و هم پند گو نموش
 اندر فراق کار من اینست و السلام
 با گریه تا بمنزل تمکین عروج کو
 در بزم عیش و مست تماشای اشک و آه
 یکبار بر زبونی دل گریه هم رو است
 خود در عذاب از پله آرام و دیگران
 از دوست غمزه دلکش و از در و خنده خوش
 تلخی شیشه ایم از آن لعل شکرین

هنگامه نبود چنین با گریستن
 بگذاشتیم شبیه هر جا گریستن
 از خلق دور رفتن و تنها گریستن
 تا در نصیب کیست بغوغا گریستن
 در خور و عشق نیست مهیا گریستن
 خواهیم بیاد زلف سمن سا گریستن
 بهوده خنده کردن و بیجا گریستن
 فرخنده شیوه ایست همانا گریستن
 یا از حجاب آب شدن یا گریستن
 لای ناشناس منزلت نا گریستن
 باید روزگار منتنا گریستن
 تا که بیاد آن رخ زیبا گریستن
 مشکل چو شمع انجمن آرا گریستن
 از غم لیب ناله و از ما گریستن
 کاندزدان است گوارا گریستن

نور آور و بینه و ظلمت بر دزدل
 کار خراب ازاں نه چشم حواله شد
 هاں دل بطن کوش نه بینی که یار را
 مقبول پایست حریف نشاط دوست
 ازا بر غیر آب تمنا نموده است
 گاه به حکم شوق و گاه از غرور قرب
 بیابک گاه ناله کشیدن بنیر بام
 یکدست موج آب دگر سمت موج خوی
 بگریستم بهر شش و گرم عتاب شد
 شورابه سرنک بترکان غیسر کو
 خندیدن و نشاط تو فرخ شمرده
 فرخ زمانه که دگر روزیم شود
 آل سرور رسل که بدوران لطف او
 آل مایه خوشنلی بزمانش رواج یافت
 در دوش از ندامت سستی است گریه ها

آغاز صبح و آخر شبها گریستن
 کز من نیامد بیدار اگر گریستن
 رسوا نموده تو ز رسوا گریستن
 بیجا بخون طعین و بیجا گریستن
 مطلوب نیست از مرده الا اگر گریستن
 ما و بگونه گونه ادا یا گریستن
 گاه به جلوه گاه بغوغا گریستن
 خوش آیدم بساحل دریا گریستن
 در عشق رسم نیست همانا گریستن
 با هر مذاق نیست گوارا گریستن
 ما دیده ایم شیوه شیوا گریستن
 بر آستانه شه والا گریستن
 پیوند دیده را نبود با گریستن
 شده ناله چیتان و معما گریستن
 رفت آنکه بدزستی صبا گریستن

<p>کایں خندہ بودہ است بمعنی اگر لیستن یروزے در مدینه و بطحا اگر لیستن در هر دو جا کنیم دو بالا اگر لیستن باقی مانند از پے فردا اگر لیستن در بزم شاه جز بجا با اگر لیستن کاینجا نمی خندند به آوا اگر لیستن مقبول تر فادہ زور یا اگر لیستن یکجای خندہ کردن و یکجا اگر لیستن بادا چو ابر روزی اعدا اگر لیستن</p>	<p>بر زهر خند خصم تو بنود مشکفتی اسے خورم آں زمانہ کہ بخبر شنیدیدہ را گاہے ز سو شادی و گاہے ز راہ شوق امروز گر یہ سرو ہم از دل چنانکہ باز ہاں حسرتی بصرہ نوازاں نمی سرود بر چہن سرشک از مرثہ و دم بسینہ کش اینجا سرشک از مرثہ بیروں نیامدہ تا در زمانہ ہست ز نیرنگی شیون با دانش طشمت اجاب ہچو گل</p>
<p>پراز ریحان و گل جیب تنیں از لاله و سوسن زیر ہر کام صعدن گل ہریش صخر من شگفتہ دل کشادہ رو تقسیم بر خندہ زن چناں کہ جنبش باو ہارسی غنچہ در گلشن</p>	<p>نسیم صبح آمد سے من از صاحب گلشن چو دامن کریان استین شاہاں میرخت چو آن صدف کہ آمد مرقہ وصل از بر جاناں دل من لحظہ لحظہ از دوش وقف شگفتن ہا</p>

ز جیت گشتش کاسی جلوه گاه تو گلستان ها
 بگفت ای آنکه از آینه گزشتشاد و جنبش
 چرا از کلبه اخراں قدم نمی سوی بتاں
 پس آنکه در زمانی که زور لعل و گل و نسیم
 نه باد و نوبهاری و امنی بر آتش گل زو
 سیلیمان بهار راست بردوش هوش
 گلستان ارم سنجی چو با صحرایین موسم
 نضج مشکیش در غرور و شکم دیده گرس
 گل غوربید تابنده چو نور مشید درخشنده
 حدائق خوشنما چوں کوچه خیابان سوسن بو
 بیاد رساحت گلشن ز صبا ساغر برکش
 بگفتم سودگفتا هست گفتم گوی گفت نیست
 هم از لفظانه بتاں نضارت چشم را آید
 شوی سیراب چون یز آتش لبک بخیزو
 باین کهن چوں عند لیباں نغمه ریزی

چه پیش آمد ترا چوں آمدی اندر سرای من
 ز الحانت چو قمری بلبلان را طوق در گردن
 چرا از غم سراپا بر نداری جانب گلشن
 چمن آید است شکل لاله خسار را سر و گردن
 که هم اند چو راع لاله باران ریخته روغن
 که نزال شد خزاں از بیم آں مانند اهرمین
 بیانی راع را اعلی به بینی باغ را ادون
 تکلف بر طرف خساره گل لایق دیدن
 فروزاں یا همین و نشنن همچوں می روشن
 شقایق دلربا مانند گلر ویاں نسیم تن
 بیاطرف چمن درپای گل پیمان در زن
 که چوں خاطر شود و خورند بنیانی کمال فن
 هم از صبا ریحانی دماغ دل شود روشن
 ز دل افروگی شوی کند ورجای او مسکن
 گل افشانی ز نو از روضه اندیشه صد سخن

بگفتم که غرض اینست بهم با اینهمه هر دو
 نه با پر و پره شیرین کرد آنچه از لبت باو
 نه من غمیرم معاذ الله که خواهم که عشق از من
 در سال بزم آینه بودم که گیسو بقاد از سرخ
 بکافون عجب عود خفا را می زنی وایم
 بدست شمع آفت وباری ازیزدانی شاکن
 اندر آه گرم و اشک خنک غیر ازین نبود
 بدال ماند که بشو نام کس شپم دعا دارد
 فلک آکینه با ارباب الفت هست میدانم
 فروزا نیز سرج رسالت که شعاع او
 بودی این شینستان را سحر تار و زخم شیم
 برآید از پی جود تو لعل از کال دراز وریا
 کند با دوا لطف تو کار را بر بابستان
 جوان پیر امید لطافت رواں افزا
 کلیه اره غلط ساز و عجب نبود که می دارد

بجز الله که بیت گرم گفتن میتوانم من
 نه با فراد خسرو کرد بد کال میکنی با من
 ملک دست از جها هرگز جفا از تو وفا از من
 درال محفل قنح بودم که می آمد بر دل
 بقانون وفا هم گاه گاه ضربت مین
 که رستم میدنا گاه چون در چفت درین
 کز اس سوز و گریان و ازین نکس شود اس
 امید رحم از گردن باده آسمان افکن
 ولیکن او بنیداند که از مخلصا نم من
 منور چرخ تابان زهره رخشاں مهر و روشن
 نگشته مهر و دلفروزت که فروغ افکن
 همی خیزد نثار از ساز معدن گال گشتن
 کند باد شمنال قهر تو کار برق با خرمن
 قوی نا توان را بیم قهرت موجب مردن
 سواد کوئی تو نور و ضیاء وادی آمین

<p>ز توائج و بحر فیض لے سعدانِ انعام بادشمن چہ کالے کالے یاد آید چہ امر کانست در کمن بعیسی طہ ز الہاں فتنہ آہستن بجا آروکنت در گشت حجاب را دیدن ہمیشہ در گراہی محفلت جہل زائون زن ندارد و شمار و صف اول پس اختصار احسن ہمیشہ تاکہ ہونکست مہر است و گہ روشن</p>	<p>در یغ از دوستی کہ وقت و آن احساں کہ می بینم ترا بر لوح خاطرت چوں لوح محفوظ است زا عجزت نباشد دور چوں مرہم اگر گردد ز عجز گشت ای و فخر بشر قدر بلند تو نشیند از ادب پیوستہ اسرافیل و بر رب سخن کوتاہ کن احسرتی ہوی دعا بکش بری از کشف باد اہدین احمدی یارب</p>
--	--

در منقبت مرثوی

<p>بہم خورد کرد پرتو افشانی گشت چوں نجم بخت نوزانی شام چوں صبح در درخشانی ہر نفس عیش در سداوانی نفس کار باد بستانی</p>	<p>دوش کاں شک ماہ کنانی کلبہ لے از زمین تا چرخ شب چو روز از چراغ مستغنی درد و اندوہ و مہم بکمی دل چو گل خندہ ریز گشت کہ کرد</p>
--	---

سز پایش نهدم و کردم
 که لبش گاه چشم بوسیدم
 خواستم شرح سوز غم ناگه
 چون چنین روید او هم دلدار
 و آنکه افشا ندگل ز لعل و چه لعل
 که مکن قصه چنان آغاز
 نفسی چند کوش در عشرت
 که بصد چرخ چرخ دولابی
 بهزاراں فغان نیم شبی
 بخت هم ار مد کند شاید
 پس نغمه سوز و برگ طرب
 مطربے بانو اے بار بدی
 کو باہنگ و لنواز کند
 تودہ تودہ گل و سمن کہ شود
 پس طلب کرد شمشاد کثرت آب

سجده فکر لطف یزدانی
 گاہ رخسار گاہ پیشانی
 مژہ شد گرم شعله افشانی
 ریخت گوهر چو ابر نیسانی
 غیرت لاله ہائے نعمانی
 کہ بیایاں رساند نتوانی
 کہ شب وصل را تو میدانی
 کہ بصد سیر و دور دورانی
 بدعا ہائے صبح اوزانی
 چوں شب قدر گردوار زانی
 جمع کن تار و دوپریسانی
 شاعرے ہمزبان خاقانی
 ز سخنہائے آن غزل خوانی
 صحن منزل فضاے بتانی
 کہ برو غم ز دل باسانی

ساغرے وادراں سخت بمن
 گفتمش کای تو اول بلقیس
 مکن از راه مهربانی و لطف
 اے دولت خالی از غبار مکن
 سخن گردید و نرس نمط آورد
 ایکه از بند خویش میلانی
 داستان شیدائی است که هست
 بگذران عذر تا سزا سزا است
 باز گفت ایکه چو تنوینیت کسے
 سخن گویمت که ایں مشکل
 ہم کشاید مرا گرہ از دل
 کہ ز مے نیز احتراز مکن
 زود گیر این بزمای خاطر ما
 قدحے از شراب انگوری
 گشت چوں از عمارت صیاعیه

کہ دید بوسے لطف پنهانی
 گفتمش کای تو یوسف ثانی
 صبح زهد مرا شبستانی
 دامنم تر که پاک دامانی
 لب شیریں بشکر افشانی
 هر چه باشی و لے نہ صنعانی
 عبرت افزای اہل عرفانی
 شام پیری بصبح ربیعانی
 بجاں شہرہ در سخن دانی
 میشود حل از اں باسانی
 ہم ترا عقدہ ہا نہ پیشانی
 گر ز ما احتراز ننوایی
 ورع ارمالغت پنهانی
 ساغرے از مدام ریجانی
 کار: نموسے گرفت و برانی

لاجرم چند جام می خوردم
 گشت آیین دلم صافی
 دل من زنده گشت در بر دست
 ذوق آں کرده شوق با دله خلده
 که ازیں هم لذت افزوں تر
 لیکن ایں می نمی یابی
 نئے تولای ساقی کوثر
 بحر جود و کرم علی که کفش
 لطف او جمع کرد و لاسار
 همش جز پجوب فشار و
 بخشش خارج از حسابش را
 دره بار اگر شمار کنی
 خزان آستان گل دامان
 پیشتر بایدش ترا دانست
 هر که گلچین باغ مهر تو نیست

که بکام همیشه ارزانی
 شد شبتان طبع نورانی
 گوی این آتش آب حیوانی
 و رفوفی و در من و اوانی
 که هم آں باقی است دایان فانی
 غره کم شو که پاک دامانی
 نئے و لای ولی یزدانی
 درفشانند چو ابر نیسان
 که پریشانست جز پریشانی
 آں عصارا که کرده ثعبانی
 گر تو خواهی بعقل گنجانی
 یا بخوم سپهر یزدانی
 خاک آں سده زیب پیشانی
 آنکه دارد در خلد ادانی
 نیکند سیر باغ رضوانی

آنکه اندر زمانه تو شده
 دشمنست و فرمانه ناچار است
 کار پیکان تیر می آید
 سر جم بشکند هر آنکه کند
 هم بلفظ تو معجزه عیسی
 فرط لطیف تو سیریا کرده است
 ای که از مهر و سوسه روشن تو
 ظلمت از بهر غایت خست
 چرخ خیزد بر پایه تنظیمش
 چه غم از آفتاب حشر مرا
 داو را گر چه حسرتی امروز
 چه کند فوق طاقت بهتر است
 بدعا می رود که می یابد
 چه دعا که بهر این لطف
 تا بود مدح ابر در پاشی

ملکی طبع انسی و جانی
 که ز شیطان زلفت شیطان
 با عدویت ز لعل پیکانی
 بد رعسالی تو در بانی
 هم بنطق تو آب حیوانی
 هر که را خوانده بهمانی
 شد شبستان دهر نورانی
 ماند باقی بعالم فانی
 هر که را بر بساط نبشانی
 چون بفرقم تو پر تو افشانی
 خوشنوا تر بود ز خاقانی
 ذات پاک ترا نشناختی
 از گداجز و دعا تو میدانی
 بجاودات گشته ارزانی
 تا بود وصف برق خشتانی

	ابر حمت بدوستان سازو	باصدف آنچه آب نیسانی
--	----------------------	----------------------

	برق باخه من حسود کند آنچه تیغست بروز میدانی	
--	--	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقریظی که خاکسار الطاف حسین عالی در زمان حیات مصنف مغفور بریں دیوان فہست
عنوان در سال ہزار و ہشتصد و دویسی نوشتہ بود

رباعی

ہر چند ستایش سخن دین من است * میگویم و راست گفتن آئین من است
و مدح سخن ساختگی نیست مرا * تمجید سخن شناس تحسین من است

الا اسے ہوشمند فرزادہ دریں روزگار کہ جنس بالادست سخن از متاع حسن نو خطان
نادر و اترہ و دم گیرانی اہل سخن چہ نفس سرور و اعطان مے اثر افتادہ است۔ زہنما

گمان نہری کہ اندانہ قدر گفتار را نقصان فرارفته است و سرمایہ لفظ و معنی
 بزیان رفته - چشمہ حیوان اگر در ظلمات پنهان گردد خاصیت جان بخشی از دیون
 نرود - و ماہ کنعاں اگر در بازار مصر ہیچ نیز نرود جوے از لصاب کامل حشش کم
 نشود - کما قیل ۵

از قیمت یوسف نشود یکسر مو کم * ہر چند خریدار بہ بازار نباشد
 اگر گوی کہ سخن را کہ مکانت بلند و قدرے ارجمند است خود بوجہ نکتہ در آن
 سخن پیوند است - ورنہ لفظی است بمعنی - واسم است بے مسمی - و غور چنانکہ معلوم
 است امروز از جهان معدوم است - پس اگر کہ بیت احمر را خاصیت اکسیر باشد
 گو باشد - و اگر سایہ ہما فرہ اقبال با خود دارد گو بہار - ازاں کہ نہ موجود است چہ
 خیر و - و از ہیکہ مقصود است چہ زاید - گویم را بے چنانکہ فرمودی ہنر از توابع وجود
 اہل ہنر است - و عرض از لواحق ذات جوہر - و چنانکہ ہنرمند کیاب - ہنر کیاب
 آبا باین تصور نظر و نقص ادراک و ناتمامی دانش و نارسائی دریافت کہ مرآہی
 راست چگونہ میتوال گفت کہ اہل کمال را جز در شہیں عنقا آشیان - و از سخن جز
 اسم و از سخن جز رسم و بہاں نیست ۵

خاکسار این بہاں را بخت مگر * توجہ دانی کہ دریں گرد سوارے باشد

سرت گروم اگر سبق حوادث روزگار مرغان نوا سنج را آشیاں با پاک بسوز و آغز لیلی
 در چمن لہجہ سراسر است باغ را داشت نتوان خواند و اگر طلوع سپیدہ سحری رونق بازار ستارگان
 برہم نمکند تا مهر و خشاں عالم افزہ است جہاں را تا یک نتوان گفت - گرفتہ ہنر را
 گرمی باز آرنہ چند اندست کہ کلاسی گراں بہاے معنی از ہر دکان میتوان خرید و گنج
 شایگان سخن در ہر خرابہ میتوان یافت - اما صاحب نظران دانند کہ با اینہذا روایا
 در کیسہ روزگار خستندہ گوہر ہاست - از چشم کور سوادان مانند گنج در ویانہ پنهان
 و بر پہر کمال فروزندہ اختر ہاست از دیدہ شہر چشماں چوں مہر جہاں تاب سرور
 نقاب کتمان علی الخصوص در یتیم معانی - مہر منیر فلک نکتہ دانی - قائمہ عشق تحقیق -
 باب مدینہ تدقیق بحر لہجی علم و یقین - کولب درمی افق عرفان - بہین ثمرہ نخل باغ
 ارادت - گزین نتیجہ پیوند مادہ و صورت - شناور دریاے حقیقت - رہر و صحرای
 طریقت - چار سوے مملکت معنی را گیہاں خدیو - و شش جہت عالم حقیقت را
 فرماں روا - نگارستان رنگین بابی را چہرہ پرواز - و بہارستان شگفتہ طبعی را
 چمن ہیرا - رمز شناس سر ابر عقل و نقل - نکتہ سنج غوامض درایہ و روایہ - مرحلہ
 پیاے طریق نظر و استدلال - یقین السبق رباعے عرصہ فکر و قیاس - شمسہ
 پیش طاق بلند نظری و والا فطرتی - نواب خجستہ القاب محمد مصطفیٰ خاں بہادر

تخلص بحسرتی

بلفظ لایعبر عن مسمان * احاطتها مکارم ذی الامان
 اللهم تنفعا ومنتع الكل بدوام بقائه ودام لقاءه - حوصله وسیعش بهانیت که بلند می هست
 آسمان اوست - و قدر رفیعش آسمانیت که فروغ خرد و مهر و رخشان اوست ضمیمه نیستش
 نقد حقایق را گنج شائگان - و چراغ فکرش انجمن قدس را شمع شهبستان - حله
 الفاش سرپای معنی را پیرایه ناز - و حلیه عبارتش گوش و گردن مضمون را زیور
 امتیاز افسون لطف گفتارش در تخیل آراوده دلال چوین قید و بند - و موجون لطف
 شکر بارش در مذاق حنظل طبعان چوین شند و قند - استعارتش چوین اشاره چشم
 خوابان دلربا - و عبارتش چوین چشمه آب حیوان جانفزا - اطنابش چوین طول شکو
 دوست داران سامعه نواز - و ایجادش دلاویز تر از نگاه چشم نیم باز - فکرش
 از وعای سحری شب زنده داران رساتر - و سخنش از ناله نیم شبی بگر خواران گیراتر
 فقره شیرینش نگویم شیر جان اما پاره شیرین تر از آن - و مصرعه رنگینش نگویم برگ گل
 اما دل از کف ربانیده بلبل - راحه انفاسش از نکست گل در دماغ بلبل بل از
 عطر پیرین در مشام یعقوب ساز کارتر - و شهد مقاشش از شحه زلال در مقام شقی بل
 از جرعه می در مذاق مخمور خوشگوارتر -

الحق گرمی طبع پر زور شتابست که تمکین پسندان اگر همه کوه دقار باشند بیک جرعه از آب
 غمخوارانگاه نتوانند داشت - ورنه خواجه را که غنایب شاخسار ملکوت - و طوطی شکرتان
 لاهوتست با غزل سرائی و بذله سنجی چه کار و چگونه روا باشد که راکه در طریق علم و
 حکمت بر اثر سفر و فداطون قدمی راه رفتن موجب ننگ و عار باشد و در کینه
 صناعتی امثال عرفی و نظیرے را مقلد عمل بودن - و زلالی و انوری را مقتداے
 فن ساختن - گرفتار در زمان سلفت نقد معنی را گنجینه داران و عرصه فکر را شهبازان
 بوده اند - و هنگامه گفتار را گرمی بازار - و ریاض سخن را رنگ اعتبار پیش از زمان حساب
 دیوان بوده است - اما کسانیکه در مصطفیٰ ذوق رطل گراں پیچیده اند و از پایده
 تمیز خط وافر - برپوده نیک میدانند که با آنکه قطره ها در بحر - و سبزه ها در دشت و دشته ها
 در سبد و نمه ها در ساز - و جرعه ها در ساغر - و بادیه ها در سبزه - و بذله ها در گفتار -
 و افسوس ها در عمل - و شعر ها در دیوان - و مصرعه ها در غزل فراوان بود - هر قطره در زمین -
 و هر سبزه گل در ریاحین - و هر بسته و بسته گل - و هر نمه و نمه بلبل - و هر بذله نقل محفل -
 و هر افسوس جادوے بابل - و هر شعر تر - و هر مصرعه نیشتر نباشد -

رباعی

زغم نتوان دید بهر چشمه رواں * یوسف نتوان خرید از هر دوکان

ہر لب و دم اعجاز ندارد چو سبج * ہر س نبود چو حسرتی سحر بیاں
 جادوہ کہ دے در سخن سبخی می پیاپی پیشیان نیز پہنچودہ اندا پاشنہ ہاریش و پا پہا
 آبلہ دار بودہ است۔ اگر قدمے رفتہ اند۔ و خواجہ ہمہ گلشت کناس میرو دوا ہنگی کہ او
 دیس پرودہ سے سراید و بگراں ہم سرودہ اند۔ اما نظر ہا از سیر و اندیشہ ہا از نگاہ فرد
 ماندہ است۔ اگر مصرعے سنجیدہ اند و خواجہ ہمہ بدیہ می سنجہ۔ آری نعمہ حقیقت
 دیر پردہ اشعار سرودن و اسرار معنوی در کسوت تعبیر و بیان جلوہ گر نمودن نہ کار ہر حرب
 گفتار شوخ بیان است۔ و آنگاہ حال تا قائل و اثر تا عین تفاوت بسیار دارد۔ اینک
 دیوانے ترتیب دادہ و مجموعہ فراہم آوردہ کہ سخن را اوج کمالے بر تراز اں دست
 دادن و سخنور را سرمایہ قبولی خوشتر ازاں ہم رسیدن دشوار تر از آنست کہ مالہ مرغان
 خوش آہنگ بہ زونی عشاق و نہادند تواند رسید۔ و مرغولہ مطربان جادو و نواچوں
 لکن داودی آہن را موم تواند کرد۔ بنا میزدخم کدہ صہبای ذوق است و پردہ
 آہنگ شوق۔ نظر گاہ پاکان شاہد باز است۔ و نیز گاہ حقیقت و مجاز۔ انیس خلوت
 کہ نہ نشینان است و جلسہ صحبت عشرت گرینان۔ تہیدستان خرد را سرمایہ
 ہر شہ است و در دے کشاں جنون را بادہ سر جویش۔ نشہ مفرح روحا نیست
 نہ عذرا یلہ و جدائی۔ طالع سخن را رقم سر نوشتشت و ثنا ہد معنی را حسن خدا داد۔

روزگار فراق را خجسته برگزشت است - و ایام وصال را فرخنده رویداد - گلشن
 نظم را مہم بہار است - و زمین شعر را آب جو بہار - نفسیدہ درونان را اماؤشت -
 و شاداب طبعان را شیرہ نبات - بالائے گفتار را خلعت دیبا است - و نکتہ نیش
 قبول را قاست زیبا - آنانکہ خاطر نکتہ فہم و جامع اداس تاس دارند ہیائید - و ترا سر
 این قدسی صحیفہ بدیدہ ہوش بنگرند - تا دارند کہ مایل نکتہ سنج مجز بیاں را در گذارند
 سخن حاصیتی است کہ دیگرال بران دست نیافتہ اند - و اگر راست پرسی کہ مستی آ
 کہ از خامہ الہام طرازش بر روی کار آمدہ - یعنی جمہور اہل فن چنانکہ دانی اتفاق دارند
 بریں معنی کہ شعر را چند آنکہ از حد رستی دور تر برند بقبول دلمانزدیک تر باشد - و ہر
 قدر از اوج صدق زیر تر اند از ند پایہ حسنش بالاتر رود - و حق اینست کہ سخن بے
 مبالغہ و اغراق و لفریب بنود چنانکہ نظامی می فرماید ۵

دشخو بیج و در فن او * چوں الکذب ہست آسناؤ

با اینہمہ گفتار آبدارش بے آنکہ چاشنی تبلیغ و غلو داشتہ باشند و لاویز تر از عیشوہ
 شہدان مہوش و ذوق انگیز تر از بادہ بے غش افتادہ است - انصاف بالاک
 طاعت است این مایہ گفتار کہ آسمان بر فراز است - و زمین در نشیب - و چنان
 در زیر برابر و اند و دندان جملہ در وہان - از بشنوندہ چہ دل رباید - وستمع را چہ

ذوق بخشد۔ پس بے آنکہ نوع از صنعت اندیشہ و ایجاد طبیعت را در الی راه
 دہی۔ چہ ساحری توانی کہ دتا سامعہ یاران ہوازی۔ و شور اسنت در انجن
 اندازی۔ ہمانا کار کار بشر نیست۔ خواجہ سخن سرائی نمی کند معجز نمائی می کند۔

ہیہات و سپارش راہ معجادہ منزل پیو دم۔ و ممدوح را نہ باندازہ قدر و الکاش
 ستودم۔ بحث از فضائل ذات و جلائل صفات بود۔ سخن در توالیع و عوارض گفتہ
 آمد و نختہ بد را ز می کشید۔ ہر گاہ مشک و زعفران را در وایح روح پرور نہادست

و مہر و ماہ را بوردن نور گستر خدا داد۔ آں دوار زندہ جو ہر را بسیاہی و زردی تہ
 وایں دوزخ شندہ گوہر را برگمی و سردی آفرین نمودن چرا۔ ہمانا قدم خزش کہ ہنگام

تا تحت بر اہرہ رود عیب عنان گیر است۔ و پردہ ساز کہ در مقام بلندی
 بہ پستی گراید از قصور مغنی است۔ اکنون کہ رہرو نظر را پائے رہ پیا بستگ

آمد۔ و عجز بیان جملہ بستن و ہمانہ انگشتن آغاز نہاد۔ ز نہار گمان نبرند
 کہ مدائح سخن و محامد سخنور پایان رسیدہ باشد تا خامہ ستایش گہ از خرا

و اندیشہ ثنا گستر از سگالش آرمیدہ باشد عاشا عاشا کہ اگر قصیدہ را وحی
 و رباعی را الہام و غزل را اعجاز و غزل سر را معجز تا گفتہ باشم حرفے ازاں

طو را و اند کے ازاں بسیار بسنرا گفتہ باشم۔ آہ چہ توان کہ دہم تیر نارسا۔

وہم سید بلند پرواز۔ ہم شب کوتاہ و ہم افسانہ دراز ۛ
 زبان زنگنه فرو ماند و دراز من باقی است ۛ بضاعت سخن آفرشد و سخن باقی است
 اللہ بس۔ ماسوے ہوں

140.

زقنات فاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ستائش نے نہایت خدائے راست تبارک و تعالیٰ کے عبادتش موجب
 معرفت است و بمعرفت اندرش ہمہ نعمت دنیا و آخرت و مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ
 وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونَا چوں عبادت بے معرفت بکار نیاید پس معرفت
 چنانکہ در اول سبب خلقت شدہ در آخر موجب نجات است کہ تعبیر از ان بجای
 قطع

بند و ناسف نامس صاحب را * نزد صاحب دوجو کر امت نیست
 گر عبادت بغیر معرفت است * پیش صاحب دلال عبادت نیست
 ابرمطیر از دریای رحمت ناپیدا نہایتش قطره و آفتاب تابان از انوار
 جمال نے زوایش ذرہ طلعت خوش را جمال از دست و سیرت و کش را

کمال از و مومن و کافر از نعمتش بهره را با مطیع و عاصی از رحمتش بخش یاب
متضرعان پذیر متکبران گیر مناجاتیان را سر و برگ طاعت بخشنده خراباتیان را
عذر تقصیر بپذیرنده دریا را بگوهر آبروده صحرا را از گل رنگ و بوده مهر آفرید
و مهر آفرمود تا بس گرمی مهر پرورش ناز پروردگان چمن و جگر گوشگان معدن
نماید ماه آور دو ماه را گفت تا به شبنم لطف تربیت ثم در شجر و شکوفه و گل فرماید باور
مرد و خاک را بستر ساخت آب را سر چشمه حیات و آتش را خلیفه شمس و قمر
ساخت دانه را سر بلند بالا کرد و دانه را ز گس شهلا قطعه

اے آنکه از متوج دریا عی طافت * موج شمال را دم عنبر نشان دے
بخشی سپهر را خور و خور را دہی ضیا * بخش زمین رنگ گل و ضمیراں دے
بنو شکفت از کرم نئے در بیغ تو * کنین نشان بری و زخویش نشان دے
شیدایانش آزاده و آزاد گانش دلداده گرسنگانش را نیم بستی در
کام و تشنه کانش را زلال کوثر در جام گدایان در گاہش بادشاہ و بادشاہان
گدایان در گاہ و المانش پر شور و خروش و عارفانش تہی و خاموش
ہشیارانش را صرح شکستہ و صہبار یختہ و بچہ دانش را خود سر از دارا و یختہ

قطعه

گفتم به عنایب که آیا چه بوده است * در وصل زار نالی و در حشر خامشی
گفتا که نکته ایست درین خامشی مباد * که ز فون ناله رود به از گل فرامشی

نعت

و رود بچهره یقین اول و تجلی امثل اشرف المرسلین خیر خلق الشرفی السموات والارضین
خاتما لبین شفیج المذنبین رحمة للعالمین سید الاولین و آخرین سیدنا وولانا محمد
صلی الله علیه و آله و صحبه اجمعین که اطاعتش طاعت حقست جل و علا و اتباعش
از محبت او تقدس و تعالی بیت

ذات او از همه افضل فضل * ملتش ناسخ ادیان و ملل
و نیش قویم و آئینش مستقیم شمس سهل و قوی و خمش ناهل
و عوای جز الهدی هدی او و ابدی السبل سبیل او ابیات

تنها همی نه صورت زیبا از ان شست * زیبائی آئینست که نازل بشان شست
تو ریتیم را چه بهما رو بروی او * هر نکته که از لب گوهرشان شست
رفت آنکه بود ذکر دم عیسوی کنوں * هر جا حکایت از لب معجز بیان شست
خوش شنه به دلی که بخود رضا تو * بردار به سر که نه بر آستان شست

سبب جمع و ترتیب

شعر

شنیدیم حسرتی بلبس صیفی * صیفی چند در بستان ضرورت
 الاے شکر فان عالم دانش حسرتی از آغاز آگهی شیفته و آشفته برخواست و ش
 بچیزے آرام نگر فنی و طبعش بیچ ساختی از نسیم ربیدی و از صبا شوریدی بدستی
 شیوہ داشت امانہ از می آشفگی پیشہ داشت امانہ از نے بان دیان کم آمیز و از
 ناگزیریاں در گریز با بیگانہ و بیگانہ آشنا و بیگانہ شعر

یا دو ارم حسرتی و اں آشنا اندازو * وز ہمہ خلق جہاں بیگانہ عنوان ز بسبتن
 شعر عشق و در شربت و نمک محبت در طینت در و در دل و سوز و آب و گل لاجرم
 از سخن دم زد اگر چه کم زد طوطی آو آمد سامعہ را از نگار زد و دو آئینہ کرد از مجلا نمود ناپا
 نشید بر خاستی شمع را و چرخ آورد و بر چرخ بر و نعمتہ اورا ہزار ہا در کین
 کہوتر دم افتاد و از بہر بقیت در طوف نالہ اش شارک و ساری را از نزع با ہم افتاد
 نفس عنبر نشان داشت چوں عود قماری و صوت در دوا ماں چوں سحج قماری
 نوازے خوش غزالہ وحشی را از نرم باز داشتی و صد اے درد آگینش سرو آزادہ را از

چم صفرش عطر سآمد و نفیرش رواں آسا شیرہ جان از نخش می چکید
و آب حیات از حرفش می بارید قطعہ

ہر شب بلبم رسد خروشنے * شاید کہ شبے رسد بگوشتے
گر نیم شبے رہا یدم خواب * بیدار کند مرا سروشنے
ترنمش صاحب دلاں بر غبت شنیدند و دلش دگان بجا خریدند انجمن ہا از ذکر
اوپر دوا در خانہ خالی ہم بزم دل مجالس از کلمات اور روشن و او در کلبہ تار با
خود ہم سخن و ہم محفل دل شیدا پرده داری کارش جان ناشکیبا و از بیقراری
عارش - نظم

در عشق گذشتہ روزگار کش * جز عشق نبوده سچ کار کش
گاہے باد بگسے بہ بازی * مے کرد ہمیشہ عشق بازی
از گرمی بازار بیزار از ہنگامہ در آزار دل شکستہ در بستہ قطعہ

مطرب و می بہرمن در بزم و من * خانہ را در بستہ افغاں می کنم
حسرتی بیجا مرا جوئی کہ من * خویش را از خویش پناہاں می کنم
و ہر گاہ کہ بمقتضائے بشریت و تقاضائے بدنیت از خلوت بہ جلوت آمی
مشائر الیہ بالبنان گشتی شور این است و اینت این آں چناں بر خاستی

کہ تا بقیوں نرسیدی نہ نشستی با بچہ بدین ستیز آویز عہد جوانی بسر کردی
 گریز و آمیز شب شباب سحر کرد عاقبت صبح شیب دید و روزگار ہم رسید
 آنکس دل خاموش شد و شورش طبع فراموش رفتیدن رم کرد و آرمیدن رو
 آور و شورش نوا سنجی رفت و ذوق سخن گوی نمازنا پس از سنین و اعوام گاہ گاہ
 نہ آنکہ بجای سال و ماہ ناسور درونی تراوش نمودے و زخم کن بتازگی ریزش
 فرمودی ایزد تعالیٰ و تقدس را بکدام زبان نیایش کنم کہ سخن را بکرامت
 فرمود و باز دل از سخن در ہم کرد و سخن از دل برود و ہر دو بار گرانبار منت نہاد
 چنانکہ در ہر نفس صد بار از تو فراق اوست کہ حالیا بکلی در آثوب خانہ گفتگو
 بستہ و آرامش کردہ سکوت آسودہ نشسته ہاں امی فروہیدہ شعار این نکوہیدہ
 اطوار چنانکہ بالظہم سری داشت بانثر نیز نظری داشت در وقتے از اوقات
 مراسلات با صاحب احباب و اخوان و خلان می نگاشت لیکن از عالی ہمتی پتہاں
 فطرتی سواد بہ بیاض نہ بردا کنوں کہ زمانہ التفات بہ نظم نامندہ زمانہ ترتیب
 و تبصیر شرف خواست لاجرم بدال پرداخت وسطری چند بر سر آں رقم ساخت
 اے نظارگی بینا و تماشا می و انا انصاف از تو طمع دارم بخرام و بفرما کہ آیا قمری
 نو آئین نوائے ظلم ہمیں در یک مرغ زار و یک گاشن رامش نمودہ و کبک نادر

رفتار کک همی در یک صحرایک چمن خراشش فرموده خدا را بار و گر بگر و بگو که آیا
 در هر خیابان باغ و قطعه راغ جلوه کنانش بدای روشش ندیده که توانی گفت
 که همی نشین جائے اوست و همی بقعه برائے اوست حسرتی آه از تو که با وجود گذشتن
 از سیاق شعر و سخن و تجاشی از صناعت این فن نه خشک نامه ات شکر ریزی
 کرد و ابر سیاه آمده ات گهر ریزی معنی بشمار اندودی و عبارت سیر تک نمودی
 حرف به کلام شستی و لفظ بشک پروردی راست دروغ ناکفتی و صدق کذب
 مانا سخن ساده رنگ آمیز آردی و بیان واقع شور انگیز مدعی دم مزین و بر آب گینه
 من سنگ کم وزن از گفته مستغرم چنانکه از کرده تائب استغفر الله ربی و اتوب

اَلَيْهِ رَبِّ اغْضَبْنِي وَتُبْ عَلَيَّ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الْغُفُورُ

در هزار و دویست و هشتاد و سه * بستم آئین این نگارین نامه را
 آئینه طبعی به سار اندیشه * بگو که روزی بیند این بهنگامه را
 ریخته سیاره از نوک قلم گلفشاں کردم صریح نامه را تبصره دیس و بیاجه همه شعار
 را تمست و در مکاتبات آتیه مخلوط هم از نامه نگارست و هم از سخن طرازان
 دیگر امتیاز را مصلحت اقتاد که بر ابیات خود علامتی نگارش نه پذیرد و شعرا شعرا
 باین نام شان باشد و بر حاشیه رقم شود و بر تقدیر عدم علم از نام از قبیل الفاظ

لا ادری ولا اعلم حواله قلم شود و مکتوب اگر اطل است و گرا قضا نامه نام برده شود
و شماره نامه و نام مکتوب الیه در متن ثبت افتد و اگر نام مکتوب الیه از نخست و مسودا
نباشد صرف بر شماره نامه اکتفا رود و این مجموعه بحسن عراق نام یافت و رقم سیخ
این نسخه محمد الشیر بمصطفی ختم السدله بجستی مخلص به شیفته در ریخته و بحسرتی در فارسی -
نامه اول - بنام نامی جناب مولانا مفتی محمد صدر الدین خاں بهادر آزرده تخلص
مخدوم عالیجناب سلامت حسرتی نیاز سرشت به ناز نزول نواز شناسنامه شریف
و شرف وصول رساله تازه تصنیف چاں شوخ شیوه افتاد که سپاس گزاری و ثنا
نگاری آئین نهاد و دیگر از آشفته دماغی خود را بوزش التفات و از علیل نهادی
بصحت خطاب ارزنده دید و ندید که ابر نه همیں در فضاے گلشن بار و دوشوره
زار بگزارد و صبا نه همیں بمشکوے شاه مشک افتاں گذرد و از کلبه درویش
داسن کشاں گزرد و غم لیکن بنده اگر از تنک ظرفی گستاخ است خواجه را از دالا
منشی حوصله فراخ است نظر بریں قطع نظر از پستی پایه خود و علو درجه صاحب
منوده هر چه در دل است بنیان می آرد که بنامیز و این گزین رساله نیتجه تریجه
و قاذوین ستقیم و این نو آئین نسخه ناسخه نسخ فلاسفه قدیم طرفه زبانی و بیانی و حکرف
شانی و نشانی دارد و بحری ستبحی درمی ست و درمی لفظ هاروت فن معنی شایه

بهکن عبارت شریف اشارت و دقیق مجمل جمیل اجمال تفصیل فقرات فارق اسلوب
 خارق انداز اعجاز ابهام اعلام فصل اصل وصل باب تنفی از فصل گزارش استوار
 نگارش بهنجار نقطه شهاب نکته آفتاب ترکیب خوش اسالیب غیرت رخشانی معانی
 آبروی آتش یا قوت ریخته آب و تاب گوهر برده رشک رنگین مضامین لاله
 در خون نشانیده و خون در رگ گل افروزه مبادی را تشریف مقاصد در بر-
 از حسن آغاز فرحی فرجام جلوه گر خیالات در رفعت سپهر اوج استعارات در
 لطافت نسیم معوج ربط ربط محبت قطع قطع خصومت ایجاز اشباع اشباع ایجاز
 در ادراک بر رخ آشنا و بیگانه باز در بیان مطالب حکمیه صرف فصاحت اختراعی
 شگرفت و در شرح مقاصد علمیه بذل براءت ایجاد است نادیده بیل و کلند و لائل
 قاطعه ارکان مثل بنیاد نهاده افلاطون از هم ریخت و بمشعل افروزی جج ساطعه
 بطلان هیولی چنان روشن شد که صورت از هیولی گرینخت و ثاقب ابدله اثبات
 جزو لا یتجزی هیچ نهای را بسخافت پیرای حکیم به برابرین متنوعه مبرهن شد که
 مصرع جوهر فرد بنوعی نه پذیرد تقسیم و التسليم مع التعظیم
 نامه دوم بنام مولانا مفتی صدر الدین خان بهادر آزرده شعر
 ای اذ نفس خاتمه مشکین رقم تو * نسرین کده در حیب و نعل باد صبارا

بود و الا نامه و لا آمود با تشریف نثار و اشعار شعرے شعرا اندازہ اعتبار خویش بر
 گرفتیم و حد مرتبہ نظم و نثر دانستیم آل سینہ را بیک امین نور انباشت و این دل را
 بیک سحر فروغ شیدا آگین ساخت آل پنج و شوق نمود و این مہستی و انش افرو
 بر اس سرم کہ پارہ از وصف ہمایوں نظم و خجستہ تشریف کیم کہ عرصہ سخن فراخ ست
 و طبع من چالاک یک دوسہ جولان شورش را وقتست ولی ترسم کہ کیش اغراق گوید
 و دیگریش غلو خواند و نداند کہ اگر مہر اسر و ماہ را ماہ گفتہ شود چہ غلو و کلام اغراق تواند بود
 گل را رنگی و بوی بہت و لعل را اثری و ذوقی اگر گل را برنگ و بوی و لعل را با اثر
 و ذوق ستانند چہا کہی و شکفت زار افتلا جرم از طرز شاعرانہ می گذرم کہ چنین
 نیزگی احتمالاً با اوست و سخن سادہ و بے رنگ می گذرم کہ در پار نامہ راستاں
 بہ نخستیں بنام او تو شیخ یافته ہاں و ہاں طرفہ ارج و جاہ در بار گاہ مہر و فیاض
 نصیب بخت بلند حضرتست کہ نہ ہمیں بکہ کہ صدرہ دیدہ ام تشریف تشریف ایشاں
 دیگرست و تشریف دیگر ^لعرفی و طالب را دریں زمین نظمی ست و ہم شمارا نظمے
 این دیگرست و آل دیگر ہیست

کم افتد چنین نکتہ پرداز کم + کہ نازند از و لفظ و معنی ہم
 نازم بدم گیر و نفس با اثر کہ افسر وہ طبع مرا گرم گفتار ساخت تا این شورش انگیز

سخن از دیده بدل رفت دل چنان لغل در آتش گشت که تا دیده هنگامه گریستن
 بلند آواز نه کرد و مرده راه و رسم ابر بهاری تازه نکرد از پیقراری نه نشست و از
 بتیابی بر نخاست پیچران چپک مزیند میدانم در مجلس اعجاز دم از افسوس باطل
 زدن نه رواست اما چه کنم چکیده دل است و تراویده جگر نهفتنش نوحه از جفاست
 لاجرم عنان ادب را می کنم و لب به تکلم آشنای نمی مطلع قصیده -
 زین بعد ما و غم دل ناگریستن گشت آشنای ز گس شهلا گریستن
 نامه سوم بنام نامی نجم الدوله مرزا اسدالخال بهادر غالب تخلص خورشید
 پایه صاحبش اندیشه جهان پیافراز فلک خرامید تا نظری بر خوب و بدشت
 گیتی تواند گفت از ذره تا مهر و از خار تا گل همه را سر بسنگر گشت و نه نگرستی
 بچشور بلکه بدیسی برادر لباس نظری جلوه گر ساخته نظارگی آمد هر چند اگر بر عکس
 رفتی هم به نیروی حدیث خدا داد بپراهنه شتافتی و نه جاده خرام نیفتادی اما
 پاس زبان بندی کوته نگاهان و بجای آورد فرمان خرم بران داشت که باین طریق
 چالش فرمود خاشاک خشک بر رنگ سبزه خرم مطرح نظر شد و پیشین ناچیز گوهر
 یک دانه منظر در نظر جلوه گر چون آمیزه خسایس باین پایه دریافته که دیو و دژم
 هیکل بگرفته شاهد نازنین و آتشیزه ملحه شمع بود چه پرسی از شرافت و جلالت که

ہر کیے ازاں در نگاہ غنچ و دلال بوسنی داشت و ہر کدام بنظر فریب و دل آسانی
 بود از فردوس فرود آمدہ یا پر پی نقاب از رخ برگرفتہ ولی از نییانہ متاعی کہ با دوستی
 ہم از نش و کالائی کہ با محبت ہم بہا باشد مشہود نشد گوہرے یاس تابانی و اختری
 بایں رخسانی منظور نگشت خورشید پیش فرہ نوزش شب تیرہ شناس و از ماہ کمتر
 پرس محیط نئے ساحل در جنب جزر و مد طغیانش شبنم گیر و از دجلہ بغداد کمتر گوہر اگر
 پر تومی از فروغش دریا بد بر شعلہ آذر گمان و دو دجیم بد و بلبل اگر لعلہ اناس تجلی
 کسب کند آتش گل را ہم جلوہ انکشت شناسد چوں ازاں نافہ شمیمی شکیں نہ باست
 اگر ہمہ مجنونی خود را در چشم لیلہ نوقل شمار و چوں ازاں شکرستان ذوقی بحام
 توفیت گوہرہ پرویزستی شیریں را ازاں حریف پندار فذکہ سخن چوں نگاہ بخود
 افکند در یافت کہ پیش از آنکہ روز نہ از شیدستان آگہی کشادہ گردد و مہبط این
 نوز و مور و این تجلی بود بسجده افتاد و بپاس رفت و ترانہ شادمانی بر کرد و در مہر
 نشاط بلند آوازہ گردانند و افرونی و رزش این فرخ شیوہ از خداے درخواست
 و پیش آورد و ضوابط و رسوم آل را بجدے تمام تر خواہند آمد روشنی پذیرفت کہ علاوہ
 علاقہ معنوی مراسم صورے را در افزایش مدارج اتحاد دستگاہی دیگرست لاجرم
 بہ نگارش نامہ مبادرت نمود نہ تنگفت کہ مخدوم بریں زلت نگیرد دل آزد و روح طبع

حریص است کہ لختی گلہ از دندوری سرد و دلی خالی کند اما بسی بے نسبت است چہ
 آنجا مجروحم سنجی و بیم و امید دارد و این مایہ جرات را نیز و از کجا نیز و شعر
 حسرتی تو نامہ آرائی و من پاسخ طلب * زود بر بال کبوتر بند مکتوب مرا
 و السلام نامہ چہارم بنام نواب عبدالمدغال بہادر قطعہ

باد آمد و طرفہ روح پرور آمد * شاید کہ در آغوش گل تر آمد
 نے نے ز سر کو چہ نواب است ایں * کے باو چمن چمن معطر آمد
 نامہ دلکش و صحیفہ غم زنداچوں را بچہ گل و نوازے بلبل طرب افزا و نشاط آما آمد نالہ
 شور انگیزم شیریں تر از نغمہ مرغال چمن گشت و فغاں درد آمیزم بکلیں تر از خندہ
 گل ہائے گلشن سینہ پُر داغ لالہ زار شد و دم سرد غیرت نسیم بہار گرد سرم چوں
 خاک پائے خوش نگاہاں سرمہ چشم اہل نظر گشت و ہایا ہای من مانند نغمہ ہائے
 زہرہ اندازاں و لنواز و جان پرور ہو و ج غم عماری دلکشائے لیلی شد و بیت
 حزن جملہ یوسف نگار ز لیل آرزو پناہ را رنج حرمیں از اندازہ شرح افروز است
 و در دہجراں از حد بیان بیرون فغاں از نوا تر افغاں کہ کرہ ارض کرہ نارست آہ
 از دود آہ کہ عرصہ گیتی چوں گویا منافق تیرہ و تارسیل مرثک زورق ہستی را در گردو
 طوفانی ساختن است و مصرعہ نالہ نہال وجود را در صد و از پا انداختن قصہ مختصر لب غنا

من که بهر بیان قادر است درین راه عاجزتری از نیست ناچار طریق طول می گزارم
 و دعا بجائے ناله بر زبان می آرم تا چرخ نئے مهر بامهر سرشتان بکین است مهر کم آن
 آفتاب پسر برتری دره نواز باد و تا گدازش گر غم گدازگان را در کین است ^{لیست}
 ختم آن شیر پیشه دلیری اعدا را جان گداز باد پایان ربیع نخستین سال هزار و دوصد
 و چهل و چهار کنارش یافت - نامه پنجم بنام نواب عبداللہ خاں بہادر والا گورادر
 بے بہاے بحر سخن سنجی و بخندانی زر کامل عیار خزینہ معانی گنجینہ فصاحت و خیرہ بلاغت
 یعنی صحیفہ عنایت آمود قیمہ رافت اندو دمانند سادہ رویان نو خط باداے جان نوب
 و کرشمہ دلربا نزول اجلال فرمودہ بامسرت ہمدوش و بافرحت ہم آغوش گردانیدہ
 نامہ کہ بیاد بیاغوش سووہ الماس خاصہ کل الجواہر گیر دوازیاسی ہی سوادش چشم اعمی
 نور پذیرد بہر نقش گلی ست کہ نظار گیش عنذ لیب دار گرم ثنا خوانی ست و ہر لفظش
 گنجیست کہ مملو از جواہر زواہر مضامین و معانی ست عبارتش خوشنما تر از ہر نبات
 اشارتیش گوارا تر از شیرہ نبات نقش تدبیرے کہ در باب حفظ از ثمر اعادی بر صفحہ
 صحیفہ و میدہ بود بہ ارزش ارزنگ مانی جلوه نمود مگر با پیش از تدبیر تقدیر کار کرد و اجزای
 آن جمع پریشان از ہم ریخت و شیرازہ جمیعت آن قوم گسیخت المنتہ لشد کہ ظفر بمطالب
 رونمود و نسخ الباب مقصود ظهور فرمود چوں زمان شکر زماں نزول حجت است

ہماں یہ کہ دعائے اجابت تاثیر بر زبان آید تاثیر بر نشان آید تا کار فلک است
 یکے را منصور و دیگرے را مقصور کردن آفتاب بخت آل کوکب در خشنده برج
 جلالت کالشمس فی رابعة النهار جلوه آرا و نجم طالع خصم چوں ماه آخراہ تیرگی افزا
 باد ماه جمادی بود از سال ہزار و دوصد و پهل و چار کہ بقلم آمد نامہ ششم یابی
 ای نرگس تو کرشمہ ساز آمدہ است * طرز گہمت فصول طراز آمدہ است
 گوشہ بجدیث نہ کہ پچوں مژہ ات * افسانہ حسرتے دراز آمدہ است
 ناوک غم کہ چوں تیر غمزدہ و لنشینت در تہ جگر نشستہ نفسے بے تپش نمی گذارد و
 نائرہ اندوہ کہ برنگ شعلہ عذار آتشینت در مغز جان افتادہ دمی نئے تلو سہ نمی
 دار و شکستگی دل نہ بدال دوستی کہ زلف پرتکنت ہیچ و تاب نخورد و بیقراری طبع
 نہ بدان عظمت کہ فطرت شمع ترا غیرت از جانب و حلقہ چشم از شرک خویش شد
 مانا و سینہ از لفت آتش کورہ حداد آسائش تربت شیریں خیال وصال تدارک تلخی
 نہ رفوان نماید و زلال عذب ہواے دیدار چارہ تشنہ کامی شوق نفرماید ز فریہ
 درد آلود زیادہ بریں سیرا ہنگ کشیدن بر خاطر نازک گراں شمر دم و ریشہ
 سحاب لطف در دل چرداغ کلمہاے پاس دماہند بجیب و کنار نامہ افشا ند
 آرمی خواجہ و رانام مجبورست و بندہ در شکر ناچار گل و شکفتن مجبور است

و بلبس و رنمہ بے اختیار اگر غور شنید جہاں فروز پرودہ از رخ نکشد علاج جز ہلاکت
و اگر شمع شب آرا بخون گرمی مہر جلوه گر نشود و لسوز پروانہ کیست قطعہ

مرجا کے چین طرازا مید	کہ گل مدعا فرستادی	لقمہ از حدیقہ احساں
بشام دلا فرستادی	نای ناہید و لغتہ واؤد	بہا بل غرا فرستادی
سانہ و برگ ہزار عیش و طرب	بدل پینو فرستادی	بہر جان دادہ کرشمہ خویش
غزہ دلر با فرستادی	از پئے تیرہ روز خود شب غم	شمع نور و ضیا فرستادی
بدما غم زلف عطر فشاں	نگہست جانفزا فرستادی	بجلاج شگستگی خمار
بادہ غم زد او فرستادی	بطلبگار و ولت و صلت	سخنہ کیمیا فرستادی
اے زلفقیں بسوسے گدا	ہر ہی از بسا فرستادی	خستہ درد و دوری خود را
لطف کردی دو او فرستادی	مسند خاک کو چہ خود را	بجبین و فنا فرستادی
از بہر جو و تحفہ نشا ہی	برچوں من گدا فرستادی	بنوا زندگان ساز غمت
نیمہ مرجا فرستادی	دوستان را نواختی بسلام	خستہ گال را دما فرستادی
ایکے سامان صد ہزار ستم	ارمنجاں چرخ را فرستادی	بہج سے آیت بخاطر تو
	حسرتی را کجا فرستادی	

نامہ مفتہم نہام حکیم محمد مین خاں صاحب نفس آمارہ کہ ہر نفس عشوہ دیگر در کار این

شیفته خیالات و شرم و فریفته نیزنگ های و سوادین نژد می کنند آغازش را
 غایت در پیش است و نه بدایتش را نهایت از پس لب مقصود بام پیروان فرشی
 پیودن است و در دوسه به پیشی در کام کردن بنگر که این زماں به برادر نکته داں
 نامه نوشتن فرمود سادده دل من که به نیزنگ او نیز سپیدم و خامه و آینه طلبیدم و قدیم
 که هر که در نودانی فیمیش آداب فروش است راحت خاطر تیره مرا شرف زار کرده او
 که بر من در بهر باب پیشی و پیشی دارد از کجا که باین دید و دانش بخوابد بود و گرفتارم که
 خود بینی از اخوان روزگار ستار گیرم و برادر از خود بهتر را باین مایه و پایه نه پذیرم
 خدای را بگو که کدام سر مکتوم در خور اعلان است و کدام را از نهال سزاوار اظهار آید
 که مراد آگاه دادند و بانایں اهر منی خیالات را در دل راه دادند آتی از دست
 این دیو همه رنگ در یورهای ده دانه همه بیگانه کن و بخود آشنائی ده -

نامه هشتم نشر مرجه - نامه عجبزین شامه یار - راحت روح بچو روح روح شوش
 انگیز بچو جام غیون - لذت افزا چو لعل شکر خا - نمکین تر ز خنده دلبر و لبان تر ز عشق
 شاید - قاصد می نیزنگ نسیم صفت - در زماں خوش آمد و آورد - خاطر من
 شگفته شد گلگل مست گشتم ز شادمانیها - بهره بردم ز کامرانیها - غزل تازه بخوشه
 است از من - من کجا و کجا غزل خوانی - حسرتی را مگر هان دادند - می ندانند که عالم

اکنون چیست - نام شرم همی گزود جان را - فکر بستم کند ز خویش بردن - گرچه فغان
 بست به نام من - لیکنم دل نمی برد و فرمان - چه کند مضطر و پریشانست - دیده باشی
 رم خزال ز دام سیمچنال سر ز جیب می دزد و گر به بخشی ز تو شکفتی نیست - و ربگیری
 بگیر حکم تراست - نامم شرم به نام نامی مولانا مفتی صدرالدین خاں بهادر آرزو ده
 لغزیت فرزندشان که بعد روزی چند از ولادت و رگدشت ها آرزو
 خون گشت به لختی بحال و دیده غنوده پرداز که بهار این باغ را متر صد وید نیست وای
 ناله بغم سرشته نفسی بادل بایوس ساز که نعمه این عشرت کده را آرزو مند شنید
 گوئی هنوز نادک این نوا به جان خراش و لذت زنده که گل نور سیده بهارستان
 امید پیش از آنکه چشم تماشا رنگین کند بتاراج خزاں رفت و ثمر نوبس روضه
 مراد اناں پیشتر که کام جان شیریں سازد از شلخ بر افتاد شعری
 عهد گل فرصت بر همزدن چشم نداد * سخت حمست بچشمیکه تماشا طلب است
 قطع نظر از خوں چکانی این دشنه بزه آب داده برق ناله جناب مولانا چه بلا جانسوز
 است دم گرم را شعله جیم می کند و نم اشک را بحر عظیم زخم جگر را بدشنه میخراشد
 و نمک برا می پاشد و کل بقیر را را بتپش مرغ بسمل تعلیم ساز است و جان
 بیتاب را هر دم فزوں تر از دم دیگر طاقت گذارد شعری

آن خدنگی که جگر و دخت مرا * حالیا در پئے جان افتاده است
 رسم قدیم است که در حال شد اضطرار بحکایت تلخ اصطبار مذاق جان را امرات
 آلود می کنند اما از عهده چیز که خود نتواند برآمد تکلیف دادن مشک را از منان
 ناسور فرستادن است میدانم که با چنین از خود رنگها بیاد آبدن مضامین بشارت
 آئین شکیبائی محال است و دیرین و فورا اضطراب بدل گذشتن عبارات عتاب آمیز
 جزع خیال یارب مگر الهام غیبی مضمون **لَا تَمَعَ الْخَضِرُ شَيْئًا بَدَلْ** اندازد و آسید نعم البدل
 زعفره تلانی باقات بلند آوازده سازد و چه دور است که بنای این شورش کرده
 وابسته بر تلون است عیش را با غم ربط دیرین است و نوش را با نیش التیام کمر
 خداوند اتا که ساقی دهر صاف طرب و دورد و ربکا سه بهانیاں ریزد و شراب
 بیغش خرمی جاوید و وقف جام متنای خدام مخدوم عالی مقام باد و جهادی دویم
 سینه پاره و دود و دود چهل و شش نوشته شد نامه و هم بنام نواب
 عبید الله خاں بهادر آرزو مند نواز آرزو و حسرتی ناشکیبای است که همه دم
 در حضرت خدام کرام بسوزد و آرزو گرامی وسیله برومندی آبرو و ترک ذریئه
 تو مندی آرزو و شمر و آچول تقدیر چنین زفته باشد چه کند که نیز و تبدیل اختر
 و تقدیر سر نوشت نداده اند و از اینجا است که در گذارش اشتیاق با وجودی اثر پیا

اینجا باست و فحش که از دراز نفسی کوتاه نظران حجاب آموود بود و بالتفات مخاطب تغنی
 عن الخطاب و درست اعمی اهدای مجرب نسخه مرهم زخم دوری آزموده حرز تپ
 ناصبوری خرم گل بهارستان شگفته بیلے پیخش باد و مضطبه سخندانی اختر برج غنات
 گوهر درج فصاحت که عبارت از گرامی صحیفه جان نواز است و استعارت از عظمی
 ریتمه دل از غم پرواز زبان فرومایگان مشیت معارض برست شوق منفعل را چیده
 هنگامه آ. انی بدست و جذب نے اثر را بهانه عذر آفرینی دست بهم و او تعالی اشد
 نامه که هم چشم را لذت دیدار و هم گوش را ذوق گفتار بخشید همه حیرتم که از شکر گداز
 عبارت گویم یا بشکر یادآوری پروازم یا از در و حجر حر فی سر کنم یا بشکایت ناکرده
 ملاقات عانم آل و یار شدن زبان و رازی سانم بیت

یک دل و خیل آرزو دل بچشمه عانم * تن همه داغ داغ شد بنهبه کجا کجا
 تا خیرے که در ارسال عجز نامه رفته معاذ الله که از تغافل باشد تقصیرے که در ابلاغ
 نیاز عرضه رود و داده حاشا که از تساهل باشد بلکه از اس بود که در زمانیکه خاک دلی
 بنین گرامی مقدم اثر سرمه صفایانی داشت تنها نامه از و الا نظر گذشت که مشتاق
 همه تن چشم را از دیدار محروم نباید گذاشت وینکو صورت است که جهانگیر آباد و قرب
 طریق حرکت است اگر این را بگذر بگذرند و طریق ثانی بگذر از جاد و نوشستن

پاسخ و نگذشتن ازین راه آشکار نمود که از صراط مستقیم محبت گزشتند و بمعنی
 براه رفتند اگر چه بصورت براه راست رفته باشند شکایت با در دل اینوه
 و برب گره انفعال بلاست بیت

نخالت می برم از نامه کجای جواب خود * که بار خاطر آں رشتہ دیوار می گردد
 طرغ کار بیت شکوه آں زمان بر زبان آمد که وقت سپاس بود محبت را کار است
 محبت از هر دو جانب و رفید با و صا رخ نامه و کان اتمامه حاوی عشر رمضان سنه
 ثمان و اربعین بعد مائین و الف من هجرة خیر الوراے علیہ التجهیة و الثنا -

نامه یازدهم ایضاً بنام نواب عبداللہ خاں بہادر فلک پایہ داور اگر فتم کہ حرم
 از بزم وصال خواستہ آسمانست با خدام ستیرہ نشاید آورد اما بنا مشاء و نفیون
 را تاویل چیست و بہ ہیام یا و فہم و ن را توجیہ کدام و اگر اینہم بچرخ و باخم حوالہ رد
 اختیار مذہب جبر است و ہر گاہ مشید آہرینی نفس از نورستان اعتدال کہ
 طبع اشاعرہ است بہ تیرہ جائے ضلال بر و تخصیص عشر تکدہ جہر یان را چہ سبب
 قہیان را نیز بار گاہ فرخ است پس پیشین گلہ را فکر جواب می یابہ کہ دو انی کم
 ذلک مخدوم را کار مشکل افتاد و فکر است پس ندیدہ پسند و لہنشین پاسخ نشان نداد
 لاجرم از حجاب آں طبع نازک شرم و شرم و از پردہ داری پردہ سخن دگر گرفتہ آمای

بسازد که باشد که رنجور شدم و پر رنجور خنجر و گداز بود ناله و درو تا نیرد عای سعد بن
 ابی وقاص آورد و طلب پز شک هم اثر آب خضر بر آمد مرض نقاب بر روی
 ورم و زوشت صحت منقشه از رخ فرخ بر کشا و فرجام ناتوانی هم برخاست نیروی
 نشست و خاست از زانی شد ایدون که آرا مشکده آسودگی بقصر نشست
 حکم و اما بسم الله رب العالمین حکایت رفع حجت ذیل صحت که حجتی ست سترگ
 و نشتی ست بزرگ ضرورت افتاد زبان بگذاشش آن بر کشا و امید که زلال فانیست
 بهر دو گیتی و را بشخور هر دو با و تامله و واز و هم بنام احترام الدوله حکیم حسن انصاری
 صاحب در تغزیت والد بزرگوارشان سبحان الله بنای این گلستان چه
 نا استوار نهاده اند که بجنبش نسیمی شاخ از درخت و گل از شاخ فرو ریزد و نه همی برگ
 بر و شجر و خرد و ریختن و افتاد و نشت که خود این بساط بر روی آب فرو گسترده چون
 حباب از روی دریا در گرد و بر چیده شدن پس اگر گلی بتاراج خزاں رود چرا
 شگفت نماید و لیکن طرفه رنگ آمیزی نقش و نگار این فریبنده ایوان است
 و کوه نظری تابینش دست گماں که چون نقشی ستوده شود متی بودن جای آن نقش
 زشت و ز نظر آید و پی بنزد که نقاش را در زود و دن نقشی چه ترست و باغبان را در
 بر کندن نهال چه را زاما این روش عوام بے جا وده خرام است نه طریق خواص

با اختصاص و مخاطب مرافعیست قدسی وی به پیش آمد ساخته ناگزیر وفات
غفران آب کی پیرا به رود فلان را بمرگ پدر نوحه زن نیافته اند و اسطوره بستم
بر او و جامه و سندیه سخن دراز کردن و دین مدعانا زیباست که او قبیل دانش آموزی
نعمان بخاطر نگذرد و لاجرم پیش ازین نوشت و نامه نوشت نامه سیزدهم
ایضا بنام احترام الدوله حکیم حسن الله خال صاحب که با وجود نامقبول داشتن عذر
نارسیدن و بزم شادی گاه مندر نبودن خود بقلم آورده بودند در رفع اشکال وارد
کرده شان تحریفات با ستاره در تیز بودم و با فلک در جنگ که از چنین فخر خنده
بزم ناکام داشت اکنون گله سهاست آلود است و شکوه شکر اندود که از نصف
وصال محروم نگذاشت مگر انتساب جرم بمن و انزال در گذشتن که بر زبان
خامه لطف شمامه رفته اگر نه این شعر در نظر بودی شعر

تا منفعلی ز بخش بجز این پیش ۴ می آرم اعتراف گناه بنوده را
گناه ناکرده بخشیدن ثابت می نمودم اکنون که شب را روز و شام را صبح و خوار را
گل و سرکه را تلیم نمودم چه حاجت که پرسم خورشید را با شب چه کار و سحر را
بایترگی چه طلاقه نزاکت گل را با درشتی خار چه پیوند ذوق مل را با بیمه گی خل چه ربط
لیکن احتیاط کا فرماست که مخرج ما جبر اولست اتحاد و تاسخ تر سیل دور و اتحاد

نامه که محال بخیال آمده انتشار گشته خیالست او هر من پنج انگشت پنهان
 مباد که در ماه گذشته خلاف افتاد جمهور بر آن بودند که هلال ذیقعد بر روز بست
 ونهم شوال جلوه گر گشت و بعضی روز سی ام را سلخ می دانستند و قبول اهل جهانگیر آباد
 قول اول بود و اکثر ارباب شاهجهان آباد را بتقریب ملاحظه تواریخ مرام سلطنت
 شان با خود موافق یافته این بود که بست و پنجم ذیقعد بر عنوان مکتوب مکتوب
 گشت نمی دانستم که ملازمان بقول مرجوح گردیده اند پس بحسب حساب انتشار
 خدام بست و پنجم بست و چهارم خواهد بود و پس حال بر قیمة مرقوم بست و پنجم از
 جهانگیر آباد به بست و پنجم بدلی رسیدن از مستبعدات نیست فضلا عن المحالات
 کما وقع والسلام مکتوبه سوم ذی الحجه سال هزار و دو و بیست و چهل و نه نامه چهارم و پنجم
 بنام جناب مولانا صدر الدین خان بهادر آورده خواهد بنده نواز سلامت بپایین
 شوقیکه من دارم ندانم سدر راه کیست و با این بیطاعتی تاب شکن حیرانم که عیث
 ضبط حدیثست مگر تغافل خدام از فو زای نعمت محروم پسندیده که تا مقناطیس بخود
 نمشد آهین را بشرف پا بوس سر بفلک کشیدن محالست و تا شمع چشمک
 نزنند پروانه را بوس گرد و سرگردیدن در تبه بال اکنون که لختی بوس التفاتی می
 شنوم مرده ایست که زود رنگ اینجمن رشک چمن می بینم فرد

لطفش بزم دلکش او حیرتے کشد * چوں بوئے گل بباغ برو عذلیب را
 بعد عمری جاں نواز نامه نواخت و پس از دیر باز سامی صحیفه در نظر نوشتم
 گرامی ساخت هر چند شکر و شکایت سزاوار است اما خاموشم که اجتماع ضعیفین
 بیرون از چیز اختیار است در باب فحجاب جانب حریم نواب حمید الدوله بهادر
 که فرمان رفته است در وندادن فتوری در بستان سرا بر زبان آمده ابواب
 تعجب کشود که طایمان چهره ابا جابت سوال در لطف بر روی شان و انهنودند
 رنج انتظار فرمان این فرمان پذیر بموکلان آں بروند مشکه بفرمان شمار خنه در
 کاخ روین و سوراخ و رسد اسکندر کتم تا باین دیوار گل چرمی کردم قصر اگر قصر
 بهشت است و باغ اگر باغ جنت از دوستان در پیغ و آشتن روانیست
 که رخنه در بنیان مهر و وفا نیفتد که اصلاح آں سهل است و درستی این مشکل
 و دشواری را بر آسان پذیرفتن بشرط خردمندی نیست تا مقتضای محبت بود و داد
 چه باشد و السلام بالوف الغرام در ماه چ سال هزار و دویست و چهل و نه بستان
 اول آخر ایام تشویق بقلم آمد تمامه پانزدهم سحان السد مشتمی گوهر جوی و
 فروشنده خف ریزه در دوکان پیش آوردن پے آنرمی در دو بر تافتن نافهانی
 بخشش پذیر افتاد که دویمین نامقبول تر بود مصحح که قبول افتاد زب عروثرف -

غزل

مزن طعنه کاین نقش شکل نشیند
نه خود را که از سره پرو عاقل را
هم عمر خود را بجست فروشد
کنم ناز آهیکه از سینه خیزد
تو بردام خود تکیه داری و گرنه
نه پیش تو فرزند دیوانه خیزد
بخونی جزایری که گوهر فشانند
چو رامم کنی فارغ از من نباشی
فزون از دودم خسته در غول غلطه
کنون حسرتی چون تمامست کارشش

که بر تربت کشته قاتل نشیند
یکمی که در فکر باطل نشیند
در آندم که کس از تو غافل نشیند
دهم داد تیریکه ورودل نشیند
ندیدم که صیاد غافل نشیند
بزم تو دیوانه عاقل نشیند
پهنوی برایی که سائل نشیند
که آسان ردا آنکه مشکل نشیند
بگوئید کاسوده قاتل نشیند
ز خلوت بر آید بمجمل نشیند

نامه شازده هم مصرع بابا با لقاات نه این چه ماجر است - تفاضل
از حد گذشت تخیل را مجال نماند چه کرده ام که چنین می رود ندیده ام که خواهر بنده را
باین نار و اردشش پرورش فرماید نشینده ام که دوست باد دوست بچنین تیره و
تیره زیست نماید خدا را این نو آئین آئین آموز که بود این شیوا شیوه طبیعت

جَدّت پسند از کجا بود علاج بمثل نیز قسمی از معالجه است همبزن جاده خرامش
 میجوئیم اما این ژرف نای گزشتن بر تاب کو بیست

اگر تو فارغی از حال دوستان باید * فراغت از تو میسر نمی شود ما را
 تا مهر هفتم بنام ذاب عبدالسدغال بهادر پایه افزا صاحب والا نامه آمد و مرده
 اعتبار ما و او اگر موالات موالات پذیرد بجاه و گرد و درج و گزافان رفته است که عطیه
 بلا شرط خدمت که فرماں روا می برده بایستی مفتی محمد قلی صدر الصدور را زین رو که با او
 دل خوش ندارد و بخو استگاری او از امانی صدر خواسته است بجا این خدمت باز
 گویم بدایت این حکایت خود بر ضمیر بخیل نظیر عکس افکن شده است بنا بر آن سخن
 از ما جرای نشنیده می رود که از باب صدر چنین پاسخ باز دادند که این آرزو تا از
 زبان متمنی بر نیاید بے استدعای مستدعی امری صورت نمی بندد و کاری نمی
 کشاید و منتش نه بسته اند و قلمش شکسته چون خواهش از قبل حاکم من تلقا نفس
 خودش بودند تمنا می مفتی بعد از این مصلحت ندید الا سکوت ضحاکان من بیده
 لا امر وله العظمه و الکبرياء و الجبروت و از ارا حیف عوام دیگر نیز هست که
 پذیرفتن نشاید و نوشتن نباید با حکام هنگام درخورد با حاکم در مطلب مطلوب فکری
 و پیشگاهش زکری می کنم خاطر آئینه آئین جمع و تابش لطف اقبال جگر سوز منع باد

شیخ محمد علی علیار

مستهل شبان سنہ ہزارود و صد و پنجاہ و یک اہبطت تحریر آمد نامہ مجاہد ہم
 ایضاً بنام نواب عبداللہ خاں بہادر شتاقیہ از احادیث شوق کہ گزینہ دستاویز است
 از کارنامہ عشق نہ چنان دست فرمود روزگار شدہ کہ تمنائے کہکن بوصل شیریں
 باور نکردن از بدگمانی باشد بدگمانی را آں مایہ روز بہ باز کہ در عداوت دیوانہ
 بخدا باشت ہنجی خاطر شک اند و دسانشن در چار سوے سادہ لوحی شاکستہ میزلی
 بدست آوردن است پس مرا چہ افتاد کہ در پستین خویشتن افتم و گر وہی را بسوے
 سورطن غوانم و قومی را سادہ دل لقب نہم گرفتم کہ لختی دل خالی میشود و مراد و آرزو
 از نیک و بد زمانہ و خاطر فارغ از رد و قبول روزگار و ہر گاہ سود و زیان خود جمع
 و پیریشان نکنند و ستان را چہ محل شکایت و دشمنان را چہ مجال سرزنش اما
 ننگ تنگ و صعلکی را چہ در مان ہماں بہتر کہ راز درون در میان نہنم و جہانی
 را در عرصہ اختلاف گذرند ہم مرا کہ چمن آراے ابتلا و آسشنائی کردہ اند حیف
 باشد کہ خارزار مخالفت و بیگانگی پیرایستہ آید بیج را دم ہاں بخش دادہ اند آزار
 مردم نہد ہر خضر را بلد راہ آفرید اند غول طریق نگر و سعادت را بابل ہماستہ اند
 بر اثر بوم نرود و فرو

گویند حرف شوق نہ معنی تہیست پس + اے حسرتے کنوں سخن معساکنم

روزگار است که همایون نامه دل را بر تو چشم را فروغ و خاطر را فراغ کم می بخشد
 سر را بسجده دوست را به تسلیم و زبان را به پاس کمر گسستن می کند گناهی زلفه
 است پاداش چو است پست

یارب چه کرده ایم که مخصوص جان است * این تیغ زهر داده که نهش تغافل است
 و استان بستی محمد قلی بن بطیکه گوش از شنیدن سر بر نتابد و دل از پذیرفتن بسته
 بنیاید و نامه سابلن گذارده آمد مصرع و گر هر چه گویند افسانه است -

افسانه در اندیشه اینقدر فرمان وقت بود و شوق سگالده که هنوز سطر است از کتاب
 نوشته آمد و من در حجاب که میفرقه زحمت و دوش رفت لازم تنهایی گشت
 خامه افکنده و نامه نور دیدم سلام سلامت انجام پذیر آباد - نامه تو و هم
 بنام بنجم الدوله مرزا اسد الدخان بهادر غالب که گلشن به خارت ز کرده مولفه را تم طلب
 فرموده بودند و هنوز با تمام نرسیده بود و جزوی چند با وجود ناتمامی ارسال یافت
 سخن پناه سخنها امید گاه سلامت اگر چه از دیر باز میدانم که ملازمان را بسوی سفینه
 که بعرق ریزی فکر پریشانی در گرد غرابیم آمدن است علاقه خاطر هست
 اما و آں بنیم که نمی رسد بنگی چند فراده داشت یک آنکه عرض خرف نه بود
 نظر مشتربان گوهر نه اندک تشویر است و پیش آوردن ساع کاسه در پیش خریداران

سر نہ کم بخت و دم آنکہ هنوز تشریف تمامی در برداشت بسا سخنور کہ سخن نشان
 بنقطہ انتخاب تو شیخ نیافتہ و فراوان زبان آور کہ ترجمہ نشان بضبط تحریر نیامدہ
 اکنون کہ آوازہ کمن التفات بتازہ آویزہ گوش گشت تامل را محل نماز حجاب در
 نقاب شد این نو خاستہ شاہد شوخ و شگ مصرع نیم پوشیدہ حلقہ بیباک
 در اں انجم انجمن جلوہ گری می کند دریں صورت اگر بد لے جان کند صورت دارد و جا
 دارد و اما سخن را با آں او استناس سخن نسبت قیس و لیلی است اگر لیلی در لفظ و گیر
 حسنی ندارد از کجا کہ دلرباے قیس ہم نیست مصرع عاشق بہ نیم جلوہ سرا پاشناس
 نامہ ہستم بنام حکیم محمد موسیٰ خاں صاحب موسیٰ تخلص گرامی برادر مہر آگین
 نامہ مہر جلوہ پر توانداخت توید روشن ستارگی آورد ستایش کہ یہا میخواست
 روے دل ندیدم کسے را کہ زمانہ محبت سرا باشد مرا چہ افتاد کہ تہمت ابنانازی
 بر خود بندم فرماست کہ فرماندہ مراد آباد را نامہ بنگارش آید خود از دیر باز مہر سرست
 با فردا و جستجو ہا جزا یافتہ کہ ہم اختراست نشانی از قرار جاے او
 پدید انگشت دریں حالت نامہ بر رسالت کجا و کار رساند انیم بخیال است کہ زمان
 فراہم آمدن پر آگندہ طبعان ہند بر ساحل دریائے گنگ چندے وقت می فروشد
 چوں آنرا وقت رسیدہ رسیدنش را امید است یکے ہم در انجا سر ہش

گیر و زیاده هر چه نویسد آرزو و شوق است که نتوان نوشت نامم ^{۲۱} لست و بچم
 بنام مرزا اسد اللہ غالب محترما غزل تازه ورود که بشیم گل و لطفت مل بود
 مرا از من ربود و سرخوشم کرد و بپرستم نمود بدستی ترانه سنجی با آرد و زبان بگفتار کشود
 بهمراں زمین گلی چند جلوه فرمود و گرفت و دست بستم که بهم نخواه فرستم آری آری
 گل گفتنم از بهوش است لیکن تو که گاه از خود زرقه قدر بهوشی راجه دانے
 خاموش غزل

دشمن کس نمانده که مفتون نکرده کس
 جز می علاج خاطر محزون نکرده کس
 دست کرم کشاده و منون نکرده کس
 کاز بروز فال هاپون نکرده کس
 رشک بلک و جاه فریدون نکرده کس
 تعریف بطریق مجنون نکرده کس
 اذ دل خیال بزم توید دل نکرده کس
 کس را بزور داله و مفتون نکرده کس
 سویم بالتفات نظر چون نکرده کس

رحمی کس نخورده و منون نکرده کس
 آرزو گشودم بنگه شاد می کند
 و ز وصلای جلوه و خلقی بر شک جنوت
 تا وصل او ز بخت ندانم که ام جور
 نازم به اهل عشق که بقتیس غیرت است
 صد گونه اعتراض بگفتار بوعلی ست
 گر غیر و رشک غیر برون کرده باش
 اے دل ز جور یا رشک کایت چه می کنی
 خنم چکه ز دیده و برقم جلد ز لب

<p>باوی حکایت دل پر خون نکرده کس آں کار میکند که بافسون نکرده کس</p>	<p>نیز غم که ساغر می گلزنک نشکند اے حسرتی بهرس ز غالب که از غزل</p>
<p>نامه لبت و دوم کرم گستر آرزو مندان حجاب آلود را به دلا آلا نامه نوشتن چه گراں بایه نوازش است و گنا به گاران بے جرم را نوید عفو ناکرده تصور دادن چه سترگ و الا نشی ست فی المثل اگر عمر خضر دهند و آں مروت اداے سپاس گو فرجام بار منت بهماں بر دوش خواهد بود منت ایندرا که انداں پیشتر که نطع اعتذار گسترده شود صفوت برائے دل خدام از خس و خاشاک کدورت پاک فتنه شد ورنه چوں واقعی گذارش قارع سمیع شدی و واجبی نگارش از نظر گذشتی خجست بدگمانی بر طبع نازک گراں آمدی نجس - نامه لبت و سوم شعر زماں زماں جهم از شوق و گردل گدوم * که دل به گرد تو گردیدن آرزو دارد حسرتی مجور یا صبور از نفس گرم خرسن سو ز باد سموم چوں بلبل نفس پرورد از حجله گل محروم از جدا می بستوه آمده حرف چند بچو دانه نوشته مصرع خند را بیاد یار فراموش کار داد مصرع یارب تنافش کم و لطفش زیاد - نامه لبت و چهارم یار مهر ویش و ماه مهر ویش سلامت و رود محبت فرز نامه عزیز تر از فرمان شهر یار آمد با دل نشگفته کار نسیم باغچه کرد و در نهاد</p>	

افسر و خرمی گل نهاد از شوق وصل و اندوه سحر باز گوید یا از سپاس یاد کرد
 بر نوید و هر یک بصد کتاب و زنجیر لاجرم اظهار تمنای نیکو شمر و امید که تا سپهر و
 فرخ بزم گاه بر خست گذر و ده گاه گاه این دور افتاده را بخاطر هایل و جاداده
 با شید که دور نیست اگر چه از شاد دور است زیاده دعا طویل بقا و تمنای
 حصول لقاست نامه بست و پنجم بنام مولانا صدر الدین خاں بهادر
 آرزو مطاعا مکرما لطیف که بود و دهر بانی صحیفه آرزو مندر شما دریافت از التماس
 شاه بگدازد و از نوادش معشوق بعاشن و در نمای شمس از سر آغاز طلوع
 یکے را بایں سرور نیافته و قمر از روز نمود کسے را بایں سرور نیافته و قمر از روز
 نمود کسے را بایں مسرت ننگرسته آفریننده مهر و ماه هر روز و هر شب شمارا روز عید و شب
 قدس از و دل می کشد که لحظه از شوق آں انجن حکایت و پاره از دوری آں بزم شکایتی
 رود اما قطع نظر از آنکه نهاد شکیب چندان تنو مند نیست غم مخاطب را هم نازک
 می شناسد خیر شتر آست که شکوه هجران روز وصال گذار و آید همانا نامه نگار را
 آں ویراست که اگر چه بخام دل یک و دوسه رقص زند و تر کامیاب لغت
 مطلوب گرد و نیت نشانی روزی باد نامه بست و ششم خشنده
 گوهر تابنده اخترا پر تو بود و لونا فشاں نامه ظلمت اندوه از دل ربود و زنگ

غم زدود و شرح صدر نمود و روان رفته است که حسرتی شوریده نوا پاره از گفتار تازان
 ارمغان آن فرخنده انجمن کند بایں مایه ارزش منت بر خویشتن نهد پید است
 که تقریب تر نعم طوطی نطاده طوطی است و سبب فریاد بلبل جمال گل نه درین نفس ناز
 طوطی مشاهده میشود که بهتر انگلی آن لبه تواند کشود و نه درین خزاں کده گلی بجلوه
 می آید که بدل شورشی تواند افزود و لاجرم نوا های خوشچکان در زیر لب غن میشود
 و خیالات دلپذیر از دل بزبان نیامده بیرون نیرود و از پئے امثال امر نفسی بادل
 بران گویی نشست مردمان انجمن بودند فرصت کمتر داشت زود تر از خلوت
 برخاست و ده که درج های گوهر کشاده و سبد های گل و نسیم نهاد آں مایه
 رخصت و این قدر فرصت شد که از آن میان شایسته ریشه کلاه بی بکف و نئی
 آورد و ناگزیر هر چه بدست افتاد برفق فرقدان فرسای افشاند و میشود غزل

مه را ششم پنج بگو مهر تم گیر
 اے زاهد شب خیز یک فیض سحر گیر
 رحمی نطلو مال کن داز تا که از گیر
 آن عارض افزوخته افزوخته تر گیر
 از خاک گل اند آب بل از باد شر گیر

مشاطه سحر از رخ خور مقنعه گیر
 هنگام صبحی ست بیا ساغر می کش
 نامی بجانست که نوشد می جنت
 از غیر کن مشکوه چه بیم و چه حجاب است
 گر خاک تو با آب ریاضت بستر شد

لے غیر تو دشمن بدولت دگر گیر
 هر چند که از بید بر باز سر و سر گیر
 خونم چو بریند دیت از آینه گیر
 هال سخت در آغوش کیش تنگ بر گیر

بس بے ناک از دعوی رند آبتقوی
 از ناله و زاری برو باری ستانی
 شمشیر کین داد چو دشمن مارا
 ای صرقتی اشب که بدست آمده آشوغ

نامه لبست و منقش بنام مرزا اسدالله خاں غالب مکرما در وصول نامه مبارک
 هنگامه عین بن شماسه مشکین بنامه که لحنه و پر کشید شور عجب از سینہ برخاسته بود
 فاذا ۱۲ بالصحيفة شريفة كانها عشيقة رشيقة و مرعرتها بد رية طيب طرئها
 عطریه از نزولش طرفه سلوت فواد و ست بهم داد هال گله دارم و منت نیز بهم
 و هر دو بوجود هم در نفی هم لاجرم از هر دو غرض بهر و از هر یک قطع نظر نموده دیدم
 که آل عطف و شیم را با من بنابر سیدن مکتوب من آویزشی هست خواستم هال
 نامه باز فرستادن که مطلب یکسیت و بنظر اتحادی که در میان ما و شماست مضمون
 بیگانه نیست اما ریخته آن دست و قلم را اینارستم جد اگر در غزل تانزه که طلبیده
 اند و ننوشتام دلیل است که نگفته ام و اگر سبب پرسند گویم ماه صیام و انگاه
 سبب جونی گوئی و رویار مخاطب بعد شعبان شوال می آید طبیعت

داغ بی لاله دمانیده ز پشمینه ما * روز شنبه همه ز اید شب آدینه ما

شعرے بتقریب بر زبان گذشت ورنہ مدتی است که سوداے سخن خواب فراموش
 است مثنوی دیاند بان پندت گرامی تخلص تحصیل فیض صحبت گرامی طریقی می بندد
 از زبان آوران است سخن میگوید می شناسد نروار خطابست و از منتسبان
 ایس بهیج در حساب گوش التفات بکلامش باید نهاد و چشم لطف بر ویش کشاد
 زیاده توفیق یاد آور بهای پیوسته رفیع باد **نامہ سبقت و هشتم** ایضا بنام
 نامی میرزا اسد الدخان بهادر غالب نیازمند نواز اگر بیاد آں بزم **سنگ نامه** دستخیز
 برهانی کنم و حقوق بهصرفه خرام را از محشر آراے بر کراں میدارم ادب
 آموختگان شناسند که از پایه شناسیت در محلیکه عطار در از بار جز آزدی
 بار بهر دست بهم نداده سن بر خود چه گمان برده باشم که با شوب گاه دعوی
 طرح شورش اندازم آری پیره زالی بخیرداری یوسف آن کرد و پیشه دری
 بهشت شیریں هوس بر ایغت از مجوزی و مزدوری پائے کم نباید آورد و خوش
 گفتی خوشتر گویم مرا به نیش ملاست دل فگار بودن نیکوتر است از آنکه از آن
 ابجمن رشاک چمن داغ ابنازی گل کند لاجرم از خون جولاں پائے گرم آرایش
 بساط شکیب نموده دل پر بنوع و گر خالی می کنم فرو
 حرف زداستان محبت نه گفتنی است + گر شکوه کنم ز قافل گناه نیست

از چہیت کہ از چندے کیتر پر از نامہ و صبار ادم از شمامہ خالیست آن شیوہ
قدیم کجا شد ایں کرشمہ نو کہ آموخت آنچہ بدی داشت ایں چہ خوبی دارد از مهر
ورزیہا کہ پیشتر دیدہ ام و بیشتر دیدہ ام نیارم گفت ورنہ گفتی و مگر گفتی کہ در عطای
ادای لطف و کرم با خدام مخدوم مضائقہ رفتہ است ساز ایں بزم زمہ بلند
نشد و جگر خراش آمد کہ اندازہ دانی باندازد و گر نعمہ سنج ساخت غزل

داغ می گل گرد و دبلبل بفریاد آورد
آہوے وحشی عنان کش سو گھیا و آورد
کی بشویش گاہ صورت تاب بیلدا آورد
ہیچو نہیں پیوفانی سوے فرہاد آورد
گنج باد آورد مارا ہم اگر یاد آورد
آسمان ہنگامہ وی فصل خرد آورد
ہر متاعی را کہ دل از کوی زہاد آورد
تادل ہن نالہ ہاے محشر ایجاد آورد
بوکہ مارا از نسیم کوے حویا و آورد
عندلیبان گلستان را بفریاد آورد

گر بستے آن ہماراں جلوہ گل یاد آورد
آرمید نہاے جانم در کند طرہ است
آنکہ از زہتنگہ محض لبس ناز آمدہ
باعد و نیکو وفامی و ز عشق آن بد بلاست
بادستی ہائی ما از ابر نیساں بگذرد
برغابد خاطر ت گر شور مرغان چمن
میفرود شد را ایگاں در کوچہ پیرمناں
میروی بر تربت اختیار و دامن ہر چہیت
حسرتے ایں تازہ گل بایں تار دوستی
غالب آن رنگین لغز ابلبل کہ ذوق نغمہ اش

رقم زده شب بست و نهم جیب سال هزار و دویصد و پنجاه و دو - ^{۱۲۵۲}

نامم بست و نهم بنام جناب مفتی محمد صدر الدین خاں بهادر آزرده عالی
پانگها شیوه مهربانی رانه با نایه والا پایه آفریده اند که گستاخی نیازمندانه
خللی در اسکان آں تواند انگند دل واله ستیزه و طبع آرزو آفرینش است
و چگونه نباشد که گله بدل آمده برب آوردن ناگزیر تا در بزم اصحاب نقان
گذری و از جمیع ارباب و فاق گریزی روند بد حسرت نیافت دولت وصل اند
اندازه پیش است و در دینی التفاتی ازاں بیشتر و نه ناکامی گوارا نمی افتاد
و ملاقی بهر نوع دست بهم میداد فرو

نظر لطفی بحال تو دیدیم که سوختم + وحشی بگو که از تو چه تقصیر آمده است
التفات بالائے طاعت است و تیره شیمه که بیمه حضرت آمدن من و ملک
و یار و محروم مانند از لغمت دیدار کمتر است از رفتن سکندر به ظلمات و نیافتن
آب حیات شکوه را چوں سپاس روی قبولی نیست که سخن گذار در اطلاب
معذور باشد و سخن شنواز در ازی ملول نگردد و هر آینه نفس در کشیدن ار
زنده است ناممستی ام باز وقت است که ازین سویا ازاں سوگله سخت بر
از بان آید و لشکوه تلخ از قلم فرویز و حسرتی تو پیشدستی کن و باک مدار که بر او لواله افضل

چون تقدم جویم مخاطب مارا اگر تقدم است بالشرفست و صاحب تقدم
 بالشرف چه لازم که در برابر تقدم داشته باشد این فضل جزوی یا فضل کلی
 مولانا از یاسی نمی‌رساند و اگر می‌رساند مارا چه زیان کاریکه شایان شان ایشان
 بنود چه اسر برین منصفی کو که اندو پرسم که فراموشکاری دوستان سهل کاریرا بوده است
 و شرط کنم که جواب الگواه دهد که اورا هم در زمانه یاری بوده است مولانا از اندانو
 او امی تراود که برش وید از ما کرده فی فی مکن که اگر کرده جفا کرده از ما چه ویدی
 که بریدی چه یافتی که رو بر تافتی از چه بهره سوختی و چهار ایگان فروختی دل از
 سوا سخن گذاری عالی شده و از شکیده همچنان لبریز مصرع بضاعت سخن
 آخر شد سخن باقیست - نامرستی و یکم خدمت میرزا اسد الدخان بهادر
 غالب فضل گل است و مرغان در نوا می‌رسانند اے بلبل شیرین سخن تو چو خورشید
 نشستی اگر آنان تمیم چمن درخروش آورده توان نسیم کوی صاحب شامی
 می‌در ز زمزمه شوق سرکن داستان وصل بر گوی فصلی از بهار بر خوان
 نشید سپاس درکش ترانه طرب بسنج بغزل نورس نوازن شو حرف آرزو
 بلب آر ثنائی شیوه یاد آوری کن و رزش این رسم پیاپی درخواه فطرت
 تا دره سنج راستایش که حرفی ناگفته گفتنیها گفته و دُری ناسفته در پاشفته

قبول خاطر نکته رس باد نامه سی و دوم ایضا بنام نجم الدوله بهادر غالب - آسمان
پایه صاحب به رسیدن نامه ساده از رنگ آمیزی حرف و رقم روشن شد که ساده
دلان محبت را به رنگ میتوان فریفت و بهر شیوه خورد می توان کرد هر چند
رسیدن سپید نامه در حکم نارسیدن است لیکن دل صفا منزل بایں ادا
نیم نگاهی هم نشاط آموختاد بیت

بانگ اتفاقی از تولد خشنود میگردد * دل بازی خورین از توراضی زود میگردد
آدماک این مدعا از سواد آن بیاض موافق مشرب اهل محبت بود اما در عالم شاعری
بوی چنین بدباغ میرسد که دیس ایام دوری صفه دیوان از نقش و نگار قصیده
و غزل صاف و ساده ماند و اگر فهم سخن بر نمط ارباب تصوف کتم پدید آید که بایں
شیوه آگاه کرده اند که آئینه ضمیر از رنگ کدورت ماسوا صفا پذیرفته و اگر
بهذاق زندانه بهر پس کوچه فهم افتم روشن گردد که دل بساده روے داده اند و از
رنگدز بیدار دل بنگارش ننهاده اند بهر سخن سغید در از نفسی کردن از انداز
شناسی دور است و الالبسی شقوق و احتمالات میتوان ذکر کرد و السلام
نامه سی و سوم بخندست نجم الدوله میرزا اسدالدخاں بهادر غالب زبان
فرو بسته بجنبش آشنا میگردد و خواهد را دل که در بند غمخواری بیدار نیست کیش

پذیر باد از سرگذشت من پشیده اند که روزگارست در فراق دوست چو
 شمع این جان آشوب الم را اگر از توانائی ننهندان بیرون نیست از نیروی
 ناتوانان خود بیرونست بر فرمان پذیری من هزار گونه آفرین آید خواند و بگونه گون
 شیوه آباد باید گفت با چنین ولیکه در فرمان من نیست و با چنین افسانه که گزاران
 آن در توان من نیست خامه بخت و ورق بدست گرفته ام یا ایها الخلیل الجلیل
 اگر چه این بیت در شرح ماجرای من جامع و مانع است بیت

آنچه دل از بیم آن مسوختن هجرال تو بود * آزار از بهیمری گردوں با منم سوختم
 لیکن لحنی بتفصیل گویم که در آغاز این جاں گسل ساخته اند و هی رونمود که گرانباری
 آن دل و جگر را نیکو بشکست اگر چه در آن هنگام هم چنداں بجای و خرام نیفتاد
 که نامش در جریده ناشکیبای میتوان نگاشتن اما انعام بالای طاعت
 در وادی ضبط و قفل هم شایسته جایگاهی بدست نیاورد هر چند یک عیبه جان خراش
 از بس بدین زوایا که از کجا که صد صغیر بیسانه بدل اندر نزد شمع

بخط گر میسوزم در دلم را اگر کاوی * نعل تا گوشت چشمم و شاخ اغواں بینی
 آخر نوری در دل انداخت و متاع کاسد پاک بسوخت بیت
 زده صبح درین تیره شبانم دادند * شمع کشتند و زخورشید نشانم دادند

الحمد لله علی ذلک حمداً کثیراً شب و روز دہم رمضان سال ہزار و ولایت پنجاب
و چہار دہم در روز ورود ہمایوں صحیفہ نگارش پذیرفت۔

نامہ سی و چہارم سبحان اللہ ستم روزگار باہل فضل و ہنر بایں پایہ رسید
کہ چون منی و شمار سخن شناسان و نکتہ سخنان در آید و بڑہ بہنگامیکہ طبع از شعر
بل از گیتی گرفتہ و سوداے سخن خواب فراموش گشتہ سلسلہ جمعیت ہمہ خورد و
پراگندگی بر خاطر استیلا یافت سلامت از ذہن رفت و نزاکت از فکر کم کرد
طبع افسردہ دل پر مرد و در زمان گردش و ذم کرد و چرخ گرداں قہمی نژند زده
آتش صغیر الوداع بر کشید و آسایش آہنگ خیر باد بر آورد و بخانما طبعیت
آتش افتاد و بستا پنخہ فکر را آب برداشتگی در حواس پدید آمد و پریشانی
در نہاد پا افشردیم از جگر چشم رسید و دم از دل بزرگان آمد و اینمہ مرگ عزیز
کہ جانم فداے او باد و پیش آورد پس دریں حالت کہ من باشم اے تو و خدا بشعرے
توانم پیچید و اگر خاطر داشت شمارا نظری براں کردم بہ نکات آں کی میتوانم
رسید من و افسردگی دل شوخی نظم چہ دامن و با گرفتگی طبع روانی تشریح شناسم از
آہ کشیدن فرصت کو کہ دل بجانب نالہ سوزوں کشد از صور و میدان فراغ
کجا کہ زبان بشعر ترانہ بند و مردہ دلاں را بانٹا طرزد گانی چہ کار گر خنہ نہادان

با سخن دلکش اچہ ربط اے کاش ایں نعمت غیر مترقبہ بہنگامیکہ من میں خواستم میری
 تاسرہ پانچ عشرت دو بالا گردیدی ہم انجن مرار و لطفی تانہ پدید آمدی وہم باز سخن گرمی
 دیگر گرفتہ بہر بیت صد بار پیش نہ از دیدہ کہ از دل گزشتہ ہر سخن کہ ناخن بدل زدی
 نہ دست کہ جان برافشاندمے و رشک ایں منت کہ مرا ایں طاقت علیہ گمان برودید
 ابیات بلند گفتے و بگاہ ایں ستم کہ چوں منے را ایں زمرہ گراں مایہ شناختید
 آویزش ارجمند نمودے اما چکنم کہ مرا از من گر فتنہ لبم از شعرو ز بانم از سخن بستند
 حوصلہ سپاس گذاری کجا و نیز وے شکوہ سرے کو کوتاہی سخن آشفتگی اطوارم از پریشانی
 عبارت میتوان دانست و سرایگی احوال از بے نظمی مطالب میتوان فہمید کم
 مدحیت کہ یکے از دو تن سخنور ہیتی چند از نتایج اشعار آبدار ایشاں خزانہ بود چوں
 وراں زمانہ ورا انجن اہل شعور نظم و سباطی داشتیم بیشائبہ تکلف اجنبی ازاں ابیات
 با سلیقہ بہت آمدہ بود و ہذا نگو را افتادہ ہر چند تعارف ما با شما داشتیم تا سیر
 دیدن رات شدہ کام بودم و در سر بود کہ شناسائی باستانی کشد آفرخ کہ آ پنچہ میخواستیم
 در وقتیکہ میں خواستم میسر افتاد ہا ناچرخ کج رفتار ہواہر بہرہیں شیوہ میر و دگلہ از جوہر
 فلک بسی رفت بہ کہ ختم سخن بسپاس ایندوی گرد و احمد شد فی الاول و الآخر و الباطن
 و الظاہر و راہ شوال سال ہزار و دود و صد و پنجاہ و چار بقلم آمد۔

نامه سی و پنجم بخیرست جناب مولانا فضل حق صاحب شعر

زیبایی و زندگی منفعلی بودم چه داتم * که در آخر کشد کارم بسا لوسی و رزائی
 و پس هنگام که دل را با غم سفر حجاز پیوند التیام و پیمان یک همتی افتاد و ماه ذی
 قعدان رحیل قرار گرفت بکلم آنکه مصرع امید وصال تو ببرد و گرافتاد - طبعی
 آرزو مند نعمت و دیدار است اما چه علاج که ستیزه با مشیت آوردن را نیز فدا
 اند و با قضا معارضه را دستگاہی نه بخشیده نه سپهر تابست و نه اختر فرمانبر
 بال ضرورت رضا و تسلیم شیوه باید گرفت و بهر وجه خوشنود بود و شکر فان عالم اتحاد
 و آگاهان مرا سم محبت نامه را بوصول مستوی بلند نام کرده اند بنا بران خامه بجنبش و
 ورق بکشایش آمد مدارج عطف و دستگاہی و الاست لطف عیم یوزش
 پذیرگستاحی بادیک دوسه فصیده که در نزدیکی این ایام بدل خواهد کرد و دل
 بزبان سپرد و هلم جبراً بر بصره و صیغه کشیدار مغانی فرخ انجمن است تا اگر من
 نباشم ذکر می از من در آن بزمگاه باشد اگر گاه به گاه فرمایند به محل
 بخوابد بود و السلام مع الاکرام -

نامه سی و ششم بنام نامی نواب عبداله خاں بہادر پیت

زہر غم ہجر توبان کما رگرافتاد امید وصال تو ببرد و گرافتاد

نظری

عاشق

عاشق

شوق وصال پیوسته اندازد بیرون است خاصه دین هنگام که بجزب لطف
 یزدانی شوق کسب سعادت زیارت حرمین شریفین زادگاه الهی شرفاً و تعظیماً و
 سرافشارده و بکشتش آتشخور هوای سیرانی از ماریعین زمزم و نهار شکنی از رطب
 طابۀ طیبہ و دل بچیدہ خاطر بسی مشتاق دیدار است گرفتہ کہ وصال روحانی را
 بعد المشرقین مانع و حائل نتواند شد اما سیران طبیعت و گرفتاران رسم و عادت را
 بے دست بہم دادن دولت مجالست جسمانی و بے نیل نعمت ہمزبانی دل تلی نمیشود

لیکن چوں دور فلک نہ بفرمانست و سیرانم نہ بحسب ارادت مصرع
 تجرے الیاح بالالتفتی السفن - ناکام بہر وجہ کہ سر نوشت رفتہ باشد غرسند
 باید بود باری بایں شادوم کہ آرزوے کہ میسوزم و شوق کہ میگردد دم کوتاہی سخن
 دین ایام فرح صحیفہ کہ رسیدہ ارشاد رسانست کہ در مشاہد مشرفہ و بقعات متبرکہ
 جنبش لب و رینگ نباید داشت مگر مامن خود کہ باشم و دعای من چیست آں چو
 شرف مواضع ارجمند و پذیرائی مسئلت عظیم تاثیرے وارد انشاء اللہ تعالی
 و تقدس کہ عاقبت و و جہانی خواہم خواست و از کجا کہ دین باب نیاز مند
 فرمانتے فرمان رفتہ است کہ از عرض راہ نامہا کہ با حباب بر نگاری مرا ہم
 بیاد آوری چوں سرخیل آں گروہ کہ دل را بہر ایشال پیوندی با خد خدام

والا مقام اند نماظنکم فی هذا الباب وان هذا الشی عجاب والسلام مع
الوف الاحترام وصنوف الاکرام العبد المستکین محمد المدعو بمحطه ختم الله
له بالحسنی وجعل آخره خیراً من الاولی **نامہ شعی و ہفتم** حضرت میرزا
اسد الدخان بہادر غالب شعر

وصل تو نگاہاں بسر سبب ندشت * ہجرتو اتفاق قناد آرزو نبود
شورش انگیزی جنون دوازده شہم بکودہ و دشت آوارہ داشت تا انگاہ در گل
کندہ جو پور گذر افتاد و چوں دیوانہ را با گلستان آمیزشی هست سہ چارہ روز دیدہ
محو نظارہ نیرنگی ہائے این دہرہ آفر فریب ماند ہم محل از ناقدہ فرو آورده شد
و ہم با سگی ہجر اسرودہ آمد آہنگ کعبہ واقامت در صنم خانہ از طر فیکہاے جنون
ماست بہیت

متاع دیر اگر دایم ہمارہ و کن نہاد * بعزم کعبہ میرفتیم راہ کارواں گم شد
از آنجا کہ اہل تلپین را بیک شیوہ قرار نیست ازین کوئے ہم دل بگرفت و قمت
آں آمد کہ دگر با خدیخوان ہم نوا شوم اوصی ساز کند و من نالہ آغاز کنم صدائش
شترال را در رقص آورد و نالش من و طیر را از رفتار باز دار و میر ہم
بدین منظر تا دگر کجا نفسی بر گیرم و دمی بر آسایم ہر جا نیکہ پارہ و حشمت کثر بشود

نظری بنمایید

ہجرت

لختے دل بسکون میگاید باز بخاطر عاطر میگذرم ملا ذاول نہ وطن را جہیاست
 و نہ اہل وطن را الا یکدوسہ یار ان عزیز را کہ خواجہ نیز ازاں گرامی زمرہ است
 لطف صحبت شما بیاد مے آرم و نثر ندعی شوم بیت

۱۱

باغبان جمی کن و گلستانہ پیش من میار * صحبت یاران رنگیں یادی آید مرا
 غزہ محرم سال ہزار و دوسد و پنجاہ و پنج از بجے پور بقلم آمد - نامہ شمس و شمس
 بخدست حکیم محمد مومن خاں صاحب مومن - منت ایندور کہ عالم از وطن زبون
 تر نیست جز اندوہیکہ و خضر جانفرسا بود ربخی و گرنیت بسکہ دل را و گلستان
 وطن کشایشی بنودامروز بشکنج دام غریبی و لنگار نیست و چوں در دیار
 باراحت صلح ندانست اکنون با بخت در ستیزہ و بانفک، در جنگ نیست
 سفر از حضر نشناسد و غربت از وطن نداند ولی چوں بر جمال حضرت نظر
 مبنی افتد روشن میشود کہ از دہلی بدر زدہ ام و گام بر جادہ و گرزوہ ام خلاصہ
 ما بہ الامتیاز غریبی و وطن ذات شریف شما آمدہ و وعدہ آں بود کہ نامہ از اجمیر
 بنگارش خواهد آمد این نفس کہ شوق ہمزبانی زور آورد ناچار چارہ گریہا کردہ
 آمد بیتی و نگاشستہ میشود ہر چند کہ با مقام ربط ندارد اما با سال ربطی تمام
 دارد و ابیات

بجی

<p>صد کلید و رنجت و قفل این در وانش خونده لی کم دخت هپی را که کیسروانش</p>	<p>در بروی عیش تابستیم و دیگر وانش در گریبانی که غم آویخت کمتر شد وشت</p>
<p>غره محرم شاه از جی پور نگارش یافت - نامه سخی و نهم بخدمت احترام الهی حکیم احسن اسد خاں صاحب نظم</p>	
<p>دماغ در سر افسانه های غم کرده بناک هر قدمی دانه نه نم کرده تفا بتاج فریدون و تخت جم کرده مقام بر در دروازه عدم کرده</p>	<p>روزندگان ملولیم رو بهسم کرده بطرف هر چینه چشمه نموده روان بسره کلاه نم کج نشسته خوش بزیں باشتیاق اجل راه غمره پیوده</p>
<p>بحالینکه ذکر یافت دوازده شب رفتم تا پری روز بروی جی پور نظر افتاد چشمیکه از جمال دلارای دلی قطع نظر کرده باشد جی پور بسکین بحد عشوه ویش نخواند داد و دیکه در مساحت بهشت غنچه باشد گلشن بچاره هزار نیرنگ نخواند شش کشاد و دویم محرم آهنگ امیر دارم بیم رهنان دیں راه بخواند شنیده میشود آبا باک نیست پیت تاج شوق در آن ره تجارت زود * که ره انجامد و سرمایه بخارستان زود غره محرم شاه از جی پور تحریر یافت نامه چپکم بنام میرزا اسد اسد خاں</p>	

از خاں

ہمارے غالب دیریں تغافل کہ از دوست رفت شکوہ سرائی بر جاسے خود ہنود
 کہ دل نہ بشرط وفا بستہ بودم و نہ عہد مہر گرفتہ لاجرم ہماں دم از محبت مینزدیم و بہرچہ
 میرفت خرسند بودم اما طعن ندیمان و سرزنش رفیقان خلعت زدہ کردی
 و حجاب آلودہ داشتی ہر چند حرف شان را آشکار بگوئے گونہ لغزی پاسخ گفتمی
 ولی از بجاکہ در نہاں از شرم کم سخن دوست و از ننگ سخن سازی خود جگر آب
 نگشتی و دل خون نشدی یکمی گفتی کہ آں صیغہ کہ تارہ از بزم غالبے رسیدہ بیار
 تا بخوانیم و ذوقی برگیریم بر آں فروہیدہ سخن سراے آباد گوئیم دیگرے می گفت ایکہ
 ہموارہ نام نامی و ذکر گرامی آں گزیدہ مرد از تو می شنویم گاہے ندیدیم کہ کاغذی
 و دست داری و تہسمی برب و میگویی کہ اینک نامہ اسد اللہ خاں مہر و وفای
 آں مہربان بہ بینید حسن معنی و شوکت الفاظ این نخستہ کتاب بنگرید گفتم
 ہماں ناشوخی از آں می کنیدی کہ این بختہ سخن نشنیداید بیت

تارہ از دلے بدلے بر نہ بستہ اند * مکتوب ما بہاں کہوتر نہ بستہ اند
 چہ گفتند گفتند میدانیم کہ این بیت از نشت و سخن خویش ترا کار بستن بایستہ تر
 بود تو آنرا چوں در کار نیامدی گاہ قاصد از جی پور فرستادی و گاہ نامہ از ہرودہ
 نوشتی اگر صراط مستقیم ایست آوارہ خرامی ترا چہ عذر و پیراہہ روے ترا چہ

سبب گفتم اے پیخراں از تفتن شیون محبت محبت را نه شیوه یکے و نشان
 یکیت و ریاز امواج گوناگون است و هر موج را رفتارے و گر چمن را گلها رنگارنگ
 است و هر گل را بوسے جدا القصه بطولها امروز والا نامه فرخے و رود آورد و مرا
 و ستاويز اعتباراً مد کنوں آں نیز مہ این زمزمہ سرودن آغاز نهاد کہ اگر آں شیوه
 شیوہ ابو چنانکہ تو دانی این چیست و اگر این شاعر نیکوست چنانکہ حریفان میدانند
 آں چه بود گفتم و اے بر تان و بر فکر تار ساری تان بر من می آید محبتی را کہ مراست
 نگفتم محبت را بطور رسم است و الفت را تلون شیوه آں دعوی را اینک برهان
 بارے سخن تراشی و معنی آفرینی بکار آمد ورنه کار مشکل شده بود بهمانا حبیب نکته
 دامن چوں میدانست کہ حسرتے زبان از سخن سرائی فرو بسته است و دل
 از مضمون بانی برکنده باین پنجار ارج و اعتبار آں در چشم دلش افزود کوتاهی
 سخن دیدن دیدار و شنیدن گفتار را شوق جوش هاسے و گرمی زدی آید و رفتی
 چند برسم ره آورد و آں گذارش آئین هر بوم و براست و نگارش منقش
 نیکوان هر شهر و خوبان هر صرافات اند و رافق دگان کم مها و بعد معاودت
 از حریم شریفین از بهمنی در ماه جمادی الثانی سال هزار و دوهصد و پنجاه و شش
 نگاشته شد۔ نامہ چیل و یکم بخدست مولانا محمد صدر الدین خاں بہادر

ح
 سبب گفتم اے پیخراں از تفتن شیون محبت محبت را نه شیوه یکے و نشان

صدر الصدور آرزوہ پیشوہ شناسان رسوم سموات وادایا بابل رموز ملکوت
 بدین نوعی آگہی یافتہ اند کہ چون یکے را از افراد بشر از میان بنی نوع برگزینند
 بجایگاہی والا پایہ جاہ برافرازند و بگلگونہ حسن قبول رخ اعتبار برافروزند شکر
 نواز شہائے گونہ گونہ درکار کنند و سترگ موہبت ہائے نور با نفع در میان آرند
 ہمہ دل و انا دہند و ہمہ روان روشن بخشند ہمہ دانش و دریاب عطا کنند و ہمہ
 بنیش و قبیقہ شناس از زانی دارند ہمہ در رموز شناسی علم گر نمایہ دستگاہی
 دہند و ہمہ در ادب شناسی سخن گزین پایگاہی ہنند ہمہ بر سریر صورت جلوہ گر
 سازند و ہمہ افسر معنی بر سر ہنند ہمہ دولت ظاہر دہند و ہمہ شمت باطن بخشند
 پس ازاں محاک امتحان در میان آرند و بشکجہ ابتلا در کشند ہر چند یگانہ داور خفیات
 وال بہ آزمون نیاز مند نیست اما تا نیا لیشگرے و سپاس گذاری آں گزیدہ
 مرد و چہشم مردم جلوہ گرفتند و ہمہ آل مورد نعمت ہا بجزائے صدق و اخلاص شایستہ
 افزایش آلاک و سنت الہی بریں روش جاری شدہ یا مولنا اعظم العماجر ک
 صبرے و دلیکہ دیں و اہمیہ کبرے و حادثہ عظمی بجا بردہ اید کار کس نیست وحد
 بشر نے آئے مقتضائے فراخی حوصلہ و سمو مکانت حضرت ہمیں بود تا این جہز
 وحشت قرآن و شورش قرین دشمن حبیب و خصم استین بہن رسید و لم پارہ

پاره گشت تا جانکا هی این اندوه باشما چه کرده باشد با چندین در و ضبط آه یعنی
 چه و با چنین الم حذر از ناله چه معنی دارد در بادی النظر چون نگاه بر نمودن مویه پنج وین
 شکیب بر کن و بر توانا دلی نهادن از ک آں والا نهادی افتد پای خرد از چای و
 و موج طوفان حیرت از سر میگردد و لے چوں با معان نظر نگردد سست شود پرده شگفتی
 از میان برخیزد و حقیقت کار پدید آید چه حقیقت قیاس حمل نظیر است نه بر ضد
 پس چوں توانست صحیح شد کار آسمانیان را باز میانان چه مناسبت رسم روحانیان
 را با جسمانیان که ام پیوند تقاضای کوتهی حوصله من آنست که از اینجا نگذریم تا یکدیگر
 ناله حزین بشویش که کسار را اطلش مرغ بسمل دهد و قمار را شوخی اضطراب نبخشند
 نکند و لے چکنم که از زمره او اے بزم ناشناسان میشوم و در طائفه شور انگیزان
 بشمار می آیم لاجرم ازاں مخزن گوناگون فیوض و برکات استقارّه تاب تحمل کرده
 و در یوزه همت نموده منع لب از زاری و منع چشم از اشکباری می کنم مخدوم و ماول از پے
 شریک بزم ماتم شدن و با غمزدگان گریستن اضطرابی تمام وارد و منتشر این همه
 اضطراب آنست که درین ناهنگام نمی خواهد که از حال خدام لے خبر باشد تا از اینجا
 رها شده عنان تر از باد میرسد که تا این دل از بارفته آزاران را نمی بیند
 فارغ از وسوسه نمیشود و درین نامه چنانکه رسم دبیرانست صبر سوزی نگردد و از ضبط

و فضائش نگفت مجبور است چه کند از هجوم غم عقدہ بر زبان فصیح افتاده است
 و انوہی ماتم نمک در کاس بیان بلج افکنده معہ اندرز شکیبائی دریں وقت و
 حال ہے اثر ترازیشون ماترودگان ست و ہم دانندہ را دانش آموزی خنک
 فالصمت زین دوراء شین دروزی حجم سال ہزار و دو صد و پنجاہ و ہفت از
 رام پور نوشتہ شد۔ **نامہ چہل و دویم** بمیز محبوبان صاحب یار موافق
 صدیق صادق سلامت نامہ نامی رسید ہیات ہیات باچنیں جانی و آثر
 کہ من داسم دل لبران شاہد آید و شوق دیدار هجوم آر دمن کجا و این لستنگیہا
 بکامرا کہ گستگی شیوہ افتاد چہا با کسے اینقدر علاقہ خاطر باشد کہ خیال اولضیم مجال
 گذر داشتہ باشد ہما طرفہ کاری ہاے محبت شماسست کہ درمن اثر کردہ پای
 خوبہا دیر ہانند و السلام **نامہ چہل و سوم** اے شگفت کہ این مدعی آزادہ
 وشی و وارستہ روشنی آنچھاں بتعلق گرد بر آمد کہ ریمہ کہیمہ حضرت عالی درجت
 کہ چندے عزت و رودنخسیدہ از دنیا مدنش پیچارہ سرا و شکوہ نواستی کجا شد
 آں دعوہ ہماے بلند نفوذ بالندافہاے ہیمنی کار مردان راہ دیگر است براثر
 شان رفتن نہر دے ہر لنگہ نیست راہ سالکان طریقت دیگر است بر طریق
 شان نظرہ زدن یا راسے ہر بے حقیقتی نے ہمانا این و رنگ و نامہ نگاری از مخدوم

لطفی بود خنی هر آینه راے روشن آینه فرودی این ناشسته روی داشت
 ماشاء الله چه رفیع است پایگاه آن والا جایگاه که در تافل آموزگار است
 بخت من که کار با کس افتاد عنایتش از نهایت بعید و رعایتش به نهایت در
 مزید باد - نامه چهل و چهارم^{۴۴} ارادت درست و جذب توانا و ستاره روشن
 و یاری روزگار را سپاس که دوست مرا هر جنید نامه فرستاد و غزل نیز
 انشراح صدر کرد و سلوان کبد نیز وقتست که بگلستان روم و بر لب جود پای
 سرو با ده از کف ساقی گیرم و بوسه از لب شاید رچیم گیرم اگر محتسب برسد به لایه و
 لطف برگردانم و اگر ناصح بیاید بچور و عطف برانم بود که بخود شوم و دوران بخودی مرا
 از من ربایند و در فیض بکشایند نامه و چامه باغ و راغ سرو و من چشمه و چمن شاد و
 ساقی همه گم کنم بلکه نفس متکلم هم مانند الا و جه باقی ذوالجلال والا کرام -
 نامه چهل و پنجم دوست بهمه ریخ من پاسخ نامه طول الذیل مختصر اینکه در ویش
 باعث ریخ خاطر شد بان و هال آب و گل این مشت خاک از لفاق تخمیر نیامده
 دل را باز بان نه آنچنان پیوندست که زبان بر غم غریمت دل به بخشش آید و زبان
 جز آنچه در دست مرا یصد بار آزموده آید و بیم الله دگر با تھان بر خیزد شعی
 با صاف دل مقابله با خویش دشمنی است * هر کس کشد بآینه خنجر بخود کشد

والسلام نامہ چہل و ششم بنام مولوی فضل الدغال صاحب شعر
 دل را غزال گرفته صنم می کشد بدید * اور ابو غطر بر سر سجادہ ہوں کشم
 ہاں خواجہ با التفات گرد سر نوازش ہائے شکار دم کہ چوں من آزادہ و شے
 رمیدہ رو شے را بدام آورید از اقسام جادو جادوئے بابل را ارجی دگر است
 اما حاشاکہ باغنیوں محبت دم برابر می تواند زد تن کستن خور ابا پیوستن پیوستن
 ناگسل بخشیدن نہ سہل کارے بودہ است ہر چند توالی عنایت کہ از اں
 سومیرود بصورت خللے در کار خانہ آزادی افکند و لیکن بمعنی ایں خطاب
 مشو بنیان را قوے اساس نمود چه صاحب من صاحبیست کہ قواعد تجرود از
 خدمتش تو اں آموخت و راستگی را از حضرتش نسخہ نوشت ہمانا التیام
 با چنین فرخ ذات ظفر بمطلوب را موجب ست و فوز بمرام را سبب یب
 آوری اگر آواز دہد ہمیں شگرف نامہ تازہ ورود کہ بریں سخن دست آویزی
 دست در دست دارم بنمایش جبدا نامہ کہ بدستان را بہ اشک ندامت جامہ
 ناز می کن است و آشنایان رنگ و بوئے معنی را گلہ ستہ و بیگانگان را
 کند گیر و فطرت را بہت بخش و بہت را تنومندی دہ آچہ بصورتی گشتہ
 بختیوش بہ غلام جستن از پندار وستی و ہر چه لیسکر از قلم ریختہ خواہیش

همه مخوفش هستی شعش

حکایت پاهشیارانه سنجدهم هستی * ولیکن بخت مستانه راهشیار می یابد

چرخ در خود این استخواند از من بصورت می رود و میگوید که ازیں که پاره

در پاشخ نگار می درنگ افتاد خجل از خویش است نه از محذور که وے بحسب

کم جمعی بر منتصران خدمت کم گیرد و بالتیم تقصیر عذر می دارد و مقبول و آں

جلوه فرمائی جناب مولانا صدرالدین خاں بود از حضرت دہلی دریں خرابه معمور

نماستامی و سحرے چند بغیض صحبت آں بزرگوار به لطف گذشت که شام را

از سحر باز شناختن مگر کار نابلدان کوچه انصاف باشد و پیش لحنه روش عناصر نه

بر جاده بود بالجمله بود آنچه بود و رفت آنچه رفت ذکر ماضی و مستقبل جز از اطلاق

بنیزان طبع صرافان بازار معانی را است نیاید سخن از حال باید راند و حالے ندارد

که شایستگی التماس در بزم مخاطب نادره سنج داشته باشد لاجرم استعانت

از اعینا کر و دانکه بحقیقت آشناست میدانند که غیر کجاست عرفی اگر چه از آشتوب

گاه قال به نزهت سرای حال خراشش ننموده لیکن سخن های آشنادارد

بیتی از وے می نگار و بود که بمذاق معنی رس گوار آید شعش

بر دل که بریشاں شود از ناله بلبل * دردانش آویز که با او خبر نیست

نام چهل و ہفتم عزیز من ایندو پستی دولتست عظیم و ایندو شناسی ازاں عظیم
 تروچوں شرف نگاہی بکار رود و ہر دو یکیت چہ عبادت صورتست و معرفت
 معنی و صورت بمعنی جسد نیست نے روح از صورت نے معنی چہ آید و از
 جسد نے روح چہ نہ آید اتی از صورت بمعنی آشنا کن نام چہ چهل و ہفتم
 مخلص نواز اول شورش اندو بالغمہ بسیار ساز و ہستی بدال کم پرداز بامزار و
 اوتار خود سر و کار نذر و اما از آواز حزیں و احوال خوش نیار و گذشت شبہ
 گویندہ نیکو زمرہ بیتے چند در نعت از مخزن اسرار سرود و دلم برود وقت خوش
 و صورت خوش و سخن خوش چوں جمع شود سماع و غزلیں چوں ماند حضرات
 مار ابا سماع کار نیست لیکن انکار نیست و السلام نام چہ چهل و ہفتم اما بعد
 صحیفہ مشکین رقم مرہم ریش دل شد اما بعد آغا یہ روزگار دراز کہ اگر باسیاقت
 سخنوری و صناعت شاعری سرے داشتی نہ ہمیں زلف عجب زین مویاں و
 شب ہجر خوش شید رویاں گفتی و گذشتی بلکہ می شنیدند آہنگ گفتی شکوہ مخقر
 مصرع عمرت دراز باد کہ اینہم غنیمت است سرائیش سخن بدفع دخل
 تقدیری ناگزیر مرا تا اہل در جدر فطرت و تغیر فطرت اگر نہ محال صعب و دود
 را طبیعت عفو دوست اگر از من در نامہ نگاری تفسیر نزود از کہ رود و دود

کوتاه مصرع خطا نموده ام و چشم آفرین دارم - از خرابی درونی و بیرونی سخن
 رفته اما درونی پس من بدین مخاطبه نژادار نیم که مراد اینکار نیم و اگر بناچار چیزی باید
 گفت میگویم که سبب شریک کار است ان الله يحب معالي الهمم و زرگے را گفتند
 وصیت فرما گفت الهمه الهمه فان عليها مدار الامم نکته یا با از تا یافت مقصود
 گله ناک نباید بود و کما قلت پیت

عبت ز دوری مقصود شکوه من استیم * و گشتن از خود به دوست پیوستم
 طلب یافت دست و گریبانست اگر صدق طلب ست فوز بمطلوب آسانست
 شعر

عاشق که شد که یار بجالش نظر نکرد * اینجا به در نیست و گرنه طبیب است
 خستگار از مرده که آنکه حبیب ست خود طبیب است آبی در ده ده
 و دوائی ده هم درد از تو و هم دوا توئی مصراع کس از تو زیبا نکرده من
 بهم نکند - و الله المستعان و علیه السلام و ابایرونی پیت

اگر بطرف نوازی عزیز الطافست * و گر بقر برانی درون با صافست
 صفائی درونی که درت بیرونی را میبرد تا اینجا سخن نظر به علو حال مخاطب و الخطا
 بود اکنون پست فطرتی خویش دایم نماید که دیدن دیدار را آرزویم بد

نظری

نظری

نظری

ارج و اموج دیدن را حریص و ہر دورا خواستگار و بہ نیل ہر دو امیدوار و چہرا
 نباشد کہ عسرا با بئیر توامے و دمار ابا اجابت ہمدے نہ امر و زیست مقصود
 ظاہر و باطن در کنار و طبع مقدس از اندوہ صوری و معنوی بر کنار باد۔

نامہ پنجاہم مصرعہ امشب زیار رخصت آپ ہے گرفتہ ایم۔ آہ از لقا اول
 بھر و تغافل دوست حسرتی چند آنکہ خواہی بنال مصراع کا منشب زیار
 رخصت آپ ہے گرفتہ ایم۔ نامہ پنجاہم و یکم شعر

آں شدائے خواجہ کہ در صومعہ بازی بینی * اکا کرسن بارخ ساقی و لب جام افتاد
 حاشا اگر ازاں جمع پریشاں باشم کہ بنوائے چنگ و نئے بادہ پھلیند و ترانہ
 سر ایند و با و باش نشیند و مغال شیوہ بتان را در پہلو نشاند و دراکہ
 از ال طائفہ علیہ ہم نیم کہ بر صورت دولاب پاکو بند و دست برافشانند
 و فارغ از ساقی و جام نام ساقی و جام بر زبان رانند پس مرا باید ادا پس بیت چہ
 ربنا و کد ام پیوند قطع نظر از آنکہ فالے زدم مگر اختر در گذر باشد بیتے بو و
 دلپذیر و لے داکشم شورش آیین طبعے داکشم بسجناہے آشنا آشنا حوالہ قلم
 کردم و پیش معذرت رقم کردم والسلام علی من اتبع الهدی۔

نامہ پنجاہم و دوم بیت

اینست رے من که بر خویش را شناس * تا در میان چهره و دهر خدای
 گویند گوینده این سخن چه خواسته است را به نشان داده است که روز جزا
 در دوست قرار نگیرد و اقرب طرق این طریقت و نزدیک ترین سبیل این
 سبیل من عرف نفسه فقد عرف ربه والسلام نامه پنجاه و سوم غزلیست
 میگویم آنچه غزلیان گفته اند اینست که فاش میگویم آنچه نهان گفته اند نهان
 مانا و که عالم و هر چه در وی پنهانیست است هست نادر یاب که این غزل
 با اینهمه آرایش وین نیست که همه بهیچ است از کجاست و بیگانه است
 نیست آنرا نتواند دید و نتواند دریافت شعر

صد پرده با قاف زده که بلب رفت * وایم سر را بر بختال خوشتر استی هم
 ساقی قدمی بیار من غزل بختان بود که در نشسته که درین نشسته
 گفت از لب فرو چکد که انکشاف آن را عالمی دیگر است و یوم نیکو المی
 آنست شعر

دیوار و در از لطف نوا می تو بر نفس است * اے مطرب بخش زمره ناله شکر از بنهم
 نامه پنجاه و چهارم قطعه
 بلبل بر گل خوشک در قمار است * و انداں برگ و نو خوش ناله ناله از جوی

گفتش درین صیقل این ناله و فریاد چیست * گفت ما را جلوه معشوق بر این کار داشت
 آه و زاری که در فراق رود و دیگر است و ناله و بیقراری که در وصال سرزند دیگر
 آن مصیبت است و این لغت آن از فقدان مقصود است و این از وجود
 مطلوب علت فحال و در بهر بسیرایش محتاج نیست اما نالش در وصال
 پس جلوه حسن از حوصله عشق پیش است لاجرم از تنگ طرفی بشور و فغان
 می آید چنانکه گفته اند شعری

دامان نگه تنگ گل حسن تو بسیار * گلچین بهار تو ز دامان گلدارو
 قطع نظر از تنگی دامن نگاه و بسیار گل حسن تقاضای شان جلوه بهمین
 تب و تاب و ولوله واضطر است نه پینه که کرشمه و ناز و ادا و انداز هر یک
 جدا جدا دل از بر و هوش از سر برباست جلوه که نام بهیت محمودی اینهاست
 چرا بجه طاقنی آوردن ناشکیبی آفرین نباش تا اینجا سخن متعلق به ابیات بود
 اکنون بالاتر از آن میروم که یاران همدرین ایوان بساط عشرت و بستر راحت
 گسسترون فوز عظیم نه پندارند اگر چه شایسته ربیب فوز عظیم است مخفی نماند
 که جنوه بختینه از ذات است و بهر حیثیت خارج از ذات غایت قصوب بهمین راستن
 از آنکه در ذات سعادت باز ماندن است ذات معرا از نسب و اصنافا

مشیون و اعتبارات مقصود اصلی سالکان این طریق است و مطلوب
حقیقی سائرانِ این راه تقالے اللہ ذاتی کہ اطلاق اطلاق برائے از قیود است
ولا بشرط داخل شروط باجملة آنچه در وہم بگنجد در فہم چگونہ گنجد آنچه بخیاں در نیاید
خیال ازاں چه خطر باید یافت کجا دریافت کو بصر چه بصیرت کد ام مصرع
ایجا ہمیشہ باد بدست است دام را جان من و جان شما این یک نایافت
و آنکہ گاہے کہے دیں مقام از یافت دم زدہ ظل باصل مشتبہ شدہ عکس را
صاحب عکس دانستہ و لنعم ما قیل بیت

عکس ہے تو کہ و سائینہ جام افتاد * عارف از خندہ مے و طمع خام افتاد
ایں انوار مقبوس از مشکوٰۃ صاحبہ لانت من تیرہ درون کجا و این روشن
بیانے و نور افتالے از کجا آئی چنانکہ فوت گفتار بخشیدہ نیروے کہ وارده -
نامہ پنچاہ و پنجم اے یار عزیز سخن فہم شب ووشین کہ از خواب نوشین
بر خاستم طرفہ شورے از سینہ برخاست چارہ نیافتم الا شے خنک و مداوہ تر نگاہ
چوں قلم و ورق بدست گرفتہ در حیرت فرو رفتہ کہ چه نگارم تا آنے بر روی
کار آرم ہم آتش مرا نشانہ وہم طبائع اصحاب شگفاند پس از ژرف نگاہے
پر پیادہ کہ اگرستانہ و ہنہ نہ سخن سرایم نہ دیوانہ ام و نہ ادب باش و اگر دفتر نصیحت

و وعظ کشایم نه خود فروشم و نه خود فراموش و اگر از سلوک دم زخم و نه راه پر و اگر از
حقیقت رقم کنم آه آه آه لاحد مصحح قلم اینجا رسید و بشکست والسلام

خیر خاتم نامه پنجاه و هشتم شعر

منکه رقم نمی کشم شادی بوقت آن که است * منکه سخن نمی کنم رونق نوبهار که
ای صاحب فکر ساکنه چند از خامه می پیزد و گوش دارد و هوش دارد از چرخ و
اجم جستن از بیداشتی است تو کیستی که در آغوشی که بدانی که فلان چرا در نشیب
لایخ خفاستواری و بهمان چگونه به فراز تابی پیدایی که شمه سنج این ساچول
قیاس سعادوت در بر است و آنرا از چه گلیم شقاوت بردوش حاشاکه خرمند
بیس سوزن کند و دیرین کو گذر کند تا گنبد لا جور دی بر پاست بهیمن شیوه عشوه
نماست نیزنگ سایی شیون شکر نگاری اسما را جلوه هاست مرد سخن شناس
دانش اساس باید که در فکر کار خود افتد بر خود جوید و از حق گوید نه آنکه بر سر آس
باشد که مترگیتی بداند هر که برین روش خرامش کند آه از وی و داد از وی
فکرش همه بیمنه است و کاش همه لایق اگر از خفا پائے عالم نا آگاه از عالم
رفت و در محشر زنده بپرسند و اگر از خدا غافل رفت البته بگیرند و بالاتر از
نقشب خواهد بود که از دوست در نقاب حجاب خواهد بود و آنکه امر بهش

خیر خاتم نامه پنجاه و هشتم شعر

نشانت فرماش ندید بکنہ این نکته رسید ہر کہ رسید اگر کوئی کہ نعمت دیدار متہ
 مومنان را است مختص بابل عرفاں نیست اما بحسب تنگی و فراخی حوصلہ امتداد
 و خرق حجب و اندفاع نکرت در عالم مجاز نے بینی کہ یک معشوقہ بدیع الجہال
 را خلفے کثیر تماشاے فرماید لیکن ہر یکے ہاں مقدار بہرہ مے رہا بد کہ فراغ و حال
 اوست لیلے را فراوان کس دید و جز مجنوں کسے ندید شش

میرفت و عالمی نگراںش لے کسے ۛ شکم بدل فرود کہ تاب نظر نہشت
 اینہا یگزار و بگو کہ نادان و دانا و دانشناس و شناسا کے ہر اہر تواند بود
 هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ فَافْهَمُوا وَلَا تَكُن مِّنَ الْقَاصِرِينَ

وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ **نامہ نچاہ و ہفتم**
 محذو ما از حال و از خود چہ تشریح و ہم کہ نفس ایام عمر در لہو و سہو رفت و روزگار
 کار و ربکاری سر آمد از گذشتہ چہ نالم کہ ہنوز طاعت اطاعت نفس
 خواست و پرتش پستاری ہوا پند ناصح سخن سفید است و بذلہ ندیم قول
 حکیم نعمہ مطرب رواں آساست و حدیث و اعظ جان فساد دل و ہزار
 مشغولہ جان و صد ولولہ از چنین جان و دل یا و حق نیاید و اگر آید حق اینست
 کہ اعتبار را انشا بد غفلت بہ از ذکر نے حضور کہ این چنین ذکر نہ دل بہ سرور

بخشد و نه جان را نور فرزند

جلا کنی بچنین ذکر حسرتی دل را * دل تو بر هر وسوسه لب تو در تهلیل
طاقت نیست و اگر هست ریائی تو و خدا در حق چنین طاعت چه فرمائی
در خود دیدن و جز خود ندیدن و دیدنست خود نمائی آئین و خود ستائی فن
آه آه آه فرخ

آنچه در اسلام من کردم نکرد * بت پرستی کافر ز ناری
انگاه با این اعمال زشت امیدواری بهشت حسرتی تا چند عیب های
من بر روی من آری و آئینه روی و پرده زنگی داری بگذار و بگذر بیت
گر پیشایم عطر سنبلی آشفته ایم * در سیه کاریم کل ز گسستانه ایم
اللهم مغفر تلك اوسم من ذنوبی و رحمتك ارجی عندی من هلی -

نقطه

CALL No. { ۸۹۱۶۵۰۸ } ACC. No. ۱۴۳۸۴
 AUTHOR حسرتی، ابوالفتح محمد علی خان
 TITLE دیوان نازکی

۸۹۱۶۵۰۸
 ۱۴۳۸۴
 حسرتی، ابوالفتح محمد علی خان

Date	No.	Date	No.

MAULANA AZAD LIBRARY ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES:—

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of Re. 1-00 per volume per day shall be charged for text-books and 10 Paise per volume per day for general books kept over - due.

